

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 9

София, понеделникъ, 20 ноемврий

1933 г.

11. заседание

Сжбота, 18 ноемврий 1933 година

(Открито отъ председателя А. Малиновъ въ 16 ч. 45 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

Стр.	Стр.
Отпуски, разрешени на народни представители . . .	181
Комисия. Избиране за членъ на комисията по отговора на тронното слово, вмѣсто починалия народенъ представитель Андрей Ляпчевъ, народния представитель Владимиръ Молловъ . .	181
Проектоотговоръ на тронното слово. (Първо четене—продължение разискванията)	182
Днешенъ редъ за следващото заседание	206

Председателъ: (Звъни) Понеже има нужното число народни представители, обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитѣ г. г. народни представители: Аврамовъ Аврамъ, Алексиевъ Никола, Ангеловъ Боянъ, Ангеловъ Иванъ, Аневъ Василъ, Апостоловъ Драгомиръ, Арабаджиевъ Петко, Ачковъ Димитъръ, Богоевъ Борисъ, Бойчиновъ Михаилъ, Бончевъ Тодоръ, Бошнаковъ Тодоръ, Бояджиевъ Стефанъ, Бурилковъ д-ръ Димо, Василевъ Григоръ, Василевъ Иванъ, Василевъ Йото, Велчевъ Иванъ, Влаховъ Димитъръ, Гавриловъ Никола, Ганчевъ Миню, Георгиевъ Георги, Георгиевъ Стойчо, Георгиевъ Стоянъ Йовевъ, Георгиевъ Трифонъ, Говедаровъ Георги, Дековъ Петко, Джанкардашлийски Димитъръ, Димитровъ д-ръ Димитъръ, Димитровъ Коста Желевъ, Димчевъ Василъ, Дойчиновъ Никола, Дуковъ Иванъ, Енчевъ Георги, Ецовъ Борисъ, Желябовъ Жеко, и. Захариевъ Захари, Ивановъ Борисъ Недковъ, Попивановъ Петъръ, Илиевъ Стойко, Йонетовъ Георги, Казанаклиевъ Георги, Калиновъ Благой, Калфовъ Христо, Кафеджийски Георги, Кемилевъ Никола, Кирчевъ Стефанъ, Киселички Христо, Кораковъ Крумъ, Косевъ Костадинъ, Краевъ Костадинъ, Кръстевъ Гето, Кулевъ д-ръ Тодоръ, Кушевъ Вълчо Стоевъ, х. Лековъ х. Андрей, Лоловъ Сава, Лулчевъ Коста, Лунговъ Николай, Лъкарски Иванъ, Манафовъ Христо, Мариновъ Василъ, Маринчевъ Георги, Марковъ Цоло, Марчевъ Никола, Милановъ д-ръ Кънчо, Мирски Христо, Митковъ Сеферинъ, Момчиловъ Стоянъ, Момчиловъ Тодоръ, Нейковъ Димитъръ, Омарчевски Стоянъ, Орозовъ Александъръ, Пастуховъ Кръстю, Патевъ Симеонъ, Петровъ Дойчинъ, Петровъ Никола, Пиронковъ, Александъръ, Пупешковъ Цвѣтанъ, Рафаиловъ Филипъ, п. Рачевъ Иванъ, Родевъ Христо, Русевъ Иванъ, Савовъ Сава, Сакъзовъ Янко, Свиначевъ Добри, Славовъ Кирилъ, Стамболиевъ Никола, Статевъ Христо, Стойковъ Апостолъ, Стояновъ Петко, Таслаковъ Цвѣтко, Тахировъ Хафузъ Юсеинъ, Томчевъ Ангелъ, Тотевъ Деню, Тошевъ Никола, Франгя д-ръ Александъръ, Христовъ Александъръ, п. Христовъ Георги, Цанковъ Иванъ, Цановъ д-ръ Асенъ, Цачевъ Пачо, Цоковъ Герго, Чернооковъ Георги, Чешмеджиевъ Григоръ, Чирпанлиевъ д-ръ Никола, Чолаковъ Христо, Чорбаджиевъ Петко, Шидерски Едрю, Шонговъ Георги и Янакиевъ Василъ).

Съобщавамъ на Народното събрание, че бюрото е решило отпустить на следнитѣ народни представители:

По единъ день:
На г. Георги Говедаровъ;
На г. Христо Мирски;
На г. Аврамъ Аврамовъ;
На г. Александъръ Христовъ;
На г. Михаилъ Бойчиновъ.
По два дена:
На г. Герги Кафеджийски.
По три дни:
На г. Григоръ Василевъ;
На г. Георги Миринчевъ.

Народниятъ представитель г. Дойчинъ Петровъ, на когото бюрото по-рано бѣ разрешило 20 дни отпускъ, представлява медицинско свидетелство, отъ което да се вижда, че страда отъ тежка болестъ, и моли Народното събрание да му разреши допълнителенъ отпускъ 20 дни.

Моли ония г. г. народни представители, които сѣ съгласни да се разреши на народния представитель г. Дойчинъ Петровъ 20 дни отпускъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Г. г. народни представители! Предстои ни да изберемъ новъ членъ въ комисията по поднасяне отговора на тронното слово, на мѣстото на покойния Андрей Ляпчевъ. Бюрото предлага, основавайки се на чл. 24 отъ правилника за вътрешния редъ, който му дава право да прави предложение въ тая смисълъ, да се избере на мѣстото на покойния Андрей Ляпчевъ, като членъ на комисията по поднасянето на отговора на тронното слово, г. Владимиръ Молловъ.

Ония, които сѣ съгласни да бѣде замѣстенъ покойниятъ Андрей Ляпчевъ въ комисията по поднасянето на отговора на тронното слово съ г. Владимиръ Молловъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Трѣбва да събщи, че г. военниятъ министъръ отъ нѣколко дни вече е готовъ да отговори на запитването или питането, отправено му отъ народния представитель г. Димитъръ Нейковъ.

Обаждаатъ се: Нѣма го.

Председателъ: Азъ бихъ молилъ г. Нейкова да се яви поне въ заседанието, назначено за срѣда, за да развие питането си. Както казахъ, г. военниятъ министъръ е готовъ да му отговори вече отъ нѣколко дни, но него го нѣма.

Г. министърът на просвѣтата също е готовъ да отговори на отправенитъ му питання. Така че моля и тѣзи народни представители, които сж му отправили питання, да се явятъ.

Пристъпваме къмъ първа точка отъ дневния редъ: **първо четене проектоотговора на тронното слово — предложение разискванията.**

Има думата народниятъ представителъ г. Панайотъ Деневъ.

П. Деневъ (р): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Ако добросъвестността и безпристрастието, две отъ най-ценнитъ човѣшки добродетели, трѣбва да съпътствуватъ човѣка въ всички посоки на неговата дейность, тѣ особено чувствително трѣбва да се проявяватъ, когато се касае за политическата дейность на гражданитъ. Добросъвестность и безпристрастие — това трѣбва да бѣде етичното начало за всѣкого, който наравма тежкия кръстъ на обществената и политическата дейность и си поставя благородната задача да работи за издигането, материално и духовно, на своя народъ, за закрепването и прогреса на своята държава, за нравственото усвършенствуване на човѣка и за създаване условия за неговото материално добруване. Дори когато общественикътъ, политикътъ, държавникътъ иматъ погрѣшни схващания по отдѣлни въпроси, дори когато иматъ една погрѣшна въ основата си политическа концепция, и тогава тѣхната дейность е ценна и полезна за обществото и за държавата, щомъ добросъвестно и безпристрастно ѝ служатъ, щомъ добросъвестно и безпристрастно тѣ се отнасятъ къмъ дѣлата на другитъ. Наопаки, г. г. народни представители, и най-големиятъ умъ и арсеналътъ отъ знанията сж не само нищо, но сж безспорно пакостни за правилното обществено и политическо развитие на една страна, щомъ обладателитъ на тѣзи две тоже ценни качества — умъ и знания — манипулиратъ недобросъвестно и пристрастно съ тѣхъ.

Азъ се видѣхъ принуденъ, г. г. народни представители, да направя тази малка бележка, защото — прося извинение отъ ония, които биха се почувствували засегнати отъ онова, което ще кажа — въ дебатитъ по отговора на тронното слово, които слушахъ съ голѣмо внимание и съ голѣмъ интересъ, наредъ съ сериозността, която лѣхаше отъ речитъ на мнозина народни представители, наредъ съ сериозността, съ която се отнасяха къмъ редъ въпроси, които поставяха на разискване съ огледъ отговора на тронното слово, наредъ съ тѣхъ, дебатитъ се развиваха до голѣма степенъ и подъ знака на недобросъвестността и на пристрастието.

Г. г. народни представители! Истина е, че положението на народа и на държавата е тежко, много тежко; истина е, че финансовитъ тежести на държавата я правятъ да изнемогва и да се справя мъчно само не, но едва да успѣва да се справя съ своитъ първи задължения; истина е, че обедняването на нашия народъ, и въ села и въ градове, обедняването на всички почти социални категории вече е масово явление; истина е, че се работи доста много за подобряване това положение, но че то не е и едвали ще стане въ скоро време добро. Но като е истина всичко туй и като могатъ да се изброятъ още много и много истини, остава откритъ въпросътъ: истина ли е онова, което се каза отъ тази трибуна отъ нѣколко народни представители — завчера отъ единъ отъ най-претенциознитъ, да не кажа амбициознитъ, оратори; въ началото на дебатитъ — отъ други, прогласили се за недоволни, отъ болшинството, вчерта отъ трети, заявявайки: „Народниятъ блокъ, преди 21 юний, съ своя предизборенъ манифестъ излъга народа, подигра се съ него и днесъ той не е насреща на неговитъ нужди, той не е насреща на неговитъ желания; той е чуждъ на неговитъ вопли за помощъ, и се конкретизиратъ: „Нека вземемъ, казватъ тѣ, най-големия въпросъ — въпросътъ надъ въпроситъ, който днесъ занимава и политици, и държавници, и икономисти, който души, който мори цѣлото общество — въпроса за голѣмитъ задължения, които тежатъ върху народното стопанство, голѣмитъ задължения, които тежатъ върху чиновничеството, върху свободни професии и пр. и пр. Вие — казватъ тѣ, обръщайки се на първо мѣсто къмъ министъръ-председателя и следъ това къмъ болшинството — „вие обещахте и казахте на народа преди 21 юний съ вашия манифестъ, че ще намалите задълженията, ще ги намалите чувствително, а днесъ не вършите нищо.“

Г. г. народни представители! Истина ли е това? Азъ ще почна отъ тукъ. Вѣрно е, че веднага следъ образуването на Народния блокъ той се представи предъ българския избирателъ съ една платформа, съ една програма, въ която начерта оная политика, която ще мисли да следва, ако успѣе да събори управлението на Демократическия сго-

воръ, таксувано въ предизборния манифестъ на блока като противонародно и противодържавно. Сочеше се като държавна и национална необходимостъ провалянето на сговористското правителство. Народниятъ блокъ, прочее, излъже съ единъ манифестъ, въ който изброи въ името на какво иска довършето на българския избирателъ.

Г. г. народни представители! Нека кажа тутакси, че като ще говоря за тоя манифестъ и ще развива мисли, които подиръ малко ще чуете, макаръ и изходящъ отъ една група на парламентарното болшинство, която участвува чрезъ свой представителъ въ управлението, азъ не смѣтамъ нито че имамъ дългъ, нито че ми е право да пѣя външехваления на управлението; че ако има, отъ друга страна, известни дефекти въ управлението, това не ми дава право, или най-малко ми е дългъ, да бѣда безогледенъ въ критиката и да дамъ безрезервно право на ония, които всичко, абсолютно всичко отричатъ. Вѣренъ на традицитъ на партията, отъ името на която заемамъ трибуната, азъ ще се помѣча съ една обективна анализа, въ кръга на моитъ сили и възможности, да проследя онова, което се обеща, онова, което се направи, и онова, което можеше да се направи, и въ края ще дамъ отъ свое име и отъ името на партията, която представлявамъ, препорѣжитъ, които, по наше разбиране, трѣбва да се иматъ предвидъ въ бъдеще, за да върви все по-напредъ и по-напредъ започнатото добро дѣло отъ Народния блокъ.

Въ какво, прочее, се състояха исканията, които издигна Народниятъ блокъ въ своя предизборенъ манифестъ предъ българския избирателъ? Тѣ се свеждатъ къмъ следнитъ три лозунга — цитирамъ текстуално манифеста.

В. Коевски (нац. л. П): Ха така, безъ лъжа.

П. Деневъ (р): (Чете) „1. Запазване на търновската конституция и гарантиране на осветенитъ отъ нея права и свободи на българскитъ граждани. Прѣмахване причинитъ за ожесточенитъ вътрешни борби и създаване условия за пълненъ граждански и социаленъ миръ, който е върховна необходимостъ за закрепване и овардване на демокрацията и парламентаризма въ страната и за защита на държавата отъ пристѣпнитъ на дѣсната и на лѣвата реакции.“

Напомнямъ тоя пръвъ пасажъ, за да се спра малко по-сетне на въпроса, който се повдигна и отъ г. Александъръ Цанкова, и отъ г. Смилова — какво накара Негово Величество държавния глава, за пръвъ пътъ отъ 50 години, откакъ съществува царство България, да говори въ тронната си речъ за парламентаризмъ и за конституция, да се прави декларация и отъ държавния глава, че той билъ голѣмъ сторонникъ на парламентаризма, и отъ правителството, че то, респективно групитъ, отъ които то изхожда, сж за парламентаризма.

(Чете): „2. Установяване на стопанска политика за хармоничното развитие и напредѣкъ на отраслитъ на българското народно стопанство съ огледъ на вътрешнитъ и външнитъ производствени и пазарни условия.“

„3. Установяване политика на миръ и разбирателство съ всички близки и далечни държави, малки и голѣми, на базата на добре разбранитъ народни интереси и запазване на държавния суверенитетъ и национално достоинство; ефикасни грижи за опазване интереситъ на малцинствата и осъществяване националнитъ въжделения на българското племе; борба за наборна армия и признаването на всички права, предвидени въ клаузитъ на мирнитъ договори; сътрудничество съ силитъ на европейската демокрация въ международната политика — за тържеството на мира, сигурността и напредѣка на народитъ.“

Г. г. народни представители! Това сж тритъ лозунга, които Народниятъ блокъ издигна въ своя предизборенъ манифестъ. И когато ще се критикува днесъ управлението на кабинета, който изхожда отъ този Народенъ блокъ, когато ще се прави преценка на обществената и политически моралъ, който обладава това управление, съ огледъ на онова, което е обещавало, и онова, което е вършило, вие не можете да хвърляте току-така, наизустъ, обвинения, безъ проверка; да приписвате обещания на това управление, които то не е давало.

За да бѣда по-точентъ и по-пълентъ и да не бѣда заподозрѣнъ и азъ въ премѣлчаването на известни факти, сир, да стана недобросъвестенъ или пристрастенъ, азъ ще си позволя да прочета много набързо и ония 10 пункта, съставляващи съдържанието на втория лозунгъ въ манифеста, които се посочваха като конкретни мѣроприятия, като конкретни мѣрки, които Народниятъ блокъ смѣташе за необходими на онова време, на 1931 г. После ще говоримъ дали тия 10 пункта сж били единъ канонъ неизмѣнимъ, дали новитъ условия на живота не налагатъ да се направи нѣщо повече, или пъкъ да се съкрати нѣщо отъ онова,

което тогава се е смятало за необходимо. Но това е отдалечен въпрос. Ще ви прочета и тѣзи 10 пункта, въ които се намира най-същественият въпрос, който днес занимава цялото общество: (Чете)

1. Енергична интервенция и съответна регламентация от страна на държавата въ производството, размѣната и кредита въ полза на производителният и слаби икономически слоеве.

2. Грижи за подобрене положението на наемното работничество, гарантиране старинитѣ му и мѣрки за премахване на безработицата.

3. Намѣса на държавната власт въ регламентиране на картелитѣ.

4. Организация на кредита чрезъ държавно-кооперативнитѣ кредитни институти и обслужване на производителнитѣ слоеве съ евтинъ, леснодостъпенъ и дългосроченъ кредитъ съ намаленъ лихвенъ процентъ.

5. Облекчаване на данѣния товаръ на народа чрезъ разумни и радикални съкращения въ държавния, окръжнитѣ и общински разходни бюджети, както и справедливо, съобразно податнитѣ сили на работния народъ, данѣчно облагане, чрезъ възстановяване на прогресивно подоходното облагане.

6. Ревизиране митническата политика и нагодяването ѝ съобразно нуждитѣ на производелнитѣ и консомативнитѣ слоеве и интереситѣ на националното стопанство.

7. Специални реформи и грижи за покровителството и напредѣка на земледѣлието — основата на народното стопанство.

8. Осигуряване пазари за продуктитѣ на националното производство.

И сега идва пунктъ 9. Г. г. народни представители отъ болшинството! Г. г. народни представители отъ болшинството, станали недоволни преди 10 дни! Г. г. народни представители отъ опозицията, които говорите по нѣкой път — а казвате това и отъ трибуната на Народното събрание — че Народниятъ блокъ обещавалъ намаляване и заличаване на задълженията, чуите какво гласи пунктъ 9 на предизборната платформа на Народния блокъ, наречена „Манифестъ къмъ българския народъ“. (Чете)

9. Спиране процеса на обезземляване на селскитѣ стопани и освобождаването имъ отъ лихварско-спекулативния капиталъ, като Българската земледѣлска банка, подъ гаранцията на държавата, поеме задълженията на частнитѣ дребни производители и превръщането имъ въ дългосрочни съ намаленъ лихвенъ процентъ.

10. Създаване условия за намалена костуемата производителна стойностъ на земледѣлскитѣ и други произведения и мѣрки за установяване съответствие между ценитѣ на употребяванитѣ въ земледѣлското стопанство и домакинство продукти.

Г. г. народни представители! Другъ е въпросътъ — и по това ще говоримъ после — дали изменилитѣ се условия не налагатъ вече едни по-други мѣрки отъ ония, които тогава сѣ посочени. Другъ е въпросътъ дали наистина нѣма налице условия, дали нѣма сѣдства, които биха позволили на управлението, които биха позволили на законодателството да направи много по-чувствителна услуга, да даде много по-голяма подкрепа на ония, които сѣ слаби днесъ и които се нуждаятъ, които сѣ обременени отъ дългове, отколкото оная подкрепа, която е обещана въ предизборния манифестъ на Народния блокъ. Ако сега азъ правя тоя цитатъ отъ този предизборенъ манифестъ, то не е за да засегна въпроса за задълженията въ неговата широта и да кажа какъ той трѣбва да бѣде разрешенъ, но за да установимъ тукъ, въ Народното събрание, че е една долна лъжа, че е една долна клевета, че е една долна недобростъвѣстностъ да се вини управлението на Народния блокъ за това, че то е обещавало, ни повече, ни по-малко, намаляние, реситене на задълженията ѝ, излъгало веднѣжъ избирателитѣ, днесъ вече се тегли на страна и не дава дума да се изговори за намаляване на задълженията.

В. Коевски (нац. л. П): Кой ораторъ отъ опозицията е казалъ това? Никой отъ опозицията не го е казалъ. Вие си създавате известни предпоставки. Това е недобростъвѣстностъ отъ Ваша страна!

П. Деневъ (р): Г. Коевски! Ако направимъ справка въ дневницитѣ на Народното събрание, ще видите, за съжаление, че това се каза дори и отъ г. Цанковъ.

К. Караджовъ (з): Почти отъ всички.

В. Коевски (нац. л. П): Дори и отъ г. Цанковъ?

П. Деневъ (р): Да, дори и отъ г. Цанковъ. Това го каза, и г. Стоянь Омарчевски; това го каза въ друга форма и г. Стефанъ Цановъ.

Т. Кънчевъ (д. ст. П): Цѣлъ потокъ отъ демагогия се излѣ отъ ваша страна преди изборитѣ на 21 юний!

П. Деневъ (р): Тази демагогия, г. Кънчевъ, на която по нѣкой път плащатъ данѣкъ, за съжаление, и ония, които вѣрвамъ, че въ съвѣстѣта си и въ душата си сѣ нейни врагове, тая демагогия, която се поема за партийни и партизански цели отъ нѣкои хора, на които най-малко прилича да демагогствуватъ, тая демагогия е, която именно развращава народа, която го обезвѣрва. И ако тази демагогия още нѣма толкова пакостно влияние, когато се упражнява отъ неотговорни и незнания величини по селски кръчми и междани, тя добива особено тежка отрицателна стойностъ, когато се погълне, когато се поипе отъ хора, които заематъ ръководно мѣсто въ българския политически животъ.

Ако азъ направихъ още въ началото онова напомниле, то бѣше, за да изтъкна, че въ такива съблилни моменти, каквито преживява сега българската държава, въ моменти на клатухкане не, въ моменти на явно падане или на застрашаване отъ падане въ пропастьта, въ моменти на едно едва ли не общо обезвѣряване, което е обзело маситѣ — и въ такива моменти има бездушни политики, има, за съжаление, бездушни държавници, които не могатъ да се издигнатъ малко по-високо и да престанатъ да си служатъ недобростъвѣстно съ фактитѣ, да бѣдатъ безпристрастни въ преценкитѣ си на онова, което се върши, и да не демагогствуватъ съ терзанията и болкитѣ на измѣнения народъ. Това е смисълътъ на онази бележка, която направихъ още въ самото начало на речта си.

Г. г. народни представители! Ще кажа и азъ това, съ което почна вчера и уважаемиятъ г. Пастуховъ. На 1933 г. да се увѣрваме и да си доказваме, че живѣемъ въ една голяма, небивала, непозната въ човѣшката история криза стопанска, криза финансова, криза морална — това е най-малко потребно. А спомѣне се, и сѣ основание, преди 3—4 години, има ли наистина криза въ нашия стопански и финансовъ животъ или нѣма. Азъ имахъ честта още въ първата сесия на това Народно събрание, говорейки по отговора на тронното слово, да направя цитати отъ безгрижнитѣ речи на тогава управляващитѣ сѣди. Едни отъ тѣхъ казваха — това бѣше и водачътъ на „народното“, на „социалното“ движение г. Цанковъ — „България е най-благата страна“. Това казваше той тогава, когато предвидливи и загрижени за утрешния день хора тукъ, въ Народното събрание; когато обективни и безпристрастни стопановеди, отдѣлни стопански съсловия, отдѣлни публицисти, не претендиращи за власт и управление, за политически рангъ, назоваха тревоженъ викъ, че обективнитѣ наблюдения подсказватъ, какво въ нашата земя се забелязватъ симптомитѣ на една криза, на първо време стопанска, която много скоро ще се обърне въ криза парична, въ криза валутна, и че трѣбва бързѣе да се взематъ превантивни мѣрки не за избѣгване на кризата, но за посрѣщането ѝ съ готовностъ за борба съ нея и за предпазване до максимални размѣри на онова, което може да се предпази. На тѣзи сърдечни и топли предупреждения се отговаряше съ този оптимистиченъ възгледъ: „България е най-благата страна, националниятъ доходъ въ България е най-високъ, най-добре се живѣе тукъ, криза нѣма и не може да има“. Другъ единъ голѣмъ държавникъ, покойникъ отъ преди нѣколко дни Андрей Липчевъ, по сѣния случай, даже като министъръ-председателъ, бѣше казалъ известната на всички ви фраза: „Криза има само въ главитѣ на нѣкои хора“.

Г. г. народни представители! Днесъ вече, на 1933 г., е излишно да си доказваме въ кои глави е имало криза, въ кои сърдѣца е имало камѣкъ, въ кои умове е имало загриженостъ и ясенъ погледъ за онова, което идва. Днесъ вече споровете по това нѣма. Днесъ нѣма да си доказваме дали има или нѣма криза. Днесъ ще трѣбва съ загриженостъ да видимъ какво можемъ да спасяваме отъ това, което е останало за спасяване, какво можемъ да дадемъ на ония, които страдатъ, за да можемъ да изживѣемъ съ възможно по-малки поражения тежкитѣ дни, които тепърва ни предстоятъ.

Едно заздравяване на нашето народно стопанство безъ обединението на разнитѣ стопански сили би било мѣчно постижимо. Потрѣбно е, преди всичко, да се обединятъ въ колективитетъ за задружна стопанска дейностъ отдѣлитѣ стопански браншове: тютюнопроизводство, розопро-

изводство, пашкулопроизводство, лозарство и пр. и пр., а следъ това да се дойде до обединението на цѣлокупния ни стопански животъ. Тази грижа трѣбва да има държавата, която по самото си естество представлява най-вѣрховния стопански колективитетъ.

Г. г. народни представители! Като оставимъ настрана коя партия управлява и коя е опозиционна, като оставимъ настрана дразнитѣ, които съществуватъ въ отдѣлнитѣ партии, трѣбва да се разбере, че първата и вѣрховна длъжностъ, ако искаме успѣшно да се боримъ съ разстройството, което е налице, е да съзнаемъ, че наредъ съ политическото сътрудничество, че наредъ съ обединението или сближението на отдѣлнитѣ политически групи и партии, което трѣбва да се прави, наредъ съ това и преди това, предстои едно обединение на отдѣлнитѣ стопански браншове, които съ общи разности, съ общи сръдства съ общи сили, да могатъ да превъзмогнатъ стопанскитѣ беди, които преживяваме. Държавата — това е най-вѣрховниятъ колективитетъ. Тя сама по себе си, по своето естество, представлява обединително звено на всички тѣзи стопански браншове. Даже ако управлението не си постави такава задача, тя има този дългъ. Ето една целъ, която трѣбва да стои винаги предъ очитѣ на управлението, предъ очитѣ на всички обществени и политически дейци и която трѣбва да вдъхновява и въодушевява ония, които работятъ въ тази посока и да имъ подсказва, че сѣ длъжни да намѣрятъ техниката, сръдствата за постигането на това обединение на отдѣлнитѣ стопански съсловия и браншове.

Въ 1933 г. да се доказва обедняването на нашия народъ, тоже е излишно. Вчера и завчера се дадохъ цифри за националния доходъ, които станаха ми сѣ въ нѣкои отношения не бѣха точни. Покойникътъ Кирилъ Поповъ бѣше изчислилъ, че преди Балканската война нашиятъ националенъ доходъ е възлизалъ на 1.647.000.000 латни лева годишно което прави 44.140.000.000 л. днешни пари. Сръдно годишно на глава се падало, въ тогавашни пари, единъ доходъ отъ 376.98 латни лева, или 10.103 лева днешни пари годишно. Презъ 1932 г. — макаръ че статистиката е непълна, неточна — националниятъ доходъ се изчислява на 30.702.000.000 л. днешни пари или сръдно на глава 5.117 л. годишно. За 1933 г. нѣма цифритѣ, но изглежда, че сме още по-назадъ. Отъ съпоставянето на тѣзи цифри се вижда, че националниятъ доходъ на населението е спадналъ, въ сравнение съ националния доходъ преди войнитѣ, съ 49.5%. А то значи, г. г. народни представители, точно наполовина.

По-ярко доказателство за размѣра на обедняването, по-ярко доказателство за понижена покупателна способностъ на българското население отъ тия цифри, мѣчно могатъ да се намѣрятъ. Но азъ пакъ ще кажа това, което казахъ преди малко. Достатъчна ли е и каква е реалната полза отъ това, че правимъ тѣзи иначе вѣрни констатации? Тѣ не стигатъ, ние трѣбва да тръгнемъ по-нататкъ и да видимъ сега какво има да се върши.

За да привърша съ тѣзи констатации, нека кажа още две думи. Често, когато искаме да дадемъ характеристика на нашето икономическо и финансово положение, даваме данни за търговския ни балансъ и като че ли е дѣло право на гражданственостъ между икономиститѣ и стопановедитѣ да се сочи пасивниятъ търговски балансъ като единъ белегъ за стопански застои или за стопански регресъ. Е добре, ние сега сме въ малко по-друго положение. Докато въ 1928 г. имаме пасивенъ балансъ 877.500.000 л., въ 1929 г. — прословутата година на заемитѣ, когато се бѣше създадо заблуждение въ нашия народъ, че ще се тури край на кризата и едва ли не се би барабанъ, че свѣтовната криза се влига и пари ще има много, и затуй българскиятъ търговецъ и индустриалецъ ангажираха всички свои налични сръдства за покупката на стоки, ангажираха и цѣлия свой кредитъ тукъ и въ чужбина и по този начинъ се направи вносъ надъ 10 милиарда лева — тогава, въ 1929 г., търговскиятъ балансъ само за една година се яви дефицитенъ съ 1.927.572.000 л., сир. крѣгло 2 милиарда лева. А забележете, тия две години бѣха сравнително по-леки отъ сегашнитѣ. Въ 1930 г. имаме търговски балансъ активенъ съ 1.601.415.000 л. Въ 1931 г. имаме активенъ балансъ 1.274.111.000 л. За 1932 г. даннитѣ нѣмамъ, но балансътъ е тоже активенъ. За настоящата 1933 г. статистикитѣ не сѣ още приключени, но по всичко личи, че тази година търговскиятъ балансъ ще бѣде още по-активенъ отъ лани и по-лани. Е добре, ако това е така, можемъ ли да видимъ нѣкакъвъ изводъ и да поддържаме, както се поддържаше отъ единъ — азъ се стѣснявамъ да подлагамъ на критика неговитѣ разбирания и препорѣки, защото той е авторитетъ въ тази областъ — че спасението, че изходътъ отъ това положение е въ увеличението на житното производ-

ство, въ увеличаване на производството на всички ония произведения, които нашата земя ражда, за да ги изнасяме и да направимъ търговския си балансъ активенъ? Азъ помня, че този авторитетенъ нашъ другаръ, като даваше даннитѣ, даде ги до 1930 г. и тамъ спрѣ. Не зная защо избѣгна да каже гия данни за 1931 и 1932 г. Навѣрно, защото бѣха противни на поддържаната отъ него теза, защото тѣ вече говорятъ за активенъ балансъ. Значи, не е тамъ разковничето. Защото, г. г. народни представители, пакъ по установени данни, международната търговия въобще намалява и намалява много чувствително, много силно. Причината е кризата. обаче още никой не посочва лѣкуването.

Какъ намалява международната търговия? Следъ всички войни, които сѣ водени въ последния вѣкъ, и при всички свѣтови стопански кризи се забелязва силно понижаване на международната търговия. Всички периоди следъ войнитѣ сѣ свързани съ кризи, единъ отъ бележитѣ на които е и този: намаленъ международенъ обмѣнъ. Въ кризата, която настѣпи следъ франко-пруската война, международната търговия намалѣ съ 5%; друга голѣма свѣтовна стопанска криза, наблюдавана въ 1883—1884 г., даде понижение на международната търговия съ 4%; третата криза въ 1890—1891 г. даде сравнително много малко намаление на международната търговия — 0.5%; четвъртата голѣма криза въ 1907 г. даде намаление 7%; сегашната стопанска криза, пета по редъ въ този периодъ отъ последнитѣ 60—70 години, дава намаление на международната търговия съ 40%. Международниятъ търговски обмѣнъ е вече наполовина по-малкъ. Отъ 1929 до 1931 г. вносътъ въ България е намалѣлъ съ 44%, износътъ — съ 7%, а общо българската търговия — съ 28%.

Ето, г. г. народни представители, още единъ отрицателенъ фактъ въ областта на стопанския животъ. Ето още единъ фактъ, който подсказва, че вследствие на свѣтовната криза, вследствие на самоограничението, което всѣка държава прави, вследствие на самозадоволяването, което всѣка държава се стреми да постигне, онзи факторъ, отъ който се обуславяше стопанското и финансово благоденствие на народитѣ и на държавитѣ, именно международниятъ обмѣнъ, отива назадъ. Въ това време не само ние, не българскитѣ политики, не българскитѣ управници, не българскитѣ стопановеди, а управлението на всички държави, голѣмитѣ умове на всички народи, цѣла Европа и Америка, търсятъ да установятъ по положителенъ начинъ истинската причина на свѣтовната криза — въ какво се изразява тя. Повдигатъ се различни спорове. До денъ днешенъ обаче, и икономисти, и стопановеди, отговорни и авторитетни ръководители на стопанство и финанси въ свѣта, не могатъ да се установятъ единодушно върху истинската първопричина на бушуващата свѣтовна стопанска криза, за да могатъ, като установятъ веднѣжъ първопричината, да намѣрятъ и мѣрцитѣ, които трѣбва да се взематъ, за да я париратъ.

Ако това е тъй, г. г. народни представители, пита се: ако искаме добросъвестно и обективно да съдимъ за управлението на нашата страна, можемъ ли да хвърлимъ упрѣкъ за това, че ние тукъ, въ България, не сме намѣрили разковничето, че не сме установили точно първопричината на тази криза и, следователно, не сме вземали противоядието и? Естествено, такъвъ упрѣкъ не може да се хвърли. И затуй, когато ще се върнемъ назадъ, да критикуваме дейността на управлението, ще трѣбва да видимъ, какво е направено въ общи линии въ кръга на оуи, което Народниятъ блокъ обеща презъ 1931 г. съ предизборния си манифестъ. Какво направи управлението отъ тогава досега при обективнитѣ възможности, въ които се намираше, и да видимъ, има ли нѣщо, което е въ разрѣзъ съ онѣзи три основани положения, които Народниятъ блокъ издигна и въ името на които пожела да поеме управлението.

Да почнемъ съ чисто политическия лозунгъ — „Запазване на търновската конституция и гарантиране на осветенитѣ отъ нея права и свободи на българскитѣ граждани, премахване причинитѣ за ожесточенитѣ вътрешни борби и създаване условия за пълненъ граждански и социаленъ миръ, който е вѣрховна необходимостъ за закрепване и оварядване на демокрацията и парламентаризма въ страната и защита на държавата отъ пристѣпа на дѣсната и лѣва реакция.“

Г. г. народни представители! Нека не се удивляватъ нито г. Боянъ Смиловъ, нито никой другъ, защо въ тронната речъ има пасажъ за запазване на парламентаризма и на търновската конституция. Не се изискватъ голѣми дарования, както мисли г. Смиловъ, за да се разбере, че има сръди, че има отдѣлни хора, които надигатъ гласъ срещу режима, който имаме днесъ — срещу режима и формата на управление, че има хора, които надигатъ

гласъ срещу Парламента и парламентаризма, че има хора, които се явяват сторонници на диктатурата. Каточели е падналь отъ небето г. Смиловъ, каточели той не живѣе на тази Божия земя и не знае, че наистина днесъ въ страната има хора, че има сдружения, които, въобразили си, че единствени тѣ иматъ чисто родолюбие и издигатъ лозунгъ за надпартийно управление, помимо Парламентъ и помимо конституция, за спасение на страната! Нима е тайна за нѣкого днесъ, че, макаръ и нерешително и много скрито, цѣли партии работятъ противъ парламентаризма и смѣтатъ, че съ него не може да се лѣкува това зло, което е сполетѣло нашата страна?

Но, г. г. народни представители, самиятъ фактъ, че още въ 1931 г., при формирането на Народния блокъ, се е счело за потрѣбно да се издигне като пръвъ лозунгъ предъ българския народъ необходимостта отъ пазенето на търновската конституция и осветения отъ нея парламентаренъ режимъ, показва, че наистина и тогава още мисълта за непарламентарно управление е блязнула нѣкои срѣди, че тя е била манифестирана скрито или явно отъ нѣкои срѣди. Но това показва, г. г. народни представители, още нѣщо: че въобще въ близкото минало, до преди 1931 г., до преди формирането на Народния блокъ, на българска земя е имало срѣди, които много-много не сѣ се въодушевлявали отъ търновската конституция и които сѣ могли съ леко сърдце да говорятъ за една нова конституция, различна отъ търновската.

За да се убие още въ зародиша си тая мисълъ, за да се разбере, че България не може да се управлява по другъ начинъ, освенъ чрезъ парламентъ по търновската конституция, че днесъ повече отъ всѣки другъ пѣтъ тоя парламентаризмъ е единствената възможна форма, при която може да има не само контролъ надъ управлението, но и разумно сътрудничество на всички добри синове, които сѣ тѣй малко въ нашата земя, днесъ повече отъ всѣки другъ пѣтъ се налага да се запомни, че България ще се управлява чрезъ парламентъ и отъ парламентарно правителство! (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) Днесъ ще грѣбва всѣки да чуе, че срещу надигнатия гласъ, срещу надигнатия походъ противъ парламента и парламентаризма, тия, които организиратъ този походъ, ще срещнатъ единния фронтъ на цѣлата българска демокрация и ще разбиятъ своитѣ суетни мечти въ нейната непоколебима воля, да се управлява по търновската конституция и чрезъ парламентъ. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Ето, г. г. народни представители, голѣмиятъ смисълъ, голѣмата необходимостъ, която е наложила да се напоми днесъ въ тронното слово — вѣрно, че това става за пръвъ пѣтъ — че България нѣма да прави авантюри, че България нѣма да прави експерименти и че въ България не може да вирѣе онзи татуль, който се казва диктатура, просвѣтена или простака, просвѣтена професорска или Кунчовска, все едно.

Следователно, г. г. народни представители, по първия и най-голѣмъ политически лозунгъ, който Народниятъ блокъ издигна, той не само устоя предъ своитѣ избиратели — той направи и продължава да прави всичко, за да пази основния законъ, за да пази формата на управлението.

Но наредъ съ това, г. г. народни представители, пазейки конституцията и парламентарния режимъ, управлението на Народния блокъ изпълни и втория свой ангажментъ: „Да създаде условия, да премахне причинитѣ за ожесточенитѣ вътрешни борби и създаване условия за пълненъ граждански и социаленъ миръ, който е върховна необходимостъ за закрепване и опазване на демокрацията и парламентаризма въ страната“.

Кой може да поддържа, че отъ 1931 г. насамъ не се положили върховни усилия отъ страна на управлението, за да се премахнатъ причинитѣ за ожесточенитѣ вътрешни борби? Г. г. народни представители! Самиятъ фактъ на създаване блока, самиятъ тържественъ актъ на създаване блока, дори ако това бѣше една акция най-после неискрена отъ страна на нѣкои срѣди — да приемемъ за моментъ, че тѣзи четири партии не сѣ си подали беззаветно искрено рѣка; да речемъ, че нѣкои сѣ преследвали чисто партийни, егонистични цели, да направимъ тая концесия — но, въпрѣки туй, съ самия фактъ, че се създаде Народниятъ блокъ, съ самия фактъ, че той се яви единенъ предъ народа, съ самия фактъ, че той и днесъ, слава Богу, още не се е разпадналь, съ самия този фактъ се отстраняватъ причинитѣ за ожесточенитѣ вътрешни борби, които бѣха тѣй много и които бѣха тѣй пакостни въ близкото минало. Завчера единъ депутатъ възражаваше, мисля, на г. Георги Енчевъ — когато говорѣше на тая тема — че и сега е сжщото, че и сега нѣма да зная кого едикжеси, Е. г. Аврамовъ и г. Цановъ, ако вие смѣтате, че е сжщото, нека Богъ ви

прати нѣкаде другде — не въ тая земя — и да бждете при онзи режимъ, който бѣше у насъ преди 1931 г.! (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Ц. Бръшляновъ (д. ст. Ц): Ще го търсите.

П. Деневъ (р): И ти ще го търсишъ. И ти сърбаше попарата, но твоята попара бѣше друга — тѣхната друга.

Ц. Бръшляновъ (д. ст. Ц): Не се гледатъ думитѣ, а — дѣлата.

А. Капитановъ (з): Бай Цоню е отъ тѣзи, които ще обновяватъ, тѣ сѣ отъ „движението“.

П. Деневъ (р): Г. г. народни представители! Третиятъ ангажментъ, поетъ предъ избирателя, бѣше: „Установяване политика на миръ и разбирателство съ всички близки и далечни държави, съ запазване държавния суверенитетъ и национално достойнство“.

Отказвамъ се да говоря на тая тема. Ние чухме тукъ изявления отъ представителъ на опозицията — г. д-ръ Деневъ — съ голѣмо съзнание за онова, което говори тукъ, съ написана на книга всѣка думица, която ще произнесе. Отъ името на цѣла една група той заяви, че следваната външна политика отъ България не може да не бжде одобрена отъ всѣки единъ българинъ, защото наистина тѣ е политика на миръ и разбирателство, защото е политика, която държи смѣтка за държавния суверенитетъ и националното достойнство, и защото е политика, която открива добри перспективи.

Ами по външната политика на правителството, г. г. народни представители, имаме единодушното мнение на голѣмата парламентарна комисия по Външното министерство. Трѣбва ли да доказваме сега и да се дърляме, както се дърляше тукъ единъ нашъ другаръ вчера — да търси интимнитѣ съображения, интимнитѣ намѣрения, по които г. Ружди бей, по които г. Титулеску търсѣль нашата дружба? Когато вие ще критикувате политиката на българското управление, дотогава, докогато то не се е ангажирало въ никаква акция, която да го компрометира, дотогава, докогато то не е ангажирало българската държава, дотогава вие нѣмате право да го осѣждате. А какви сѣ интимнитѣ съображения на ония, които идватъ при насъ, какви сѣ интимнитѣ подбуды на ония, които днесъ търсятъ нашето другарство или приятелство, какви сѣ крайнитѣ, по-близки или по-далечни, цели на нашитѣ съседи — позволете, но, както вие можете да разсѣждавате и да обмисляте, тѣй ще разсѣждаватъ и обмислятъ и отговорнитѣ и натоваренитѣ съ тая политика хора. Следователно, най-малко удачна форма на критика на външната политика бѣше тая, която избра вчера г. Боячъ Смиловъ — да търси, какво е било въ дѣното на намѣренията на г. Ружди бей, когато е предлагалъ подписа на България да бжде на трето мѣсто следъ подписа на Германия.

Едно е несъмнено — че въ последното лѣто ние придобихме международенъ престижъ. Още нѣщо по-важно има: ние придобихме презъ изтеклото лѣто — нѣма да кажа приятелството, нѣма да кажа и съчувствието, защото то е оскърбително — ние придобихме разумното отношение къмъ българския народъ и къмъ българската държава отъ най-многобройнитѣ фактори на европейската демокрация и на европейската политика. (Нѣкои отъ мнозинството ржкоплѣскаха) Това е, по моята скромна преценка, най-голѣмата придобивка — по-голѣма отъ пактове, по-голѣма отъ банкети, по-голѣма отъ срещи. Ние вече развихме единъ ледъ, ние стопихме единъ ледъ. Ние махнахме едно було, което прѣчеше на тѣзи многобройни хора да видятъ, че тукъ има единъ народъ трудолюбивъ, единъ народъ миролюбивъ, единъ народъ страдащъ отъ тежкитѣ финансови и икономически уловия и тѣбещъ отъ мъка по поробени свои братя по рождение. Това се видѣ, това се разбра; и ние съ основание можемъ да бждемъ оптимисти. Г. г. народни представители, че отъ тукъ натѣй, когдето се постави на международната маса обсмѣждането на въпроси, които засѣгатъ българската държава и българския националенъ въпросъ, ние не ще бждемъ така изолирани и изоставени, както бѣхме до лѣтото на 1933 г.

Най-после, г. г. народни представители, нѣколко думи и по другия голѣмъ лозунгъ, издигнатъ отъ Народния блокъ: „Установяване на стопанска политика за хармоничното развитие и напредѣкъ на отраслитъ на българското народно стопанство, съ огледъ вътрешнитѣ и външнитѣ производствени и пазарни условия“.

На менъ се пада, г. г. народни представители, да направя прегледъ на цялото онова законодателство, което съ общи усилия, и на правителство, и на болшинство, и на опозиция, се създаде, съ огледъ на тая именно политика. Не на мене се пада, защото смѣтамъ, че въ речта, която г. министър-председателят ще произнесе, той ще направи прегледъ на цялото законодателство, групирани и систематизирани. И тогава ще се види, че за всички почти слоеве, на първо мѣсто за земеделския народъ, сѣ положени грижи за подобряване положението му.

Законътъ за закрила на земеделска-стопанинъ, който гарантира неотчуждаемостъ на земята, бѣше приетъ преди една година. Законътъ за облекчение на длъжниците даде възможностъ, като времененъ законъ, на хиляди, десетки хиляди стопанства да си отдъхнатъ. Десетки хиляди български граждани, чиновници и занаятчии, се възползуваха отъ него, за да могатъ по-свободно да работятъ. Законътъ за превантивния конкордатъ спаси отъ банкротъ стотици и стотици български търговци и имъ даде възможностъ да уредятъ своитѣ задължения по единъ горе-долу задоволителенъ начинъ. Биха могли да се изброятъ още редъ закони, като напр. законътъ за организиране производството и продажбата на розово масло и пр. Грижи се вземаха за розопроизводителитѣ, грижи се взематъ за лозаритѣ. Лозарството е едно производство, което заема едно отъ първитѣ мѣста въ нашето народно стопанство. Взема се грижа отъ управлението за организиране износа на гроздето, за типизирането му, за типизирането на виното, съ избитѣ, които се създаватъ. За всичко това се положиха грижи.

Да видимъ какво става съ храноизноса, който се сочи като най-слабо мѣсто на управлението. Г. г. народни представители! Не е поставенъ тукъ конкретно въпросътъ за храноизносъ, за да го разглеждаме подробно и изчерпателно. Но понеже той е единъ въпросъ, който живо интересува преди всичко групитѣ отъ болшинството, който живо интересува депутатитѣ отъ болшинството, който става причина за разногласия, за критика въ самитѣ срѣди на парламентарното болшинство, нека кажемъ две думи и по него.

Азъ не знамъ защо трѣбва да се поставя въпросъ за монопола или противъ монопола, за храноизносъ или противъ храноизносъ.

Г. г. народни представители! Монополъ, Дирекция за храноизносъ, експортенъ институтъ, и редъ други способности, които биха могли да се сочатъ — всичко това е техниката, която би се препоръчала за търговия, вътрешна и външна, съ зърненитѣ храни. Монополътъ не може да бѣде целъ; Дирекцията за храноизносъ не може да бѣде целъ. Това сѣ срѣдства. Каква е и каква трѣбва да бѣде целта на държавната политика по въпроса за търговията, вътрешна и външна, съ зърнени храни? Тя може да бѣде само една: създаване условия за твърди цени на земеделскитѣ, житнитѣ произведения и осигуряване срѣдства за изплащането на продаденитѣ храни. Ако монополътъ би се явилъ най-сигурното срѣдство и ако има обективна възможностъ за неговото реализиране, нека бѣде усвоенъ той. Азъ смѣтамъ, че ще се намѣри депутатъ отъ болшинството и отъ опозицията, който би вдигналъ рѣка противъ тая предлагана мѣрка. Но дотогава, докогато не се дадатъ отъ тия мѣрдави и авторитетни хора даннитѣ, какви оборотни срѣдства сѣ потребни на държавата, за да прибѣгне къмъ въвеждането на монополната система за търговия съ зърнени храни; дотогава, докогато не се дадатъ даннитѣ и срѣдствата, за да се види какъвъ апаратъ е потребенъ за функционирането на този институтъ и отъ къде ще се комплектува той; дотогава, докогато не се дадатъ даннитѣ за размѣра на загубитѣ или на печалбитѣ, които би имала държавата отъ този институтъ — дотогава, г. г. народни представители, не е простиено да се говори съ леко сърдце и да се извикватъ надежди въ населението, че много лесно може да стане тази реформа. Ако, прочее, не се даватъ никакви данни за монопола, днесъ ние сме въ състояние да дадемъ известни данни за храноизносъ, какво коштува той на самата дирекция и на българското съкровище, като несвършена форма на организация, като предпазлива форма, която е избрана отъ управлението.

С. Ризовъ (з. Ст. В): Коштува много нѣщо, защото държавата има загуба отъ него. Има ли нужда да имаме опредѣлени максимумъ цени? Има ли тенденция за покачване ценитѣ на зърненитѣ храни? Азъ смѣтамъ, че ако трѣбва да направитѣ нѣщо, то е, вмѣсто максимумъ цени, да турите минимумъ цени. Турете, напримѣръ, 2 л. най-много и да знаемъ, че имаме една твърда цена.

П. Деневъ (р): Слава Богу, че въ това отношение имамъ наръчка данни и ще Ви кажа. А Вие ще кажете, какъ трѣбва да постѣпимъ.

С. Ризовъ (з. Ст. В): Апаратъ има готовъ, безплатенъ — има цялъ съюзъ на земеделскитѣ кооперации. Ако трѣбватъ други агенти, ще се взематъ отъ търговското съсловие.

П. Деневъ (р): Г. Ризовъ много лесно решава всички въпроси! Значи, апаратътъ е готовъ, никакви срѣдства не трѣбватъ, пари не трѣбватъ, персоналъ не трѣбва — нищо не трѣбва. Това, г. г. народни представители, е наистина едно несериозно отнасяне къмъ този въпросъ.

С. Ризовъ (з. Ст. В): Има едно дълго изложение. Сигурно го знаете.

П. Деневъ (р): На 1930 г., г. г. народни представители, когато само половинъ година се работи, Дирекцията на храноизноса има реална загуба всичко 343.975.782-94 л. На 1931 г. има реална загуба 588.507.600 л. На 1932 г., отъ тази предпазливостъ, съ която се пристѣпи да се работи и затова, че имаше по-малко храни за износъ, Дирекцията на храноизноса приключи съ загуба отъ 36.722.000 л. Общо за годинитѣ 1930, 1931 и 1932 режимътъ на храноизноса, респективно грижата на държавата да регулира търговията съ зърнени храни коштува реална загуба 969.205.383 л. Г. г. народни представители! Единъ милиардъ лева загуба въ това време, въ непълни три години! Даваме ли си ние смѣтка, като се знае колко много оборотенъ капиталъ ще трѣбва, колко много загуба ще има държавата отъ единъ монополътъ? И тая загуба кой ще я понесе? Държавата. Та тя да не е една фикция, да не е въ облацитѣ? Държавата, това сме ние, това е българскиятъ данъкоплатецъ. Да допустнемъ най-благоприятното обстоятелство — че ще се намѣрятъ срѣдства за губене отъ държавата. Тя ще реализира загуби, но ще трѣбва да ги навакса впоследствие. Сега ги наваксваме отъ хлѣбнитѣ марки, чрезъ облагане вътрешната консумация, но когато станатъ милиарди, тогава ще трѣбва да ги наваксаме или чрезъ заемъ, или чрезъ ново облагане. Тѣзи пари трѣбва да влѣзатъ въ държавното съкровище. Давате ли си смѣтка, какво бѣдеще си приготвяме, ако така незрѣло, безъ обективни благоприятни условия, прибѣгнемъ къмъ монопола?

Г. г. народни представители! Идеята за монополъ, така упорито поддържана, може да бѣде усвоена, но ако на международния пазаръ има благоприятни условия. А ние имаме данни, че ценитѣ отъ денъ на денъ намаляватъ и нашиятъ излишъкъ нѣма къде да се пласира. Ние имаме следнитѣ цени: на 15 ноемврий 1931 г. фобъ Бургазъ — 210 л., Варна — 225 л., на дунавско пристанище — 265 л., на 15 ноемврий 1932 г. фобъ Бургазъ — 226 л., Варна — 216 л., на дунавско пристанище — 238 л., на 15 ноемврий 1933 г.: Бургазъ — 150 л., Варна — 146 л., на дунавско пристанище — нѣма купувачи. Цената въ Бургазъ и въ Варна презъ 1933 г., въ сравнение съ тая презъ 1931 г., е почти на половината! Г. г. народни представители! И при туй положение дирекцията реализира загуби и фактически спрѣ своята функция. И ако днесъ имаме единъ актуеленъ въпросъ, съ който трѣбва да се занимаемъ, който трѣбва да ангажира веднага грижитѣ на управлението, това е въпросътъ за днешното положение на стопанско бездействие на Дирекцията за храноизносъ. На него трѣбва да се тури край. Или ще се намѣри единъ минимумъ оборотенъ капиталъ, за да може дирекцията да продължи своитѣ функции, да доплати онова, което вече българскиятъ производител е далъ на нейнитѣ агенти и да досѣбере онова, което е още въ хамбаритѣ и което е надъ 56 милиона килограма, или наистина като институтъ тя трѣбва да се разформира. Но ако се разформира, тогава какво ще стане съ производителя, какво ще стане съ онова жито, което не е купено? Явно е, че се излагаме на единъ хаосъ, последницитѣ отъ който не се виждатъ. И понеже за предстоящата 1934 г. всички данни говорятъ, че ще има намаляване, не увеличаване на ценитѣ, отсега още, отъ ноемврий, декемврий 1933 г., трѣбва да мислимъ за 1934 г., а едновременно съ това да се справимъ и съ реколтата 1933 г.

Въ туй отношение позволявамъ си свободата, макаръ и изхождащъ отъ една група, която има сравнително най-малко народни представители въ болшинството, да помоля г. министър-председателя, да помоля управлението, да препоръчамъ на управлението, на днешното положение да се тури край. Самата дирекция, въ туй положение, въ което е, се чувствува нещастна. Тя коштува 40 милиона лева — толкова е бюджетътъ ѝ.

Министър-председател Н. Мушановъ: Кой ти казва?

А. Радоловъ (з): Не е толкова.

Министър-председател Н. Мушановъ: Три и половина милиона лева е.

К. п. Цвѣтковъ (д): Боянъ Смиловъ го каза 100 милиона лева, този — 40 милиона лева!

П. Деневъ (р): Моля ви се. Ако грѣша, г. министре, ще се поправа. (Оживление) Моля ви се, ще се коригирамъ. За 1930 г. общи разноси по управлението — 4 милиона и 800 хиляди лева; за 1931 г. общи разноси по управлението — ако тѣзи данни сѫ невѣрни, готовъ съмъ да се извиня; ако пъкъ сѫ вѣрни, моля да не се възражава . . .

А. Радоловъ (з): Тогава имаше монополъ.

П. Деневъ (р): Азъ говоря общо за института на храноизноса. Отъ тѣзи цифри ще видите, г. Радоловъ, наистина колко е лекомислено да се говори съ леко сърдце да направимъ туй, да направимъ онуй.

А. Радоловъ (з): Какъ лекомислено? Азъ пакъ държа, че монополътъ можеше да спаси положението. Сега дирекцията е въ единъ задъненъ сокакъ, безъ пари.

П. Деневъ (р): За 1931 г. общи разноси по управлението — 16 милиона 400 хиляди лева.

Д. Дръвски (д): Комисиянитъ на агентитъ влизатъ вътре.

П. Деневъ (р): Не, това сѫ общи разноси по управлението.

А. Радоловъ (з): Позволете, г. Деневъ, да Ви кажа, че монополътъ даде 350 милиона лева на държавата, а маркитъ дадоха всичко 130 милиона лева.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Банка голѣмитъ загуби на националното стопанство.

П. Деневъ (р): За 1932 г. общи разноси по управлението — 7 милиона 350 хиляди лева.

А. Радоловъ (з): Ще жалимъ 16 милиона лева, а нѣма да жалимъ 216 милиона лева!

П. Деневъ (р): Събрани всички тѣзи разноси даватъ оная цифра, която казахъ преди малко по заблуждение. Значи, виждате, че срѣдно годишно дирекцията въ този си видъ коства 5 милиона лева, а за 1931 г. — макаръ че монополътъ не бѣше пълненъ, а частиченъ — разносикитъ по управлението, не комисиянитъ на агентитъ, бѣха 16 милиона 400 хиляди лева.

А. Радоловъ (з): Ползата кажете, отъ друга страна; недейте говори само за разходитъ 16 милиона лева.

П. Деневъ (р): Искамъ да кажа съ това, че правителството трѣбва бърземе да се погрижи да намѣри и срѣдства за оборотенъ капиталъ, и срѣдства за издрѣжка на управлението на дирекцията, защото тя днесъ фактически не работи.

А. Радоловъ (з): Да, не работи. Дава възможностъ на търговцитъ и други да спекулиратъ.

П. Деневъ (р): Моля Ви се, г. Радоловъ, чакайте. Ние не си противоречимъ съ Васъ въ основнитъ ни разбирания. Защо се нервирате? — И понеже дирекцията не работи, и понеже пената на хлѣба се поддържа едта и сѣща, открита е възможността за спекула отъ страна на частнитъ търговци, които и безъ това въ свой голѣмъ процентъ не бѣха агенти на дирекцията тази година.

А. Радоловъ (з): Търговцитъ купуватъ житото на твърди цени, по 2 л., а го минаватъ на дирекцията по 2-50 л.

П. Деневъ (р): Понеже съ своя здравъ усѣтъ тѣ доловиха още по-рано, че тукъ ще има смѣтка за тѣхъ, голѣмъ процентъ отъ тѣхъ не бѣха агенти на дирекцията и днесъ се възползуваха отъ обстоятелството, че дирек-

цията не купува, че хлѣбътъ се продава на сѣщата цена, и купуватъ евтино житото, а мелничаритъ по срѣдата взематъ една голѣма печалба.

Г. г. народни представители! Направи се и друго нѣщо, безспорно, за добро. Най-напредъ се въведе акцизътъ върху брашното, мисля, по . . .

К. п. Цвѣтковъ (д): 12 л. на торба.

П. Деневъ (р): . . . по 12 л. на торба. Сега комисарството налага още единъ налогъ, като се мотивира съ това: понеже житото се купува евтино, а хлѣбътъ се продава скѣпо, нека брашното понесе единъ облогъ. Обективно, това изглежда разумно, но, г. г. народни представители, я да си дадемъ смѣтка какъ се отразява това въ края на краищата. Отражава се така, че чрезъ тоя облогъ на брашното ние поддържаме сегашното ниво на цената на житото, вмѣсто да поддържаме високото ниво. Това е единъ парадоксъ. Никой не е мислилъ за такъвъ резултатъ — нито министърътъ на финанситъ, нито правителството. Съображението е, да може и държавата най-после да използва нѣщо отъ тази неблагоприятна конюнктура, която се отразява зле и на производителъ. Но преследвайки тази иначе нагледъ благородна и разумна целъ, да увеличи малко своя приходъ, държавата, безъ да желае, получава единъ страшно негативенъ резултатъ, а именно поддържа на тържището намалена цена на житото, когато тенденцията на института храноизноса трѣбва да бѣде диаметрально противоположна: съ изкуствени срѣдства и съ цената на загуба за държавата да поддържа по-висока цена на житото на вътрешния пазаръ, за да може производителътъ да получи по-добра цена. Ето този парадоксъ ще трѣбва да спре вниманието ни. Той не бива да бѣде третиранъ съ гнѣвъ, съ злоба, не бива да бѣде таксуванъ като противонароденъ, като изеднически и пр. Това е една беда, която трѣбва да ни подсказже, че и правителството, и Парламентътъ трѣбва да се погрижатъ, за да може да се излѣзе отъ този парадоксъ. Какъ ще стане това, не е тукъ мѣстото и времето да разправамъ.

Т. Кънчевъ (д. сг. II): Нали сте управление, направете тази работа, стига сте я приказвали само!

П. Деневъ (р): Г. г. народни представители! Макаръ че мислѣхъ да свърша . . .

А. Капитановъ (з): Декларацията си не удържате!

П. Дичевъ (д): Г. Деневъ! Извинете. Смѣтката Ви не е вѣрна.

П. Деневъ (р): За статистикитъ, г. Дичевъ, подписа не давамъ, подписа не подписвамъ, Вие знаете, че колчемъ се даватъ данни, винаги има възражения: статистиката е негълъпа или неточна. Винаги така се говори.

П. Дичевъ (д): (Казва нѣщо)

П. Деневъ (р): Азъ зная, че Вие винаги сте поддържали, и може би сте правъ, че само се играе на статистика, а въ сѣщностъ нѣма статистика.

К. п. Цвѣтковъ (д): Че има цѣла Дирекция на статистиката, която издава месечни бюлетени. Какъ си играемъ!

П. Дичевъ (д): Дирекцията купува на една опредѣлена цена.

П. Деневъ (р): Купуваше, но сега не купува.

П. Дичевъ (д): Понеже изгуби паритѣ.

П. Деневъ (р): Да.

П. Дичевъ (д): За да ги изгуби, коя е причината? Паднаха ценитъ на пазара. Кой се възползува отъ тая работа? Мелничитъ. Какъ можете да заставите мелничитъ да купуватъ житото на дирекцията? Това е въпросътъ.

П. Деневъ (р): Ама тъкмо това говоря сега, точно това е моята мисль — че отъ облога, който се сложи на брашното, наистина, държавата ще прибере нѣщо, но съ него се поддържа низка цена на житото. Моята теза е: дайте да намѣримъ срѣдства, да може държавата да купува на по-висока цена житото.

П. Дичевъ (д): Държавата да го купи!

П. Деневъ (р): Това е моята теза. Не само мелничаритъ, но и търговецътъ търси на свободния пазаръ, въ тази мѣтна вода, да лови риба, особено въ ония краища, къ-

дето житото има ниско хектолитрово тегло. Дайте да намърим начинъ, за да може да се гарантира по-висока цена.

П. Дичевъ (д): Дайте го.

П. Деневъ (р): Г. Дичевъ! Ние не можемъ, както и Вие не можете да дадете точната рецепта, да забием гвоздей и да кажем: такава и такава е цената. Ние можемъ да направимъ само това, което правимъ — да изтъкваме съ обективностъ, съ справедливостъ положението такова, каквото го виждаме. Слава Богу, че по констатацията ние нѣмаме противоречия; слава Богу, че по причинитѣ, които сѣ довели до това положение, ние сѣщо нѣмаме противоречия. Какво трѣбва да се направи, какво трѣбва да препоръчаме на управлението, което има грижата да не остави да върви така положението? Кой може да каже сега: точно ей това ще направимъ. Но да се оставя да преминаватъ днитѣ, да преминаватъ месецитѣ, да преминаватъ сезонитѣ при това положение, това не може и не бива да става, не само въ името на добре разбранитѣ материални интереси на производителното земледѣлско население, не само заради неговия грошъ, но защото, по мое мнение, този въпросъ е по-голямъ, отколкото материалното задоволяване на земледѣлцитѣ — този въпросъ е социаленъ. Въ името на социалния миръ, въ името на социалното спокойствие, въ името, бихъ казалъ — може да е голяма приказка — на държавната сигурностъ, ние ще трѣбва 20, 50, 100 въпроси да оставимъ на заденъ планъ, но да уредимъ въпроса за търговията съ зърнени храни. (Ръкоплѣскания отъ нѣкои земледѣлци)

Г. г. народни представители! Ще свърша, като кажа две думи по трети единъ въпросъ.

А. Циганчевъ (з): Вие за монополната система ли сте, г. Деневъ?

П. Деневъ (р): Азъ съмъ за системата, г. Циганчевъ, която ще гарантира твърда цена на житото.

А. Циганчевъ (з): Коя е тя?

А. Радоловъ (з): Това ще гарантира само монополната система.

С. Мошановъ (д. сг): Само монополната система.

П. Деневъ (р): Монополъ, Дирекция за храноизносъ, експортенъ институтъ — това не могатъ да бждатъ цели, това сѣ срѣдства. Монополътъ може ли да даде резултати? Това е въпросъ на проучване и на възможности. Г. министъръ-председателятъ ще ви каже, какви срѣдства ще трѣбватъ за монопола, за да може да се реализира; ще ви каже, какви срѣдства трѣбватъ за дирекцията и тогава чакъ ще видимъ, кое ще изберемъ. Отсега още мога да кажа, доколкото познавамъ въпроса, доколкото познавамъ възможноститѣ, че не може да се възприеме монополътъ и при най-доброто желание на Парламента. Да ми задавате въпроса — Вие, г. Деневъ, за монопола ли сте или противъ — не може да се говори така.

А. Циганчевъ (з): Каква система ще препоръчате Вие?

П. Деневъ (р): Г. г. народни представители! Почти всички отъ орааторитѣ се спрѣха и на довтъ единъ въпросъ. Критикувайки управлението на Народния блокъ, тѣ изнесоха, тѣ дебело подчертаха, че никога служебниятъ стабилитетъ на българския чиновникъ не е билъ тѣй зле похитенъ, никога не билъ тѣй чудовищно погизванъ, както сега, по време на управлението на Народния блокъ, и че по-специално въ Министерството на желѣзницитѣ, въ Дирекцията на желѣзницитѣ и тази на пошитѣ ставали чудовищни работи. Цитираха се отъ г. Омарчевски, бившъ министъръ, пасажи отъ една брошура на Петъръ Алековъ. Поддържа се, че никога не е имало по-голямъ, по-масови уволнения въ ведомството на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ отъ сега, че персональтъ тамъ е играчка, че лѣга и става въ несигурностъ и че нѣщо страшно, неземно се върши тамъ.

Г. г. народни представители! И по този въпросъ ще кажа това, което казахъ въ началото; само недобросъвестностъ и лѣжа могатъ да стимулиратъ ония, които поддържатъ това. И сега, за да не бѣда голословенъ, държа на разположението ви една официална таблица, подписана отъ отговорнитѣ чиновници въ респективнитѣ дирекции. Сѣщо и вие можете всѣки моментъ да направите прѣвѣрка, за да видите, дали има нѣщо искрено въ протеста на г. Алековъ, респ. на неговия съюзъ, или нѣщо друго го боли, за което ще кажа подиръ малко две думи.

Г. г. народни представители! Презъ управлението на Министерството на желѣзницитѣ отъ г. Димо Казасовъ отъ 9 юний 1923 г. до 22 февруарий 1924 г., значи за непълни 8 месеца, сѣ уволнени началници на телеграфо-пощенски станции, чиновници съ изпитъ и класъ и механици — ултраквалифициранъ персоналъ — 81 души.

А. Циганчевъ (з): Тогава имаше превратъ.

П. Деневъ (р): Презъ министерствуването на г. Янаки Молловъ отъ 22 февруарий 1924 г. до 3 ноемврий 1924 г., значи за 8 месеца — тогава вече нѣмаме превратъ, тогава живѣхме въ миръ — сѣ уволнени отъ сѣщия персоналъ 125 души. Г. Рашко Маджаровъ, отъ 3 ноемврий 1924 г. до 4 януарий 1926 г., значи за година и два-три месеца е уволнилъ 60 души. Кой ги е уволнявалъ, азъ ще кажа после. Не ги е уволнилъ нито г. Янаки Молловъ, нито г. Рашко Маджаровъ; уволняваше ги Петъръ Алековъ и тамъ сега го стѣга чепикътъ — че не може той да уволнява, а другъ уволнява.

Р. Маджаровъ (д. сг): Тогава имаше интерпелация до мене по този въпросъ. Уволненията сѣ ставали само за злоупотрѣбяване на пари, по искане на ревизоритѣ. Бихъ желалъ да кажете, има ли единъ уволненъ по мое лично разпореждане или по партийно искане.

П. Деневъ (р): Азъ казвамъ само датитѣ и времето, а не въпроса, кой е уволнявалъ, азъ съмъ на друго мнение. Азъ зная, че не Вие сте уволнявали. — Презъ министерствуването на г. Кимонъ Георгиевъ, отъ 4 януарий 1926 г. до 2 мартъ 1928 г., значи за две години и два месеца, сѣ били уволнени 93 души. Презъ министерствуването на г. Никола Найденовъ, управляващъ министерството отъ 3 мартъ 1928 г. до 17 септемврий с. г., сѣ били уволнени 18 души. Презъ второто министерствуване на г. Рашко Маджаровъ отъ 12 септемврий 1928 г. до 15 май 1930 г., сѣ били уволнени 9 души. Презъ министерствуването на г. Петко Стайновъ, отъ 16 май 1930 г. до 29 юний 1931 г., сѣ били уволнени 27 души. Всичко презъ това време сѣ били уволнени 418 души квалифициранъ персоналъ — ще повторя пакъ — началници на станции, чиновници и механици. Сегашниятъ министъръ на желѣзницитѣ, пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, презъ времето на който желѣзницитѣ не могатъ да се въртятъ и пощенци не могатъ да спятъ, е уволнилъ, г. г. народни представители, отъ 29 юний 1931 г. до 1 февруарий 1932 г. отъ този персоналъ 10 души, а отъ 1 мартъ 1932 г. до 1 ноемврий 1933 г. — единъ човѣкъ, или всичко 11 души. Това сѣ даннитѣ на Дирекцията на пошитѣ, които може всѣки народенъ представителъ, всѣки български журналистъ, всѣки български общественикъ или политикъ да провѣри. Провѣрете и ще видите, че е така. Извинете ме за изрече, но мерзавщина е да се трови обществото и ведомството съ това, че персональтъ е несигуренъ презъ време на управлението на г. Костурковъ, че гладенъ лѣгалъ, гладенъ ставалъ, че отъ грижи за утрешния денъ не можалъ да спи. Персональтъ, който прави кариера, който наистина заслужава грижи и внимание, който не партизанства, а не само заплата, но и щаденъ, пазенъ отъ похищението на ония, които въ фалшивата маска на защитници на професионалнитѣ му интереси вършатъ долно партизанско дѣло и искатъ да обърнатъ пошитѣ телеграфитѣ и телефонитѣ въ такъвъ клонъ на партията на социалиститѣ, какъвто е кооперация „Напредъ“. Ей това нѣщо нѣма да остави г. министъръ Костурковъ да стане. Това едно. Второ. Г. г. народни представители! Тѣзи 418 души, уволнени презъ времето на другитѣ режими, не сѣ били уволнени нито отъ г. Рашко Маджаровъ, нито отъ г. Димо Казасовъ или отъ г. Кимонъ Георгиевъ, а отъ всевластния, всезнаещия разпоредителъ съ ведомството Петъръ Алековъ, който бѣше при добрия и почтенъ г. Савовъ денъ и нощъ и казваше: този ще се махне, онзи ще се махне, този ще се уволни, онзи ще се уволни. Азъ желая да чуя декларацията на всички тѣзи бивши министри, желая да чуя декларацията и на г. Михайлъ Савовъ, когото знамъ като порядъченъ човѣкъ; върно ли е, че се даваха официални данни отъ клуба на широкитѣ, отъ Алековъ, кой е благонадежденъ и кой е неблагонадежденъ и по този начинъ ведомството бѣше а ја мерсия на Алековъ? Още първия денъ, когато г. Костурковъ пое Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ, той заяви на господата отъ Телеграфо-пощенския съюзъ, които дойдоха като делегация при него, че всичко онова, което е професионално искане, че всичко онова, което цели подобрене условията на труда, че всичко онова, което е въ кръга на възможноститѣ на бюджета, тѣ не само може да го поискатъ отъ него, но могатъ

безрезервно да разчитат, че ще го получат, защото, каза имъ той: „Азъ съмъ израстналъ като общественикъ въ професионалните борби“. А и днесъ — не е тукъ мѣстото, г. г. народни представители, да правимъ комплименти на партията си и на хората отъ тая партия — ние, като партия, и г. Костурковъ като личностъ, на професионалните борби симпатизираме. Но на партийни поддѣления, но на хулигани, които спекулиратъ съ залъка на държавния служител, които преследватъ свои долни цели, ние не симпатизираме и не можемъ да бждемъ угодни тѣмъ. Г. г. народни представители! Нека ми бжде позволено отъ тукъ, отъ трибуната, да изкажа своето неодобрение за тѣзи именно порядки въ Дирекцията на пошитѣ. Вие знаете, че миналата година презъ м. априлъ биде убитъ главниятъ директоръ на пошитѣ и телеграфитѣ Стефанъ Ивановъ и въ убиеца се намѣри едно писъмце съ три реда, което гласеше: (Чете) „Чувствата ми сѣ силно засегнати отъ неправдѣ, вършени по отношение на менъ и колегите ми изобщо. При тѣя действителности трѣбва да се предприеме решителна борба на животъ или смъртъ“. Единъ месецъ, месецъ и половина преди това, въ в. „Т.-п. съзнание“, юбилеенъ или новогодишенъ брой, не помня, се написаха десетки статии съ подписи на висши чиновници въ телеграфопоощенското ведомство, заемащи ръководни мѣста въ Телеграфопоощенския съюзъ. Единъ отъ тѣхъ, Никола Обрешковъ, и денъ днешенъ, при лошия режимъ на министъръ Костурковъ, началникъ на бюро статистика въ Главната дирекция на пошитѣ, писа: (Чете) „Никога досега не сѣ си давали срещи толкова тъмни сили“ — той, който е подписалъ писмото до прокурора, е далъ тѣзъ сведения за уволненията, за тия грамадни уволнения — „колкото това е било презъ изтеклата година. Оскѣдица, партизански произволъ, повсемѣстна криза, праздна хазна, деморализация, безпѣтица — всичко това се бѣ така приплѣло, че свободното движение напредъ бѣ почти невъзможно“.

Димитъръ Поповъ, чиновникъ въ Пловдивъ, още неуволненъ отъ министъръ Костурковъ, пише: (Чете) „Професията се гърчи въ агонията на една безизходностъ, а божествата: властъ и ръководство — нехаятъ. И пѣтишата за бждещето сѣ задрѣстени, а изворитѣ на живота сѣ запушени. Нѣма въздухъ вече, нѣма слънце, нѣма хлѣбъ, нѣма радость за посмѣна. А той отпада, слабѣе, вехне и линѣе, люшка се съ последна мощъ предъ апарата, телефона, експедиция и гишета. Нѣма справедливостъ, нѣма човѣщина въ нашето ведомство — ето горчивата истина“.

П. Дѣлевъ, отъ Т.-Пазарджикъ, пише: (Чете) „Но капиталистѣтъ и банкерѣтъ, изъ чиято срѣда се калѣятъ съвременните правителства, малко искаха да знаятъ, че посмѣнѣтъ и желѣзничарѣтъ били гладни, голи и боси, че семействата имъ спятъ въ дупки, безъ слънце и свѣтлина! Върху коститѣ и кръвта на милионитѣ онеправдани и гладни тѣ грядатъ своето благополучие и щастие. И нито плачѣтъ, нито молбятъ, нито най-горещитѣ чистосърдечни сълзи сѣ въ състояние да трогнатъ каменнитѣ имъ сърдца. Само когато предъ мазното лице на експлоататора се издигне съ страшна сила попукианиятъ юмрукъ на гладнитѣ, готовъ да се стовари съ всички сила, тогава само той отстъпва и признава правото на човѣшкия животъ.“

Такива статии се писаха въ „Т.-п. съзнание“. И когато, г. г. народни представители, само единъ месецъ следъ това този нещастникъ, който вече изплаща своитѣ грѣхове не предъ законитѣ, а предъ Бога, защото земниятъ съдъ го осѣди на смъртъ чрезъ обесване, но Господъ му взе ума и той днесъ е вече въ лудницата, когато, казвамъ, единъ месецъ следъ това този нещастникъ уби главния директоръ на пошитѣ и телеграфитѣ и въ джоба му се намѣри това писмо, органѣтъ на Телеграфопоощенския съюзъ, в. „Т.-п. съзнание“, издаде следния некрологъ: (Чете) „На 25 февруарий т. г. падна убитъ въ кабинета си, промушенъ съ ножъ отъ уволнения раздавачъ при Самоковската станция Яни Цинцарски, главниятъ директоръ Стефанъ Ивановъ“. За органа на Телеграфопоощенския съюзъ, в. „Телеграфопоощенско съзнание“, фактѣтъ, че бѣше закланъ по единъ начинъ, непознатъ въ криминалната история, главниятъ директоръ на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, който управляваше това ведомство отъ две години, като-че-ли бѣше единъ случай, който става и потъ пѣтъ и надъ пѣтъ, като-че-ли по цѣлото земно кълбо на годината по 5 главни директори биватъ заклани по тоя начинъ, като-че-ли у насъ презъ година, презъ две става такова нѣщо, като-че-ли това е нѣщо обикновено, и той не намѣри сили, удавенъ въ злоба и жлъчъ, да каже поне едно „Богъ да го прости“, да изкаже поне едно състрадание на сирачето, на вдовицата, да каже поне две думи, че тоя човѣкъ бѣше директоръ на пошитѣ и направи едно хубаво дѣло!

Не! Само се казва: падна убитъ отъ единъ уволненъ раздавачъ! Не състрадание и не милостъ заслужавате вие, които днесъ протестираете съ тая брошура. Вие сте интелектуални убийци на единъ голѣмъ българинъ, и ако човѣшки съдъ не може да ви съди, рано или късно вие ще получите възмездие отъ Божия съдъ.

Това е моятъ отговоръ по нестабилността на персонала въ Дирекцията на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ. Съжалявамъ, че нѣмамъ възможностъ да ви дамъ другитѣ данни за Дирекцията на желѣзницитѣ, които сѣ още по-съкрушителни.

Не виждате ли, г. г. народни представители, че сѣ си дали срѣща тъмни хора, тъмни сили, които правятъ карьера, които правятъ бждеше, които правятъ долно търгашество съ едно професионално движение, които разрешаватъ своя житейски проблемъ, които уреждатъ своя личенъ животъ, които троятъ хиляди и хиляди хора и които, за съжаление, успѣха да заблудятъ съ едно и сѣщо писание, което се върти въ цикълъ, въ кръгъ. Туй сѣщото, което се пише въ „Телеграфопоощенско съзнание“, се пише и въ „Желѣзничарска борба“, то се препечатва като фактъ и въ двата „Сговора“, то се препечати въ в. „Миръ“, то влѣзе и въ брошурата, то се повтаря отъ мнозина, и който го чете, мисли, че това сѣ все нови и нови работи. Г. г. народни представители! Провѣрете всичкитѣ тия писания и ще видите, че една и сѣща работа, тия именно цифри за уволнени десетки хиляди и пр., тѣ вървятъ и се нижатъ и съ това се смѣта, че се услужва на професията, че се услужва на държавата.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Факсимилето върно ли е?

П. Деневъ (р): Факсимилето! Какво искате да кажете съ това. Вие, които може би сѣщо носите отговорностъ на съвѣстѣта си за тоя видъ приказки?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Факсимилето!

П. Деневъ (р): Какво е факсимилето? Частниятъ секретаръ на г. Костурковъ писалъ на секционния инженеръ, когато назначаватъ работници по поддържане на линията, които хвърлятъ съ лопати прѣстъ по линията, да назначава хора, които ще му бждатъ посочени отъ нашия човѣкъ тамъ — преимуществено или предпочително тѣхъ. Това ли е, г-да, вината на г. Костурковъ, министъръ на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ? Това ли е лошотс въ това министерство, управлявано отъ този министъръ две години, презъ което министерство минаватъ търгове за милиарди, въ което има съблазни за милиарди, и никой въ българската земя не може да хвърли не обвинение, а косъмъ отъ подозрение върху едно честно управление. (Нѣкои отъ мнозинството рѣкоплѣскатъ) А на уличната мърсотия се хванаха за вѣдицата всички, безъ разлика на възраст и, ако щете, на положение. Дори въ този моментъ сѣмъ апострофиранъ отъ единъ нашъ другаръ, който ми казва: „Ами факсимилето?“ Г-да! Недейте забравя, че въ нашата земя има много пороци, има много недѣзи, но може би не на последно мѣсто отъ пороцитѣ и недѣзитѣ стои този: да се употребятъ адски усилия, но непременно да се смъкне отъ пиедестала всѣкъ, който е спечелилъ реномето на порядъченъ и честенъ човѣкъ. Непременно трѣбва да бждатъ приравнени хората въ мизерията си, непременно трѣбва да бждатъ приравнени въ пороцитѣ си, непременно трѣбва да бждатъ приравнени въ безчестията си, и тогава демонътъ тържествува, и тогава демонътъ се радва и казва: ето, нѣма честни хора въ тая земя! Но въпрѣки това честниятъ човѣкъ ще се бори, честнитѣ хора ще се борятъ, честнитѣ хора ще наказватъ безчестиято, като вѣрватъ, че рано или късно честията ще възтържествува надъ безчестията, правдата ще възтържествува надъ подлостта и благоденствието ще дойде по пътя на честната и искрена борба, а не по пътя на подлостта, на клеветата, на лъжата и на шантажа. (Отъ мнозинството рѣкоплѣскатъ)

Председателѣтъ: Думата има народниятъ представителъ г. Василь Василевъ.

В. Василевъ (мак): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Отговорѣтъ на тронното слово дава възможностъ и поводъ да се подложи на една всестранна преценка дейността на правителството. Ще се помъжа отъ името на нашата група да направя и азъ на свой редъ преценка на тази дейностъ. И за да мѣга да осигурия въз-

можно най-голямата обективност на тази преценка, азъ искамъ да излъзна не отъ обещанията, съ които една или друга партия излизатъ предъ избирателитъ въ навечерието на изборитъ, не и отъ желанията, отъ които се въодушевява даденъ партия, когато излиза предъ българския народъ. Азъ по-скоро искамъ да излъзна отъ възможноститъ, въ които дадено управление се движи и трѣбва да изпълнява своя дългъ къмъ държавата, къмъ страната, къмъ народа. За тази целъ азъ си позволявамъ да направя нѣколко констатации, които ще ми помогнатъ да си уясня по-добре условията, въ които се движи дейността на сегашното правителство, за да видя оттамъ мататъкъ доколко това правителство е отговорило на своитъ задължения къмъ народъ и държава и доколко, ако все пакъ нѣщо не е извършено, нѣщо не е постигнато, това се дължи не на невъзможностъ, не на лоши и неблагоприятни условия, а на това, че правителството или Министерскиятъ съветъ не сѣ били достатъчно енергични или не сѣ били достатъчно добросъвестни въ изпълнение на своитъ обязанности.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя Н. Шоповъ).

Мирнитъ договори отъ 1919 г., които приключиха голѣмата война, не донесоха фактически миръ на народитъ. Съ тѣзи договори се свършиха сраженията по бойнитъ полета, даде се възможностъ на въоръженитъ народи да се върнатъ въ мирновременната си обстановка. Ала същевременно започна една друга война, по-страшна, по-сѣдбоносна за народитъ по своитъ послѣдствия. Това е стопанската, икономическата война, която наследи войната съ топовѣтъ, картечицитъ и пушкитъ. Ето вече 15 години продължава тази война. Нейни жертви сѣ всички държави — и победители и победени, и малки и голѣми. Ние продаваме житото по 150 л. килограма. Въ България има беденъ и гладенъ народъ. Та нѣма ли безкрайни върволици отъ безработни и гладни въ богатата американска република, въ Американскитъ съединени щати? Та нѣма ли гладни и безработни и въ богатата френска република, въ всемогъщата английска империя — да не говоримъ за Германия и другитъ победени страни? Навсѣкжде се чува единъ стонъ, навсѣкжде се носи една болка, една въздишка на страдащо човѣчество, на недоволни хора. И не сѣ само тѣ — безработнитъ и гладнитъ. 40 милиона човѣшки същества въ Европа, съвсемъ онеправдани, лишени отъ национални права и свободи, пригласятъ на въздишкитъ на гладнитъ, бунтуватъ се и допълнятъ картината на оставенитъ безъ хлѣбъ и безъ работа.

Тая е действителността, която господствува и въ Европа, и въ цѣлия свѣтъ. Отъ тази действителностъ не прави изключение и България. Обременена съ тежки репарационни задължения доскоро, обременена съ грамадни други задължения отъ преди войната и следъ войната, лишена отъ възможностъ да търси, съ свободата отъ преди войнитъ, пазари на своето земеделско производство, България, както и всички други страни, се намира въ едни изключителни условия и, следователно, всички ония, които сѣ призвани да се справятъ съ тѣзи условия, иматъ, безспорно, да носятъ единъ тежъкъ кръстъ. И ако не всичко, което на насъ ни се желае, ако не всичко, което българскиятъ народъ очаква, ако не всичко, което партиитъ на властъ и въ опозиция обещаваха и обещава на българския народъ, е постигнато, за да бждемъ справедливи, трѣбва да се съгласимъ, че вината за това не бива да се стоварва само върху правителството. Толкова по-трудна е задачата на едно правителство, което има да се справя съ тежкитъ проблеми на деня при едно Народно събрание, при единъ Парламентъ — извинете ме, ако нѣкой схване моитъ думи като обида къмъ Парламента — който на втората седмица отъ своитъ заседания се чувствува безкрайно уморенъ и дава една много тъжна картина на българския избирателъ и на българския народъ. Само две седмици откогато почнаха заседанията. Отъ една седмица насамъ азъ наблюдавамъ така нареченитъ разисквания по отговора на тронното слово. Тѣ сѣ наистина едно печално зрелище отъ парламентарния животъ на България! И всички ония, които се явяватъ защитници, ревностни защитници на парламентарния режимъ, ще трѣбватъ всичката вина за онова, което се носи по улицата, за онова, което се пише въ колонитъ на разни вестници и на други мѣста, да я потърсятъ тукъ, въ самото Народно събрание. Съ мъжа азъ гледахъ тукъ народни представители, които трѣбваше да говорятъ само на себе си. Съ мъжа азъ гледахъ отъ нѣколко дни какъ и бюрото на Камарата, и г. г. министритъ не се отнасятъ съ оная сериозностъ и не даватъ онова значение и оная тежестъ, които трѣбватъ да се отдадатъ на разискванията въ Камарата по отговора на

tronното слово. Или тия разисквания иматъ своето значение за сѣдбинитъ, за живота, за политиката на българския народъ, и българското Народно събрание и всички други фактори ще трѣбва да се отнасятъ къмъ тѣхъ съ интересъ и съ уважение, или тѣ сѣ неважни, безъ значение, безинтересни, и тогава вие ще трѣбва да кажете: „Нѣма нужда отъ разисквания по отговора на тронното слово, да минемъ на другъ дневенъ редъ“.

Р. Маджаровъ (д. сг): Не. Иматъ значение разискванията на тронното слово, само че въ Европа, където има здравъ парламентаризъмъ, въ Англия, където разискванията по тронното слово траятъ само 25 минути. У насъ, когато Народното събрание нѣма материалъ за работа, то може да чака и 25 дни, докато се свършатъ дебатитъ по тронното слово! Депутатитъ не сѣ криви, когато не имъ се дава материалъ. Това не оправдава правителството.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

В. Василевъ (мак): Г. г. народни представители! Корирайте правилника, пригледете го къмъ новитъ условия, за да съживи Народното събрание. Ако искате Парламентътъ да не изгуби своето значение и своя престижъ, и неговата дума, ако искате неговитъ решения да иматъ значение и да бждатъ уважавани, пригледете живота на този Парламентъ къмъ нуждитъ на живота отъ дневно време.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Всичко се резюмира съ две думи: дайте достойно правителство.

Отъ мнозинството: А-а-а!

В. Василевъ (мак): Г. г. народни представители! Азъ нѣма да се спирамъ въ подробности на онова, което е обещавано, и онова, което е направено. Това се направи отъ представителитъ на разнитъ партии. А онова, което е положително извършено и което е дало своитъ благодотворни резултати, въ по-голяма или по-малка степенъ въ страната, не е нужно да го преценявамъ и да го изтъквамъ тукъ. То се вижда отъ самия български народъ. Азъ искамъ въ тази частъ отъ моята речъ по-скоро да спра вашето внимание и вниманието на г. г. министритъ върху нѣкои въпроси, които чакатъ своето разрешение отъ дълго време и които все пакъ се отлагатъ.

Единъ отъ тѣзи въпроси е въпросътъ за облекчение на длъжницитъ. Каквото и да бжде разрешението на този въпросъ, каквито и облекчения да се направятъ, по-малки или по-голями, моята молба и моето мнение предъ Парламента е да се бърза възможно повече съ този въпросъ, защото тази психоза, която е обхванала и кредитори, и кредитирани, е опасна за стопанския животъ на страната. И ако единъ денъ по-рано Парламентътъ успѣе да се справи съ този въпросъ, бждете сигурни, че и съ това даже Народното събрание ще има една заслуга предъ българския народъ. (Оживление всрѣдъ земеделцитъ)

Тукъ отъ всички почти групи се казаха думи за стабилизирането на българското чиновничество. И ми се струва, доколкото съмъ ималъ възможностъ да наблюдавамъ живота на страната, че единъ отъ най-трѣбнитъ въпроси, единъ отъ въпроситъ, които чакатъ немедленно своето разрешение, е въпросътъ за стабилизацията на българското държавно чиновничество. Зрелища, които наблюдаваме предъ министерскитъ врати, зрелища, които наблюдаваме по улицитъ на София и други градове, онова, което сме виждали въ самитъ министерства не отсѣга, а и презъ миналия режимъ, и сега, и презъ по-минали режими, презъ всички режими въ страната, кога повече, кога по-малко, по ниско отъ достойнството не само на интеллигента. Какъ ще стане това, кой ще го направи? Това е длъжностъ на Парламента и на управляващитъ — да се стабилизира държавниятъ чиновникъ съ всички възможни начини и срѣдства чакъ по-скоро. Но не така, както се стабилизираше по-рано и сега. Струва ми се, въ законъ за бюджета отъ времето на Сговора бѣше предвидена нѣкаква забележка за ценза на чиновницитъ. Тази забележка при новия режимъ се премахна. Азъ разбирамъ съображенията на опозицията, която искаше да запази тази забележка, разбирамъ и подбудитъ на болшинството, което искаше да премахне същата забележка. Не мога да се съглася, обаче — като си обяснявамъ едното и другото — нито съ единитъ, нито съ другитъ. Все единъ пътъ трѣбва нѣкой да тури точка на това положение, все единъ пътъ нѣкой ще трѣбва да каже на своитъ партизани: г-да, азъ не мога да разстройвамъ държавния механизъмъ, азъ не мога да вдигамъ отъ чиновническия столъ

добросъвестни, добри и доказано опитни чиновници, само защото вие сте наши партизани. Чакайте, когато се отвори мѣсто, ще дойде и за вас редъ. Знаемъ, това създава недоволства въ партията, това причинява бури въ партийните клубове, но това е, което намъ се желае: силните почтени хора отъ срѣдата на партията, необезпокоявани отъ недоволството на този или онзи, въ името на закона, въ името на интересите на държавата, на добре разбраните интереси на този народъ, да осигурятъ чиновничеството, за да не се разстройва постоянно държавниятъ организъмъ. По този начинъ веднѣжъ завинаги ще се освободимъ отъ тормоза на тази действителностъ, на която сме свидетели доста време вече.

Г. г. народни представители! На България лежатъ голѣми и тежки задачи, и за да се справи съ тия задачи, преди всичко тя самата трѣбва да представлява нѣщо стабилно, преди всичко тя трѣбва да представлява нѣщо силно вътрешно. Нека не се плашатъ мнозина отъ това, че България — както тукъ се каза — още не влизала въ никакви дипломатически и политически съюзи съ разни държави. Нека никой не се смущава отъ това, че България била изолирана, че България била пропуснала моментите и, следователно, е на опасенъ, на несигуренъ пътъ. По-важно за бъдещето на България е не това, че тя още не влизала въ тази или онази комбинация — по-важно е тя да осигури вътрешния си миръ, да се създаде онова единство и сцепление въ страната, което е главното условие и най-добрата гаранция за престижа на България предъ свѣтовното обществено мнение и предъ факторите въ другите държави.

Г. г. народни представители! Знаемъ, че въ това отношение ще се срещнатъ много трудности, както и се срѣщатъ. Всички ония български политики и общественици, обаче, които иматъ съзнанието, че този е пътятъ за повдигане престижа на страната, че този е пътятъ за извеждането на благополученъ край България и българския народъ, нѣма защо да се смущаватъ отъ прѣчките, нѣма защо да се колебаятъ предъ трудностите.

Отъ две години насамъ правителството даде доста доказателства за това, че не действува достатъчно смѣло и решително и тогава даже, когато има подкрепата на Народното събрание. По този пътъ, съ колебания, не се отива далечъ. Азъ ще посоча единъ много прѣсенъ случай.

Въ края на миналата сесия Народното събрание, рѣководено отъ желанието да реализира все повече икономии за народното стопанство, гласува единъ законъ за сливане на общините. Не знаемъ какво направиха общините въ другите окръзи на България, обаче окръгътъ, отъ който изхождамъ азъ, преди 3—4 месеца още, схащайки отлично значението на този законъ, приготви единъ планъ за сливане на общините. Планътъ бѣше изпратенъ отъ окръжното управление въ Вътрешното министерство. И досега, обаче, този планъ за сливане на общините тамъ не е одобренъ и не е повърнатъ на окръжното управление. Въ отговоръ на нашите запитвания въ министерството, каза ни се, че все още имало тукъ-тамъ недоволства, трѣбвало да се изгледятъ всичките тия недоволства въ другите окръзи въ страната, за да може да се приложи този законъ въ цѣлата страна. Г-да! 4—5 месеца изминаха отъ тогава. А една предварителна смѣтка, направена само за Петрички окръгъ, който по население може би е най-малкиятъ отъ всички окръзи въ България, показва, че отъ сливането на общините ще се реализира една икономия около 3½—4 милиона лева. Ако приемемъ тази база, ще трѣбва да се съгласимъ, че една икономия отъ 80—90, а сигурно и надъ 100 милиона лева ще последва само отъ сливането на общините въ България, безъ отъ това да страдатъ ни най-малко интересите на населението. Имаше и други подобни случаи — този не е единственъ. Посочвамъ него като единъ отъ най-прѣсните. Такива колебания убиватъ вѣрата на управляваните въ управляващите. А нищо не сме въ състояние да направимъ, докато не възвѣрнемъ вѣрата на българския народъ въ неговите управници.

Тази вѣра не ще дойде, г. г. народни представители, само съ проповѣди въ селата и само съ обещания. Не! Колкото повече обещания — толкова повече неизпълнения на обещанията, толкова повече безвѣрие, толкова по-голема деморализация. Трѣбва да се престане съ този начинъ на агитация отъ всички страни, отъ всички срѣди, отъ всички партии — и тия, които управляватъ, и тѣзи, които смѣтатъ да управляватъ. Тази психика, която се насажда отъ известно време въ цѣлата страна — не отъ известно време, азъ съмъ младъ, но тукъ има по-стари хора, тѣ могатъ да засвидетелствуватъ, че това се прави отъ освобождението на България до днесъ — тази психика, че държавата е длъжна постоянно и за всичко, е опасна, г. г. народни представители! Та кое е държавата?

Въ съзнанието на голѣма частъ отъ българския народъ държавата е нѣщо отдѣлно, което дължи на българския народъ, тя постоянно трѣбва да дава на българските граждани. Има маса български народъ, който не си дава смѣтка, че държавата, за да даде, трѣбва да ѝ се даде. Искаме, но отъ кого искаме и какъ ще го получимъ?

Ние трѣбва да почнемъ добросъвестно да насаждаме една друга психика. Държавата ще може да дава дотолкова, доколкото ние изпълняваме задълженията си къмъ нея. Трѣбва да свикнемъ да разчитаме, преди всичко, на собствените си сили, а следъ това и на подкрепата на държавата. Затова е нужно да се започне добросъвестно едно апостолско дѣло по села и градове, по всички крайща на България. Способни ли сме за това, готови ли сме за това? Бждете сигурни, че ако се подхване така дѣлото на българския народъ, не ще закъснемъ да видимъ края на оная демагогия, която парализира всички усилия на страната къмъ по-големите задачи, които лежатъ върху плещите на тази нещастна страна. Ние потъваме, ние сме затънали въ ежедневието, което ни окръжава, и въ нашите всѣкидневни грижи не сме въ състояние да хвърлимъ погледъ по-далече, за да видимъ колко по-големи беди застрашаватъ българския народъ, колко по-велика мисия лежи върху плещите на днешното поколение, колко по-деликатни и тежки задачи трѣбва да водушеватъ усилията на българския народъ въ настоящото време. Азъ моля онѣзи, които могатъ да се почувствуватъ засегнати отъ това, което ще кажа, да ме извинятъ, но азъ съмъ длъженъ да бѣда напълно откровенъ отъ тази трибуна: колцина отъ васъ, г. г. народни представители, сѣ свикали събрания, не за да говорятъ за или противъ правителството, но — безъ да ви отричамъ правото да се занимавате съ тия вътрешни въпроси — заедно съ това да кажете на българския народъ, колко милиони души българци останали отъ границите на България, колко хиляди български училища и гимназии бѣха затворени отъ една жестока сатрапия отъ 1912-1913 до 1919 г.? Какво е това заблуджение, какъвъ е този омагьосанъ кръгъ, въ който губи най-хубавото време отъ живота си българскиятъ народъ: тая партия била такава, оная такава, този такъвъ, онзи такъвъ! По-големо парче хлѣбъ, по-хубава къща, повече дворно мѣсто, по-широко поле или по-висока служба! Но, г. г. народни представители, между васъ живѣятъ половина милионъ бѣжанци отъ Македония и толкова други бѣжанци отъ Тракия, Добруджа и Западните покрайнини. Та нѣмаха ли тѣ къщи и ниви, нѣмаха ли тѣ парче хлѣбъ въ земята, която населяваха? Дали тѣ напустаха своите родни огнища и дойдоха между васъ, за да търсятъ повече хлѣбъ, по-високи къщи, по-големи ниви и служби? Тѣ сѣ едно свидетелство за това, че има нѣщо по-големо, има нѣщо по-възвишено, има нѣщо по-красиво отъ това — да се бори човѣкъ за парче хлѣбъ, за по-хубава къща и за по-голема служба. Тѣ сѣ ежедневно доказателство за туй, че българскиятъ народъ, българското общество, политики, държавници, всички, погълнати отъ тия страшни партизански борби въ страната, които раздѣлиха българското гражданство на 40 партии и партийки, сѣ отклонени отъ тѣхните истински задачи, отъ тѣхната най-важна работа.

Г. г. народни представители! Отъ известно време особено много се говори за външната политика на България. Отъ всички страни се говори за и противъ тази политика. Ще кажа и азъ нѣколко думи за нея. Преди това, обаче, ще ми позволите да се върна малко назадъ.

Снощи г. д-ръ Димитровъ, отъ това мѣсто, обръщайки се къмъ нашата група, каза: „Вие наричате предатели и шпиони ония, които сега искатъ да правятъ сближение съ Югославия, а не казвате нищо за ония, които опростиха дѣлото на Македония и националните идеали преди тѣхъ, по-рано, преди години“. Азъ искамъ да бѣда справедливъ, защото истината ми налага това. Първите виновници за днешното нещастие и на България, и на поробена Македония, и на Добруджа, и на Тракия несъмнено не сѣ ония, които управляватъ днесъ, нито даже онѣзи, които не можаха да изкаратъ на добъръ край голѣмата война, въ която България участвуваше. Азъ съмъ съгласенъ, че първото нещастие за цѣлия български народъ лежи въ онзи фаталенъ договоръ, който се сключи между България и Сърбия на 29 февруарий 1912 г.

Р. Маджаровъ (д. сг): Единъ отъ инициаторите на който бѣше г. Димитъръ Ризовъ.

В. Василевъ (мак): Това нѣма значение — ако ще да е и най-добриятъ македонецъ. Нека се помни добре, че когато ние критикуваме една политика и когато се произна-

сяме за известни деяния, не правимъ разлика за деянията на българи отъ старитѣ предѣли на царството и за българи отъ другитѣ краища на нашето отечество. Безразлично откъде сѣмъ тѣзи хора, ние дължимъ да имъ отдадемъ онова, което историята и безъ насъ ще имъ отдаде. — Най-важниятъ пунктъ въ този договоръ предвиждаше подѣлбата на Македония между Сърбия и България. Една частъ — по-нататѣкъ вече, съ другитѣ договори — се даваше и на Гърция. И Скопие, българското Скопие, което, преди да има българска църква, екзархия и владици, първо повдигна въпроса за църковна независимост, за българска църква, българско училище, Скопие бѣше вписано въ територията на спорната зона! Съ една страшна и непростима наивност предоставихме сѣдбата на Скопие и други хубави и красиви български градове въ ръцетѣ на негово величество руския царь. Ето началото на онѣзи беди, които докараха мнозина до просешка тояга въ България и обрѣнаха въ една страшна тъмница, въ единъ ужасенъ затворъ цѣла Македония, цѣла Добруджа, цѣла Тракия и Западнитѣ покрайнини.

Г. г. народни представители! Не стигаше това, но когато презъ януарий още на 1913 г. делегации отъ разни краища на Македония отидоха при представителя на българското правителство въ Македония, губернаторътъ въ Сересъ, да го предупредятъ, че, по всички данни, сърби и гърци нѣматъ намѣрение да напускатъ Македония, териториитѣ, които сѣмъ окупирани, г. губернаторътъ, покойникъ вече, казва: „Бъдете спокойни, г-да, рускиятъ царъ гарантира договоритѣ. Вие сте станали много мнителни отъ дългото робство; не се безпокойте, предоставете всичко на грижитѣ на българското правителство“. Предупрежденията, пророкуванията, предвижданията на скромнитѣ ратници отъ Македония не бѣха взети подъ внимание, за да дойдемъ до онова, което ни стигна по-късно.

16 юний! 16 юний можеше да стане и да не стане. Минусътъ, обаче, бѣше вече налице. Ако не бѣше 16 юний, пакъ Скопие, Битоля, Прилепъ, Велесъ, Шипъ трѣбваше да останатъ подъ сръбско владичество. Ако не бѣше 16 юний, гърцитѣ и безъ това не мислѣха да напускатъ нито българския Костуръ, нито естествената столица на Македония — Солунъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Въ всѣки случай, България щѣше да бѣде много по-силна и много по-добре щѣше да отстоява интереситѣ на онѣзи, които останаха подъ робство.

В. Василевъ (мак): Ще дойда и на това. — Азъ искамъ да подчертая минуса, който и безъ 16 юний бѣше вече налице. 16 юний прибави вече втори минусъ въ политиката на ония, които ръководѣха държавата презъ ония дни. Азъ знаа, може би нѣкой ще възрази: и македонци, българи отъ Македония, които въ този моментъ може да сѣмъ играли такава или онакава роль, и тѣ иматъ дѣлъ въ 16 юний.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Иматъ — и голѣмъ дѣлъ.

В. Василевъ (мак): Нѣщо повече ще ви кажа, г. г. народни представители. И азъ имамъ дѣлъ въ 16 юний. Защото, като ученикъ въ Солунъ, съ младежки ентусиазъмъ и националистически огънь, и азъ казвахъ тогава: или — или, но българскиятъ народъ трѣбва да осъществи своитѣ национални идеали. Дете бѣхъ, така мислѣхъ. И ако затова имамъ нѣкакъвъ грѣхъ за 16 юний, азъ съмъ готовъ да го приема предъ моето отечество, предъ цѣлокупния български народъ, предъ историята. Азъ не разбирамъ само защо държавници, които претендиратъ да сѣмъ играли първенстваща роль и иматъ амбицията и днесъ съ своето мнение да доминиратъ надъ мненията на другитѣ въ тази страна, се отказватъ отъ онова, което сѣмъ извършили, отъ онова, което сѣмъ препоръчвали и отъ онова, което сѣмъ писали презъ тѣзи дни. Ще ми позволите да спомена тукъ единъ фактъ отъ последно време. В. „Македония“, благодарение на свои сътрудници, успѣ да се добере до едно писмо, което хвърли известна свѣтлина върху 16 юний. Г. Михайлъ Маджаровъ, вмѣсто да се изкаже по съдържанието на това писмо, казва: „Г. Андрей Тошевъ даде това писмо на в. „Македония“. В. „Македония“ навремето поясни, че това писмо не е получено отъ г. Андрей Тошевъ. Но какво значение има за историческата истина кой притежавалъ това писмо и кой го далъ? Важенъ е фактътъ, че и г. Михайлъ Маджаровъ е препоръчалъ туй, което се казва въ писмото, и, следователно, и той има известенъ дѣлъ отъ отговорностъ за тази дата. Защо се отказва отъ нея?

Азъ спомнихъ за тѣзи две дати, защото искахъ да кажа на г. Димитровъ, че ние сме по-лоялни, ние сме по-добросъвестни отъ него, когато сочимъ грѣшкитѣ не само на едни, а на всички, приемайки еднакво и онзи дѣлъ отъ отговорности, който и ние можемъ да носимъ около тѣзи събития.

Тѣй или иначе, ние доживѣхме и края на голѣмата война. Тя свърши съ Ньойския договоръ за България. Нашиятъ гласъ, скрепенъ съ стотици хиляди подписи, още въ конференцията презъ 1919 г. не бѣ чутъ. Съ гласа на немошнитѣ, на победенитѣ, но и съ гласа на вѣчната и непобедима правда ние предупредихме не само конференцията, но и свѣтовното обществено мнение и неговата съвестъ човѣшка, че тѣй, както е замислено онова, което се готви за човѣчеството, е единъ голѣмъ грѣхъ, едно голѣмо престѣпление за интереситѣ не само на Македония и на България, но и на Балканитѣ, и на Европа. Ние молѣхме още тогава да се даде самостоятелностъ на Македония, като се обединятъ въ едно цѣло тритѣ части отъ нашето отечество, откъснати и оставени въ предѣлитѣ: една малка частъ на България, една много голѣма частъ на Сърбия и друга една частъ на Гърция. Не ни послушаха. И не толкова за удовлетворение на насъ — защото за нашитѣ желания тогава не се държеше никаква смѣтка — а за едно относително успокоение на съвестта и чувството на онѣзи, които все пакъ повдигнаха въпроса за Македония въ самата конференция (сега вече мнозина отъ васъ сѣмъ чели мемоаритѣ на нѣкои отъ участвуващитѣ тамъ държавници и знаятъ, че въпросътъ за автономията на Македония е билъ сериозно разискванъ въ комисииитѣ на конференцията), подписа се договорътъ за покровителство на малцинствата. Но, паралелно съ това, бѣше наложена на България и една конвенция за доброволно изселване. Защо ли?

Г. г. народни представители! Вижте колко безскрупулни, недобросъвестни бѣха господата, които уреждаха свѣтовнитѣ сѣдбини на 1919 г. Бъдете спокойни, казваха. Ние не можемъ сега да дадемъ една автономия на Македония, но ние предвиждаме условия за едно свободно развитие на българското население подъ сръбска и подъ грѣцка власт, осигурявайки съ договора за покровителство на малцинствата, човѣшки, национални и културни правдини на българското население въ тия земи! А заедно съ това сключватъ една конвенция, която позволява на г. Венизелосъ малко по-късно, подпомогнатъ отъ катастрофата въ Мала-Азия, която му докара повече отъ 1.200.000 бѣжанци въ стара Гърция и въ Македония, да подгони българското население отъ вѣковнитѣ му огнища. И да го подгони какъ? Съ кланета, съ масови убийства! Азъ искамъ да ви припомня тукъ клането, извършено по заповѣдъ на поручикъ Доксакисъ въ 1924 г. въ селата Търлисъ, Ловча и Кара-къой. Масово бѣгаше българското население отъ Македония подъ грѣцка власт. Но все пакъ този упоритъ, инатъ българинъ сигурно нѣмаше да напустне така масово своитѣ родни мѣста, ако не бѣше улесненъ отъ нѣкои голѣми грѣшки на предшествуващитѣ правителства. Конвенцията, която предвиждаше доброволно изселване на българи отъ Македония подъ грѣцка власт, се наложи, безспорно, на България презъ 1919 г. Ако се не лъжа, срокътъ ѝ изтичаше въ 1920 г. Каква нужда имаше следъ това тая конвенция, по взаимно споразумение между България и Гърция, да се продължава нѣколко години подъ редъ...

Нѣкой отъ мнозинството: Конвенцията Молловъ—Кафандарисъ.

В. Василевъ (мак): ... и да се прашатъ държавни чиновници въ Гърция, въ Македония подъ грѣцка власт, за да агитиратъ между българското население да напуска роднитѣ си огнища и да идва въ България? Ние реагирахме решително, ние молихме да не се продължава повече конвенцията, но нѣмаше кой да ни слуша. Ние ли сме виновни тогава за туй, че тежата днесъ на България, на българския държавенъ бюджетъ, на българскитѣ села и градове хиляди и хиляди наши братя бѣжанци?

Е. Поповъ (з). Въ коя година станѣ това, г. Василевъ?

В. Василевъ (мак): Отъ 1920 до 1923 г. — Никой не може да се похвали, че има нѣкакъвъ заслуга въ това отношение.

Ц. Бръшляновъ (д. ст. Ц): Още отъ 1920 г. почнаха да идватъ бѣжанци.

А. Канцановъ (з): Бѣжанци дойдоха въ 1924 г.

А. Циганчевъ (з): Тогава дойдоха масово.

В. Василевъ (мак): Въ 1924 г. дойдоха по-масово, поради кланетата презъ тази година. Г. г. народни представители! Гърците свихаха, че българското население въ Македония, въпреки всичките агитации на заблудени български органи, въпреки нѣколкократното продължение на конвенцията, нѣма да пожелае да се възползува отъ нея, а ще си остане въ голѣмата си частъ въ поробенитѣ мѣста, и затова грѣцкитѣ власти извършиха презъ 1924 г. издевателства, които подготвиха масовото преселение на българското население отъ Македония. И затова тогава именно почна масовото прииждане на бѣжанцитѣ тукъ.

По-късно се извърши друга една грѣшка. Подготви се и се извърши, въпреки всички наши протести, продажбата на българските училища, на българските църкви и гробища въ Македония. Азъ не знамъ дали другаде въ историята е отбелязано подобно нѣщо.

А. Циганчевъ (з): Отъ голѣмитѣ патриоти!

В. Василевъ (мак): Плочитѣ, паметницитѣ на българските гробища въ Македония, българските църкви и българските училища въ Македония бѣха продадени. На нашитѣ протести — азъ съжалявамъ, че г. Буровъ отсъствува днесъ — изнесени тогава и въ Камарата отъ покойния Каранджуловъ, на нашитѣ молби и предупреждения, че това не бива да се допушта, че това е единъ скандалъ, че по този начинъ ние даваме възможностъ утре грѣцитѣ да ни кажатъ: „Какви църкви и училища искате вие, г-да, следъ като получихте и паритѣ за тѣхъ?“, г. Буровъ заяви: „Г-да! Ние правимъ реална политика, ние сантиментална политика не правимъ“.

Е. Поповъ (з): Ние сме патриоти!

В. Василевъ (мак): Така, сигурно и днесъ, когато ние, изхождайки пакъ отъ най-възвишени национални чувства, се боримъ за голѣми национални интереси, пледирайки каузата на нашия народъ, има хора, които си казватъ: сантименталисти!

Г. г. народни представители! Да не забравяме, че ако Христо Ботевъ, ако Василъ Левски, ако много други като тѣхъ отъ времето на българското възраждане, като почнете отъ Паясий и дойдете до наши дни, бѣха реалисти въ своитѣ смѣтки, тѣ нѣмаше да напускатъ своитѣ кѣщи, тѣ нѣмаше да скѣсатъ съ своята кариера, за да се отдаватъ всецѣло на народното дѣло и да жертвуватъ всичко за народнитѣ идеали.

Очевидно, на тѣзи сантименталисти България дължи днешната си независимостъ, дължи своето съществуване като държава. Очевидно, на сантименталисти като отецъ Паясий, които не знаеха спокойствие, които не знаеха що е прѣчка, ние дължимъ нашето възраждане. Сантименталисти! Ние предпочитаме въ живота и борбитѣ на нашия народъ да бѣдемъ на страната на сантименталиститѣ отъ този родъ, вмѣсто да бѣдемъ на страната на реалиститѣ, които издигатъ въ култъ личния интересъ, смѣтката и парата.

Такива грѣшки, г. г. народни представители, ако сега ние ги припомнимъ, то не е защото искаме да човъркаме нѣкакви рани или да наскърбяваме този или онзи. Като имате предъ видъ, че нашата амбиция е била всѣкога да обединяваме около дѣлото на нашето поробено отечество цѣлия български народъ, отъ най-дѣсно до най-тѣсно, вие ще се съгласите, че ние нѣмаме никога мисълта, амбицията да излизаме само отъ простото желание да оскърбяваме когото и да е. Но истината, фактитѣ трѣбва да се казватъ, за да може по този начинъ да отстраняваме грѣшкитѣ въ днешната ни работа, въ утрешната ни борба.

Въпреки всички наши усилия, договоритѣ за покровителство на малцинствата останаха мъртва буква. И до днесъ тѣ не сѣ приложени. Още тогава ние казахме, че това е една маска, това е демагогия съ съкровени чувства на цѣлъ единъ народъ, който желае да живѣе така, както живѣятъ другитѣ народи, наравно съ другитѣ народи. Но все пакъ имаше наивници, имаше хора, които смѣтаха, че договоритѣ за покровителство на малцинствата сѣ единствената възможностъ, за която ние всички трѣбва да се уловимъ, като слѣпци за тояга, и да държимъ за тѣхъ. И колчемъ ние сме заговарвали другаде на по-високъ гласъ, било предъ Обществото на народитѣ, било предъ обществено мнение, насъ ни се казва: недейте иска това, искайте онуй, което е въ договоритѣ за покровителство на малцинствата. Та, г. г. народни представители, нито за моментъ ние не сме се отказвали отъ това, което предвиждатъ договоритѣ за покровителство на малцинствата. Но върватъ ли вие, върва ли нѣкой, че сърби и гърци иматъ и най-слабото желание да дадатъ нѣкакви права по договоритѣ за покровителство на малцинствата?

Или, ако единъ день биха стигнали дотамъ — ние и това не върваме — да кажатъ: „Е добре, ето ви, най-после, права на малцинствата, елате, учете се на български езикъ, черкувайте се въ български църкви“, мислите ли вие, че тѣ ще ви дадатъ и най-малка възможностъ за това? Въ 1924 г. есенята — следъ клането въ Търлисъ, Ловча и Кара-кѡй, за което споменахъ, се подписа единъ протоколъ Калфовъ-Политисъ въ Обществото на народитѣ, подъ гаранцията на Обществото на народитѣ, съ рѣкопѣлѣскания на Обществото на народитѣ. Гърция се съгласи да даде права на българитѣ въ Македония подъ грѣцка властъ, изпълнявайки поетитѣ ангажменти по договора за покровителстване на малцинствата. Що стана после, г. г. народни представители? Отъ 1924 г. до днесъ изтекоха точно 9 години; кѣде останаха тѣзи права? Протоколътъ Калфовъ-Политисъ бѣше отхвърленъ единодушно отъ грѣцката камара. Защо? Много ясно — затуй, защото прѣгътъ бѣше прескоченъ. Този протоколъ имаше за целъ единствено да отклони Обществото на народитѣ отъ разискванията, които неминуемо щѣха да станатъ по докладъ на онази комисия, която анкетира клането въ Търлисъ, Ловча и Кара-кѡй. Гърцитѣ и въ този случай се показа достатъчно хитри, а ние, както всѣкога — достатъчно наивни да се улавяме на тѣхнитѣ хитрости. Повѣрваме, че е по-добре, вмѣсто да повдигаме този въпросъ въ Обществото на народитѣ, да се споразумѣемъ помежду си и да отидемъ после да отваряме училища въ Костуръ и Солунъ. И когато тръгнахме по прѣкия пътъ, намъ ни казаха на границата: „Чакайте, г-да, грѣцкитѣ парламентъ още не се е произнесълъ“; чакайте още нѣкоя и друга година, когато изгонимъ и последнитѣ българи отъ Македония или ги направимъ гърци!

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Измисли се единъ абеседаръ, който остана въ архивитѣ на Външното министерство.

В. Василевъ (мак): Не искамъ да споменавамъ името на тази глупостъ.

Г. г. народни представители! Протоколътъ Калфовъ-Политисъ остана въ въздуха. Трогна ли се отъ това Обществото на народитѣ? Възмути ли се отъ това онова общество, което дойде като олицетворение на свѣтовната съвѣсть, като гаранция за вѣчния миръ между народитѣ, като гаранция, че ако тѣзи договори, които се подписаха, не осигуриха пълното тържество на човѣшката правда въ Европа и въ свѣта, то е, което ще коригира постепенно, заедно съ живота, тия договори, за да може единъ день да отвори пътя за тържеството на тая правда? Това Общество на народитѣ остана глухо и предъ тракането на картечницитѣ на Доксакисъ, и предъ тракането на картечницитѣ на Матковичъ въ Галванъ; то остана глухо и тогава, когато пропадна предъ неговитѣ собствени очи и за неговъ срамъ протоколътъ Калфовъ-Политисъ! Въ 1925 г. стана единъ инцидентъ на нашата южна граница и Обществото на народитѣ едва ли не вписа изглаждането му като единъ страшенъ, голѣмъ, твърде голѣмъ свой активъ. Ние знаемъ, г. г. народни представители — колкото и нѣкои да искатъ да ласкаятъ съ това Обществото на народитѣ — че не отъ грижи за България, не отъ грижи за онова население, което бѣше изгонено отъ кѣшитѣ си за десети пътъ, може би, отъ нашествието на г. Пангалосъ, не отъ грижи за това население покойникътъ вече Брианъ свика телеграфически съвета на Обществото на народитѣ и телеграфически разпореждаше да се изпразватъ българскитѣ земи. Отъ страхъ за собствената си кожа, за интереситѣ на ония, които господаруватъ въ него, предъ онова, което можеше да стане на този опасенъ Балкански полуостровъ, на този немирненъ, неспокоенъ край на Балканитѣ, отъ чисто егонистиченъ интересъ Обществото на народитѣ извърши това. Ние търпеливо чакаме вече 15 години. Ако не се трогна порано, поне сега да се трогне Обществото на народитѣ. Напраздно. Отидоха при него представителитѣ на поробеното македонско население. Следъ тѣхъ отидоха други. Не стигаха това. Преди година и половина-две предъ Обществото на народитѣ се яви една делегация отъ български владци и свещеници, която представляваше 260 и нѣколко български духовници, изгонени отъ Македония подъ грѣцка и сръбска властъ. Тѣ се явиха предъ Обществото на народитѣ съ документи отъ Екзархията, съ стари документи отъ турскитѣ султани. И г. секретарьтъ на Обществото на народитѣ, и г. директорьтъ на малцинствата и всички други, които тѣ посетиха — Негово Светейшество Папата, французкитѣ кардинали, представителътъ на английската църква, представителътъ на нѣмската църква — всички ги настрѣчиха, заявявайки имъ, че пътятъ, който сѣ избрали, е пътъ добъръ, и че тѣ ще намѣрятъ подкрепа отъ всички страни. Е добре, г. г. на-

родни представители, ето толкова време вече мина оттогава. На няколко пъти комисията за малцинствата се занимава с този въпрос, на няколко пъти иска обяснения от Българите, но все не взема никакво решение по него. Защо? И какъв ще вземе тази комисия решение? Кой е този, който ще повдигне този въпрос в съвета на Обществото на народите? Там хората са се оградени с една процедура, която е по-стисната и от ключалките на сръбската тъмница Главняча. По-скоро ще минете през иглени уши, отколкото да влезе такъв въпрос в дневния ред на Обществото на народите. Тръбва, казват, нкой от членовете на съвета да повдигне този въпрос, за да се занимаем и ние с него. Но, г. г. народни представители, кой е този член, който ще повдигне този въпрос? Сръбският министър на външните работи ли, г. Титулеску ли, французкият министър ли, английският ли? Кой е този, който ще повдигне този въпрос? Само ни се казва на нас: „Вървете в Обществото на народите, разчитайте на покровителството на малцинствата“. Нмаме нищо против. Дайте, г-да, това, което е предвидено в договора за малцинствата, гарантирайте го така, както се чете и пише в договора за малцинствата и ще видите, ще се откаже ли нкой от тези права. Предложих ли ни е нкой на нас нщо, та ние да сме се отказали, за да има право г. Добрианов от колоните на в. „Мир“ да ни каже, че вършим глупости, като се отказваме от тези права? Идете, казва, в Скопие, отворете книжарница, препечатете устава на Обществото на народите, договорът за покровителството на малцинствата, разпространете ги между българското население в Македония, за да научат, че има права по договорите, за да ги предават, да ги поиска. Отговорихме на г. Добрианова, че му предоставяме необходимите средства на разположение, че ще му платим нужните разноски за паспорт и железница да отиде той да отвори книжарница, да разпространи устава на Обществото на народите. (Ржкоплъскания от земледелците) Той казва: „Не, не може. Въвсто да ни говорите в България за поробена Македония, идете говорете там“. Г. г. народни представители! Това е смешно; това е не само смешно, то е и глупаво, извинете за изрече. Има кой да говори и там, има кой да говори и тук. Ако ние имаме и най-малката възможност да отидем да говорим в Скопие и Битоля, въсто да говорим в София, хиляди пъти бихме предпечели това, защото знаем, че е по-полезно да говорим там, отколкото тук. Но като ни е отнета възможността да говорим там, ние трббваше да бъдем измъчници към народните интереси и идеали, ако престанем да говорим и тук, щом не можем да говорим там.

Г. г. народни представители! Казват нкои: щом като Обществото на народите не може да направи нищо, кой е този, който ще го направи? Ние и събитията. Не чакаме нищо от Обществото на народите. Ако все пак чукаме по-голямо право на неговата врата, то е, за да можем да кажем с по-голямо право на ония честни, добросъвестни, почтени сръди които, въпреки всичко, върват в Обществото на народите: ние ни пращат в Обществото на народите, но ние ето вече 15—20 години тропаме на неговата врата; кажете ние: на наше място бихте ли запазили още чувството на уважение и най-малката надежда в този международен институт? Не. Ако, все пак, нкога речем да се обърнем към Обществото на народите, то ще бъде само за спечелването и на онези сръди, почтени и морални, които все още върват и поддържат Обществото на народите. Защото ние знаем, че за една кауза като нашата, която един наричат национална, г. Цанков я нарече държавна, а ние я наричаме въпрос на съвестта на всички морални и почтени хора в Европа и в света, трбба да бъдат обединени и чувствата, и симпатиите, и поддржката на всички сръди, които сериозно мислят за добруването на народите, които сериозно мислят за траен мир между народите, които сериозно мислят за свобода и равенство на народите. Иначе Обществото на народите из ден в ден, като институт, ще гасне, ще пропадне. Ето ние сме свидетели вече: напусна го Япония, напусна го Германия, кой знае дали утре нма да го напуснат и други. И това, което казах в началото на речта си за нашето Народно събрание, ще го кажа и за Обществото на народите: каквото то само може да си направи, никой не може да му го направи. Злото, което сам човек може да си причини, никой не може да му го причини. Най-голямото зло на парламентаризма в България прави българският Парламент, така, както извършва работите си досега. Най-голямото зло на Обществото на народите, на неговата идея, на настроенятия, очакванията на ония, които съставиха Обществото на народите, прави това Общество на народите с начина, по който гледа на

най-тръдливи и най-големите въпроси. Занимава се с покровителство на котките, занимава се с търговията с опиум, занимава се с смъшни работи, които, разбира се, не дразнят, не делят народите, а ония големи тръдливи политически въпроси, от които най-много се възбужда съвестта, не го възбуждат, не го занимават.

Министър-председател Н. Мушанов: Това е много абсолютно казано. Оставете Обществото на народите. Без него по-лошо.

В. Василев (мак): Г. министър-председателю! Утре, може би, по-точно ще може да се каже, дали е било по-добре или е било по-лошо.

Министър-председател Н. Мушанов: Азъ знам, че за поробените и за слабите Обществото на народите е една гаранция, колкото и недостатъци да има.

В. Василев (мак): На такава гаранция, която от 15 години не ни е дала възможност да си видим родните огнища и нма никакви изгледи, ако остане на нея само да чакаме, да ги видим, благодаримъ. Ние се отказваме велегласно от такава гаранция.

Министър-председател Н. Мушанов: Тежко на победените, г. Василев!

В. Василев (мак): Ние знаем, че е тежко на победените, г. министър-председателю, и затова не чакаме на благоволенията на победителите. И затова в началото още на речта си, когато ние отсъствувахте, азъ казах, че преди да търсим приятелството на тази или оная държава, трбба да обединим вътрешните сили на страната, да обединим силите на българския народ, да стане България силна, мощна и дисциплинирана държава и тогава всички ще я уважават, всички ще държат сметка за нейните приказки.

В. Коевски (нац. л. П): Помогни си самъ, за да ти помогне Богъ.

В. Василев (мак): Азъ дължа, за удоволствие на г. министър-председателя и министър на външните работи, ако искате — за удоволствие на цялото правителство и на болшинството, да заявя още от самото начало, че такава, каквато я знаем, наблюдаваме, виждаме и преценяваме, външната политика на правителството до днес, ние я одобряваме. Ние не сме една партия, дошла тук, за да прави опозиция, понеже само от любов към опозицията. Задачата в Парламента на нашата национална група е не само да представя интересите на населението, което я изпраща тук — населението в Петричкия окръг — но и да бъде морална представителка на цяла поробена Македония, и когато тази група ще трбба да се произнесе по големите въпроси от живота, от политиката на държавата, на правителството, тя не може да не се въздъшевява преди всичко от обективни чувства, от истината, от справедливостта. И, желаяйки да бъдем обективни и справедливи, ние заявихме: одобряваме, така както е водена досега, външната политика на правителството, но я одобряваме в съотношение с политиката на предшествуващите правителства. (Ржкоплъскания) Г. Буровъ, почти никога, докато беше министър на външните работи — не сега, когато е в опозиция и говори като народен представител — не се осмели тук — на менъ поне не е известно, макар да следях неговите речи и съм питал и приятелите, които бяха в Камарата — ясно и категорично да каже тук, от това място (сочи министерската маса), че славянското население, което живее в Македония, е българско и има право да иска и църкви, и училища, и национални, и културни свободи.

Т. Тонковъ (з): Народняк е, той не може да каже това.

В. Василев (мак): За разлика от тази политика, ние искаме да отбележим политиката, която води г. Мушановъ, който на няколко пъти вече, при разни случаи, имаше куража, като министър на външните работи, дълга, като български министър на външните работи, свободата, като представител на една свободна и независима държава, да заяви открито тук правата не само на свободния български народ, но правото и на поробената българщина. (Браво! Ржкоплъскания от мнозинството) Това, обаче, г. г. народни представители, не трбба никога да накура да си легне на гърба. Ние мислим, че не всичко, което външ-

ното министерство на България можеше и бѣше длѣжно да направи, е сторено. Може би не защото е липсвала воля за това, а защото сѣз липсвали възможности. Азъ зная и гледамъ какъ се управлява отъ две години и половина насамъ. Но ако това може да обясни неизвършеното, то не го оправдава. И за да поясня мисълта си, азъ ще кажа, като изключимъ онова, което по официаленъ редъ е правено отъ правителството, струва ми се, че Външното министерство имаше и има и друга една длѣжностъ. Ние и при миналия режимъ сме го казвали, ще го кажемъ и сега: нѣма друга страна, като насъ, която да има толкова много национални интереси извънъ своитѣ граници, освенъ Унгария. Въ Външното министерство трѣбваше отдавна да се създаде една специална служба за грижи къмъ малцинствата, за пропаганда на дѣлото на българскитѣ малцинства. Обаче единъ пътъ подъ единъ претекстъ, другъ пътъ подъ другъ претекстъ, и до днесъ това не е сторено.

Г. г. народни представители! Каузата на поробената българщина е нѣщо велико; нѣщо свето. И самъ Брианъ, когато говорѣше за правата на малцинствата, не можеше освенъ да изрече тая формула: „Тѣхнитѣ права сѣ свещени“. Значи, той е ималъ съзнанието за значението на тия права. И ако все пакъ въ миналото не е направено много нѣщо въ туй отношение, не сме ли длѣжни да го направимъ сега, да го направимъ утре? Ние не срещнахме никѣде пропаганда предъ свѣтовното обществено мнение вънъ отъ пропагандата, която правятъ македонскитѣ организации. Азъ заявявамъ тукъ открито: съ много малки изключения, българскитѣ официални представители въ чужбина, българскитѣ аташета по печата, секретари на легации, чиновникитѣ въ легациитѣ почти нищо не правятъ въ това отношение. Докато легациитѣ на Сърбия и Гърция сѣ се обърнали въ бюро за пропаганда на сръбската и гръцката кауза, колкото и несъстоятелни и неиздрѣжливи да сѣ тѣ българскитѣ легации, тѣхнитѣ чиновници и ръководители не правятъ нищо. Повечето отъ чиновникитѣ въ българскитѣ легации стоятъ въ чужбина за да взематъ висше образование или докторатъ. Така не могатъ да се защищаватъ национални интереси. Ние трѣбваше досега да раздвижимъ цѣлото обществено мнение въ Европа. Единствено на македонскитѣ организации е оставена грижата да печелятъ общественото мнение и въ Англия, и въ Франция, и въ Германия, и въ Америка, и навсѣкѣде. Македонската емиграция е, която отидѣли и вече хвърли милиони по свѣта, за да може да освѣтлява истината върху Македония. И все пакъ когато отидете въ Англия или въ Франция, казватъ ви: „Г-да! Освѣтляйте, пропагандирайте. Обществено мнение не е запознато съ вашитѣ болки. Вашата кауза е справедлива, но хората не я знаятъ, не ѣ разбиратъ, не ѣ познаватъ“.

Е добре, г-да, въ миналото г. Цанковъ, като министъръ, ни обвини при единъ случай, че сме се грижили, че сме се борили за нашето поробено отечество, и каза, че трѣбвало да предоставимъ македонския въпросъ на грижитѣ на държавата. И завчера, съ малко по-други думи, малко по-иначе, горе-долу, той каза същата мисълъ: „Македонскиятъ въпросъ е националенъ, но той е държавенъ“. Напълно сме съгласни. Македонскиятъ въпросъ, въ главната си частъ, въ сѣщностъ си, е въпросъ на българитѣ въ поробена Македония и въ другитѣ поробени покрайнини. Това е безспорна истина, призната отъ всички. И ако е така, кой може да отрече правото на Сългарската държава да полага грижи, да се интересува за сѣдбата на тѣзи българи? Не ние трѣбваше да бѣдемъ обвинени, а ние трѣбва да обвиняваме за това, че българската държава отъ 1919 г. досега не стори всичко, което можеше и бѣше длѣжно, въ изпълнение на своята мисия като българска държава, да стори за поробенитѣ български краища и специално за българитѣ въ Македония. Никой отъ насъ не е отрекълъ правото на държавата да мисли и работи за поробенитѣ българи, да се бори за тѣхъ, да направи да се говори, да се пише, да се печели и свѣтътъ вънѣ. Защото, ако каузата на поробената българщина е кауза на самитѣ поробени, понеже ги засѣга лично тѣхъ, ако тя е кауза и на българската държава, тѣй като се касае до българи, тя е и кауза на общото човѣчество — тя е кауза на цѣла Европа и на всички страни извънъ Европа, където има човѣци, които разбиратъ, че тая кауза е еднакво кауза и на човѣщината. Г. г. народни представители! Не е въпросътъ само за църкви и за училища. Нищо отъ ония свободи, които съставляватъ нравствената физиономия на единъ човѣкъ, нищо отъ ония достойнства, които издигатъ човѣка въ собственитѣ му очи и предъ очитѣ на другитѣ, нищо отъ това не е оставено на поробената българщина и специално на българитѣ въ Македония. Всичко ни е погасено. И съгласете се, при това положение, не се ли на-

лага на всички ни съ общи усилия, съ задружни усилия, по различни пѣтища, може би, но къмъ една и сѣща цель, да ратуваме за постигането на ония права и ония свободи, които ще гарантиратъ възможностъ на поробената българщина за свободно съществуване и свободно проявление.

Нѣкои, отъ известно време насамъ, откогато се заговори за пактове въ България, казватъ: „България е изоставена, България е изгубена, защото въ всички комбинации, които се сключиха и които ще се сключатъ, тя не е никѣде. България остава изолирана, следователно, рискува, изоставена сама на себе си, да пропадне окончателно“. Сторонникитѣ на тази мисълъ сѣ прежимно отъ сръдитѣ, които сѣ за едно сближение съ Югославия на всѣка цена. Представителъ на това движение не е само нещастникътъ Коста Тодоровъ, но, за съжаление, има и други хора, които минаватъ и се ползватъ съ името на добри българи но които все пакъ, поради едно заблуждение, поради, може би, нѣкакво увлечение или защото не могатъ да прогледатъ малко по-далече въ бъдещето, или защото забравятъ и близкото и далечно минало на нашия народъ и нашитѣ отношения съ Югославия, се явяватъ сторонници на тази политика: на всѣка цена сближение съ Югославия, далечъ отъ фронта на ревизиониститѣ. Ревизионизмътъ, каза снощи д-ръ Димитровъ тукъ, води къмъ война, а ние, казва, не сме за войната, ние желаемъ съ мирни срѣдства и по пътя на прѣкото споразумение съ нашитѣ съседи да достигнемъ онова, което желае българскиятъ народъ. Но малко по-късно г. Димитровъ, забравяйки пѣвата си мисълъ, каза: „Ние трѣбва да си осигуримъ на всѣка цена западната граница, за да сме съ развързани рѣце къмъ южната граница, къмъ Турция и Гърция“. Да сме съ развързани рѣце на южната граница!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ужъ е за миръ, пъкъ за война приказва!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Вие така ли го смѣтате? Това значи ли още война? Непременно ли чрезъ война трѣбва да се върви натѣй или инакъ? (Пререкания между народнитѣ представители П. Мърмезъ и Д-ръ Г. М. Димитровъ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

А. Циганчев (з): Щомъ си съ обвързани рѣце съ едни, това значи, че ще отидешъ противъ другитѣ къмъ които си съ развързани рѣце.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Ще правишъ комбинации, които могатъ да ти дадатъ това или онова.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

В. Василевъ (мак): Г. г. народни представители! Ревизионизмътъ не води къмъ война или води по-малко къмъ войната, отколкото това, което ви напомнятъ Коста Тодоровъ и г. д-ръ Димитровъ. Ревизионизмътъ се позовава на пакта на Обществото на народитѣ, на чл. 19 отъ него, който предвижда ревизията и поправката на договоритѣ въ ония пунктове, където се допуска, че е извършена несправедливостъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): И което Общество на народитѣ, споредъ Васъ, не представлява вече нищо.

В. Коевски (нац. л. П): Кой ви каза това?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Той го каза.

В. Коевски (нац. л. П): Той не каза това.

В. Василевъ (мак): Г. д-ръ Димитровъ! Азъ казахъ, че Обществото на народитѣ не представлява нищо споредъ самото него. Ако Обществото на народитѣ, подъ натиска на тая ревизионистична вълна, където единствено е мѣстото на България, достигне до положението да наложи онова, което договоритѣ предвиждатъ, тогава нѣма защо ние да се страхуваме отъ това, че ревизионизмътъ води къмъ война. И Обществото на народитѣ нѣма да загине окончателно. Но ако това Общество на народитѣ продължава да стои глухо къмъ воплитѣ и исканията на половината отъ Европа, ако това Общество на народитѣ не иска да държи смѣтка за много други интереси, които се кръстосватъ около него, тогава то ще си отиде, и какъ ще свърши ревизионизмътъ? Съ война? Много съжалявамъ, но за това не ще бѣдатъ виновни ония, които се борятъ за правата си, и ние — че Германия желае да бѣде равна

между равнитѣ, че България желае да бѣде независима между независимитѣ, че поробенитѣ български, че поробенитѣ унгарски народъ и поробенитѣ други народи желаятъ да бѣдатъ свободни между свободнитѣ. Отговорни за това ще бѣдатъ ония, които съзнателно харчатъ милиарди днесъ и се въоръжаватъ, както никога другъ пътъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Нѣма значение кой ще бѣде отговоренъ. Фактътъ е важенъ.

В. Василевъ (мак): И ако тогава, г. Димитровъ, се наложи войната въ свѣта, не е България, която ще я спре, не е България, която ще бѣде виновна за тая война, затуй, че се е опредѣлила на страната на ревизиониститѣ.

П. Мърмевъ (мак): (Сочи д-ръ Г. М. Димитровъ) Никаква България не ги интересува! Каква България?!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Малко повече ме интересува, отколкото Васъ.

П. Мърмевъ (мак): Каква България Ви интересува Васъ?! Васъ ви интересува Югославия!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Вие не сте дали една милионна за България отъ това, което азъ съмъ далъ.

Д-ръ К. Станишевъ (мак): Ехъ, че го рече!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Вие наизустъ приказвате. Вие не знаете какво приказвате. Вие сте разглезени хора. Азъ колкото съмъ българинъ, ти да си толкова българинъ! . . .

Д-ръ К. Станишевъ (мак): Нещастникъ!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Ще видимъ кой е повече българинъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

В. Василевъ (мак): Г. г. народни представители! Въ сжщностъ, касае се за едно заблуджение. Ония, които проповѣдватъ политиката на сближение съ Югославия и които ни обвиняватъ, че ние сме противъ сближението съ Югославия, или не могатъ да ни разбератъ, или не желаятъ да ни разбератъ. Ние знаемъ и си даваме смѣтка защо въ България не желаятъ да ни разбератъ и не искатъ да ни повѣрватъ. Но българите, въ българския Парламентъ или вънъ отъ българския Парламентъ, българите въ българската столица да не искатъ да ни вѣрватъ, че ние искрено желаемъ сближение не само съ Югославия, но съ всички балкански народи, това е кощунство съ една много хубава и много полезна идея. Всички желаемъ сближението и съ Югославия, и съ Гърция, и съ Турция, и съ Ромъния, и съ Франция, и съ Англия, и съ Америка — и съ всички. Какво по-хубаво, какво по-красиво отъ това, г. г. народни представители, да живѣешъ въ миръ, да живѣешъ въ братство, да живѣешъ въ приятелство съ всички близки и далечни народи? Но този миръ, това приятелство, тѣ иматъ своята цена. Приятелството между отдѣлнитѣ хора не е случайностъ. Защо Вие, г. Димитровъ, който седите на две съседни банки съ вашитѣ другари до вчера отъ Българския земеделски народенъ съюзъ, не сте сега приятели съ тѣхъ? И когато говорѣхте тукъ (Сочи трибуната), бѣхте въ състояние да ги издѣвкате живи?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Въ политиката личното приятелство нѣма никакво значение.

В. Василевъ (мак): Защото Вие поставихте известна цена на Вашето стоеие въ Българския земеделски народенъ съюзъ, защото Вие поставихте известна цена за Вашето стоеие въ болшинството.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Каква цена? На кого? Я ми кажете на кого? На министъръ-председателя ли, или на нѣкой другъ?

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

В. Василевъ (мак): Ние желаемъ приятелство съ нашитѣ съседи, но ние желаемъ това приятелство да стане при известни условия — условия, които нѣматъ за целъ да късатъ части отъ стара Сърбия, да късатъ части отъ стара Гърция. (Пререкания между д-ръ Г. М. Димитровъ и македонцитѣ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. Димитровъ! Сега има думата г. Василевъ, той приказва.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Той ме засѣга лично и азъ съмъ длъженъ да се обясня.

А. Циганчевъ (з): Ти не разбра смисъла на думитѣ, които той ти каза, защото ти четѣше вестници, когато той приказваше.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Къмъ д-ръ Г. М. Димитровъ) Той Ви каза, че и Вие самъ давате цена на приятелството си.

В. Василевъ (мак): Г. Димитровъ! Обръщамъ се лично къмъ Васъ Въ случая съ това, което казахъ, не визирахъ нищо лошо за Васъ. И ако Вие все пакъ го взехте за себе си, то показва, че гузенъ негоненъ бѣга.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): За какво гузенъ, кажете! Я единъ да излѣзе да каже нѣщо!

В. Василевъ (мак): Съ „цената“ азъ искахъ да кажа съвсемъ друго нѣщо.

Г. г. народни представители! Ние желаемъ сближение съ Югославия при известни условия.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: (Къмъ д-ръ Г. М. Димитровъ) Пакости въ България не сж правени само съ пари. Съ глупости сж правени много по-големии пакости.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Пакоститѣ не сж опасни, когато се вършатъ отъ тукъ (Сочи депутатскитѣ банки), а когато се вършатъ отъ тамъ. (Сочи министерската маса)

В. Василевъ (мак): Въ тия условия не влиза нищо отъ онова, което може да оскърби, съ каквото и да било, нито национализма, нито свободитѣ, нито правата на сръбския народъ въ Югославия и на самата Югославия. Въ сжщностъ, г-да, отъ известно време доби гражданственостъ това име „Югославия“. Какво е Югославия? Диктатура на едно сръбско малцинство надъ нѣколко националности. Кжде сж хърватскитѣ първенци? Нали Мачекъ е въ затвора, нали Радичъ е въ гроба, нали други хървати сж въ изгнание.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. Василевъ! Оставете да критикувате вътрешния животъ на съседни намъ държави. Говорете за правата на малцинствата — това разбирамъ. Но не е нито наша работа, нито Ваша длъжностъ да оправяте вътрешния животъ на съседни намъ държави.

Н. Пждаревъ (д. ст. Ц): Нито е полезно.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Има си редъ за това. Наша длъжностъ е да говоримъ за вътрешния животъ на България. Не е наша работа да оправяме вътрешния животъ на съседни намъ държави. Това не може да се прави, защото съ това се пакости тъкмо на целитѣ, които вие преследвате.

В. Василевъ (мак): Г. министъръ-председателю! По сжщата логика би следвало французитѣ да не се мѣсятъ въ вътрешнитѣ работи на Югославия, да не говорятъ за потисничество надъ българскитѣ малцинства въ Югославия. По сжщата логика би следвало Балканскитѣ комитетъ въ Лондонъ да не се интересува за българскитѣ малцинства въ Югославия и изобщо за малцинствата на Балканитѣ. Тукъ е парламентарна трибуна и никой не може да ни отнеме правото да кажемъ онова, което еднакво угнетява не само българитѣ, но и много други наши братски народи.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Това не е наша длъжностъ, ако не искаме да се показваме предъ народитѣ, че не знаемъ да ценимъ собственото си положение.

В. Василевъ (мак): Това може да не е наша длъжностъ, но е наше право.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Никжде въ парламентитѣ нѣма да намѣрите такова говорене — да се занимаватъ съ вътрешния животъ на съседни държави. Нека преценяваме тукъ нашитѣ работи. Говорете за пра-

вата, които имаме по договоритъ — превъзходно — но оставете съседнитъ намъ държави да си нареждатъ вътрешния животъ, както тѣ си разбиратъ, ...

В. Василевъ (мак): Но този вътрешенъ животъ засѣга и насъ, г. министъръ-председателю.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: ... ако искате да не създаваме настроение, че ние на Балканитъ сме се обърнали срещу цѣлъ свѣтъ, срещу всички, които ни окръжаватъ.

В. Василевъ (мак): Г. министъръ-председателю! На Далечния Изтокъ между Съветска Русия и Япония всѣки денъ грози да се разрази единъ голѣмъ конфликтъ. Азъ не говоря нито за вътрешния животъ на Съветска Русия, нито на Япония. Азъ говоря за вътрешния животъ на една страна, която потиска 700 хиляди мои кръвни братя, която изпрати на изгнание други 200 хиляди кръвни наши братя. Ако говоря за Хърватско, то е затуй, защото еднакво като насъ сѣмъ угнетявани и други братски славянски народи отъ славяни. Ако азъ споменавамъ това, то е затуй, защото имамъ правото най-сетне да се интересувамъ отъ съдбата на единъ потиснатъ народъ като насъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Извинете, г. Василевъ. Г. министъръ-председателю! Часътъ е осемъ. Ще направите ли предложение?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Да. Правя предложение да се продължи заседанието, докато се свършатъ разискванията. Това гласувахме и снощи, за да нѣма заседание въ вторникъ. Моля Народното събрание да гласува продължение на заседанието до свършване на дебатитъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Които г. г. народни представители приематъ предложението на г. министъръ-председателя, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Продължете, г. Василевъ!

В. Василевъ (мак): Г. г. народни представители! Ние смѣтаме, че тази пропаганда, която се води въ страната, за насочване погледа на българската държава и българското общество къмъ Бѣло море, къмъ Тракия, като се изостави Македония и Западнитъ покрайнини, е внушена.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Кой го казва това? Къде?

В. Василевъ (мак): Вашата теза за сближение съ Югославия на всѣка цена това значи. Пояснете Вие какво значи.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Искате ли да поясня?

В. Василевъ (мак): Да.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Ние държимъ смѣтка за онова, което може да се добие и въ Македония, и въ Западнитъ покрайнини, кждето, специално, много повече може да се получи. Но азъ подчертахъ и снощи, че единствената възможна експанзия за насъ е на югъ, затова защото, поради специалното положение, въ което днесъ е поставена България, и следъ сключенитъ договори и пактове, ние имаме отъ днесъ нататъкъ една възможностъ да реализираме единъ националенъ идеалъ, ако щете, единъ частиченъ идеалъ, като не се забравя другото, което ще дойде следъ това много по-лесно.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Нѣма по-голѣми пакостници за нашата национална кауза, отколкото разюздаността на народни представители като Васъ, г. Димитровъ, който чертае интереситъ на българското племе по такъвъ начинъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Кое е пакостното?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Разберете, че ние сме обиколени отъ народи, които искатъ отъ насъ миръ. Разберете това, ако искате да получимъ придобивки. Ако ли въ Парламента излизате да говорите, че ние сме противъ всички, нѣма нищо да получимъ отъ това.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Не казвамъ това.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: И, за щастие, нито българската политика, нито Парламентитъ, нито народътъ се водятъ отъ възгледи като Вашитъ, които могатъ само да пакостятъ на народнитъ интереси. (Рѣкоплѣскания отъ мнозинството)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Кои сѣмъ тѣ? За национални идеали приказвате — кои сѣмъ тѣ? (Възражения отъ мнозинството) Ако правите партизанство, то е другъ въпросъ.

В. Василевъ (мак): Г. г. народни представители! Ако е въпросъ да насочваме нашитъ усилия въ онази посока, кждето се виждатъ най-близки възможности за реализирането на известни придобивки за българската държава или за българското племе, мене ми се струва, че това е по-възможно и по-смислено да става на Западъ, отколкото на Изтокъ. Обаче, пледирайки каузата на нашата поробена родина, на нашитъ поробени братя въ Македония, ние не смѣтаме, че трѣбва да изоставимъ, че трѣбва да забравимъ каузата на останалитъ поробени българи. Дългъ на българската държава и на свободния български народъ е, еднакво да бди надъ съдбата на всички поробени краища, еднакво да се грижи за тѣхнитъ права. Кжде повече ще реализира, кжде по-малко ще реализира, това е въпросъ на време и възможности. Но това не бива да бжде и не може да стане съ споразумение на всѣка цена.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): (Възражава нѣщо)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. Димитровъ! Разберете най-после и оставете г. Василевъ да говори.

В. Василевъ (мак): Азъ резюмирамъ и условията, при които може да стане едно сближение съ Югославия. Г. Димитровъ! Наредете сръбскитъ власти да разрешатъ най-напредъ, ако не други български вестници, то да се допустне въ Битоля, Скопие и Велесъ сръбскитъ вестникъ въ София „Пладне“ — свободно да бжде разирачанъ въ цѣла Македония.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Когато разпореждаме тамъ.

В. Василевъ (мак): Ама Вие правите сближение; казвате, че сме братя вече. И г. Коста Тодоровъ безъ паспортъ минава оттукъ нататъкъ и оттатъкъ насамъ. Направете и ние да минаваме така.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): И това не е вѣрно! Това е интрига. Безъ паспортъ — дрънъ, дрънъ ярина!

В. Василевъ (мак): Г. Димитровъ! Ние молимъ и друго: вмѣсто да идватъ тукъ сръбскитъ владици да ни разправятъ сладки приказки отъ евангелието, нека да направятъ нѣщо реално за българския народъ въ Македония. И вмѣсто да чакатъ дѣдо Стефанъ да имъ носи евангелия и библии на български езикъ, тѣ да бѣха занесли за споменъ отъ посещението си въ София нѣколко български евангелия и библии.

Г. г. народни представители! Всичко е демагогия. Въ едно време, когато се говори настойчиво за сръбско-българско сближение, сръбското правителство отваря сръбско училище въ Букурещъ, за да може да каже после на българитъ отъ Македония, сръбски подданици, които пращатъ децата си въ българското училище въ Букурещъ: „Ще ги пращате въ сръбското училище, защото иначе, нито вие ще се върнете въ Македония вече, нито вашитъ имоти ще принадлежатъ повече на васъ“. Така, както правятъ и съ българската колония въ Цариградъ. Това ли е основата, на която ще градимъ сръбско-българско сближение? Каква наивна вѣра трѣбва да има човѣкъ наистина, за да си въобразява, че една държава, която е поставила на границитъ си телени мрежи и вълчи ями, която издигна кули, каквито не съществуватъ на никоя граница днесъ на земното кълбо, тая държава искрено ви говори, че тя е най-разположената днесъ за сближение и къмъ нея ние трѣбва да обърнемъ нашето внимание!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: И политиката ни трѣбва да е да премахнемъ теленитъ мрежи.

В. Василевъ (мак): Г. министъръ-председателю! И нашето желание е да ги премахнемъ, ...

Министър-председател Н. Мушановъ: Тамъ трѣбва да вървимъ.

В. Василевъ (мак): ... но това не зависи отъ насъ, а зависи отъ тѣхъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Зависи и отъ насъ, и отъ тѣхъ.

В. Василевъ (мак): Това зависи единствено отъ тѣхъ. Тодоръ Александровъ навремето още заяви: „Дайте ни възможност да се боримъ съ легални срѣдства, да се боримъ съ книги, въ събрания и въ Парламента, ние ще свалямъ оржжието и ще почнемъ мирното си дѣло“. Обаче нѣма кой да слуша! И емѣсто това, какво става, г-да? Вие виждате всѣки день. Въ близките дни бѣше балканската конференция въ Букурещъ. Съжалявамъ, че г. проф. Генцовъ отстъпува отъ тукъ, за да засвидетелствува, че нито една крачка напредъ не желаятъ да направятъ сърбитѣ въ отстъпки по въпроса за малцинствата въ Югославия. Тѣ не смѣятъ дори да се ангажиратъ въ една лична среща между нашитѣ и тѣхнитѣ представители. И идването тукъ на тѣхнитѣ духовни представители не е дѣло на църквата, г. г. народни представители. То може да е станало по инициативата на Международния съюзъ за миръ чрезъ църквитѣ, но то стана тогава и по начинъ, който бѣше обмисленъ, насоченъ и дирижиранъ отъ Министерството на външнитѣ работи въ Бѣлградъ.

Н. Пждаревъ (д. ст. Ц): Тамъ нали всички сѣ въ услуга на Министерството на външнитѣ работи?

В. Василевъ (мак): Така е. И бихме желали и дѣдо Стефанъ, когато замисля и прави нѣщо, да запитва най-напредъ Министерството на външнитѣ работи, или още по-добре да не се занимава съ политика.

Р. Маджаровъ (д. ст): Това е вѣрно.

Министър-председател Н. Мушановъ: Азъ гукъ имамъ случай да ви говоря, че поддържамъ акцията за посещението на свещеницитѣ. Всѣка постѣпка, която е въ състояние да сближава двата народа, да създава съзнание въ Македония, че тамъ има български елементъ, е добре дошла. Винаги съмъ го поддържалъ и сега ще го поддържамъ. Всѣкакви дружества — културни, търговски или други — да отиватъ тамъ, докато се успѣе да се отстранятъ прѣчкитѣ и да се сближимъ, да заживѣемъ братски, съ правата, които имаме, да ни се признаятъ. Всѣка друга политика смѣтамъ, че е политика ограничена, която отива противъ целитѣ, които преследваме, противъ сближението на двата народа.

Г. Т. Дананловъ (д. ст): Всичко това е добре и отъ наша страна има добра воля, обаче отатѣкъ липсва такава. Тамъ е всичкиятъ въпросъ.

П. Мърмевъ (мак): Мене ми се чини, че единъ владика не може да прави външна политика, да отваря прозорци на югъ и на изтокъ.

Министър-председател Н. Мушановъ: Тежко и горко на тия съюзи, които духовникъ ще ги прави! Дѣдо Стефанъ ще прави съюзъ! Той си има олтаръ.

П. Мърмевъ (мак): Вие ще трѣбва да го дръпнете малко за ушитѣ!

В. Василевъ (мак): Г. г. народни представители! Ние се обавихме противъ тази акция, защото се страхуваме отъ резултати, противни на онѣзи, къмъ които така правдиво се стреми дѣдо Стефанъ. Сръбската политика знае какво прави. И по-добре е, вѣсто да се предприематъ такива акции, да се върши онова, което действителността ни подсказва. Това, което сръбскитѣ органи проповѣдватъ въ България, а не въ Бѣлградъ, дотогава, докато тѣ не отидатъ тамъ да го проповѣдватъ, ние не бива да се улавяме на тая сръбска политика, която иска да ни внушава насочване къмъ Бѣло-море съ отклоняване отъ Македония и Западнитѣ покрайнини. Сърбитѣ не се заблуждаватъ и тѣ си даватъ смѣтка за ефекта отъ посещението на български владии въ Македония. Но ние сме сигурни, че тѣ ще взематъ и сѣ взели всички мѣрки, за да направятъ този ефектъ отрицателенъ. Ние се надѣваме, че това посещение, така поне по всичко изглежда, нѣма да стане. Но и ако стане, дано случайностъ нѣкаква, слѣпа сѣдба да отреди другъ резултатъ отъ този, който ние предвиждаме. Ние първи ще бѣдемъ благодарни на тѣзи,

които биха допринесли единъ макаръ и много малкъ плюсъ за дѣлото на българщината въ Македония. Ние сме длъжни, обаче, да изразимъ нашето дълбоко убеждение и да предупредимъ, че това посещение, както и други такива, означава само минусъ, защото тия посещения оставятъ впечатлението въ бѣлградскитѣ шовинистически срѣди, че пробивъ въ националния фронтъ на българщината, въ робство и на свобода, е направенъ. И пропагандата, която тия срѣди вършеха досега съ много срѣдства, по различни пѣтища, по много посоки, ще продължи още по-енергично и по-интензивно. Отъ този пробивъ ние се страхуваме. Защото ето, г-да, първитѣ резултати на тая политика: българската обществена мисль е вече раздвоена по въпроса за външната политика и националната политика. Вече тракийци, съ които ни свързва кръвта на 40-годишна борба за свобода и за тѣхъ и за насъ, тракийци, казвамъ, вече почватъ да приказватъ. На тѣхния конгресъ единъ много нетактиченъ и несъобразителенъ господинъ е ималъ — не искамъ да го обиждамъ — безтакността да каже: „Ние трѣбва да се откажемъ отъ голитѣ чукари на Македония и да се насочимъ къмъ плодороднитѣ полета на Тракия“. Ето ефектъ на сръбската пропаганда въ България!

Министър-председател Н. Мушановъ: Съ тази глупостъ нѣмате идея каква пакостъ се прави. Както единтъ на една страна, така другитѣ на другата страна само пакостятъ на националното дѣло. Нѣмате идея какъ пакости всичко това.

Н. Пждаревъ (д. ст. Ц): Да прочетатъ днешнитѣ телеграми.

В. Василевъ (мак): Създаватъ се фронтове въ страната въ единъ моментъ, когато всички фронтове трѣбва да паднатъ, за да се създаде единството, въ което е силата на България. И откога е тази политика, този натискъ на Малкото съглашение? Това е оттогава, откогато сѣ идването на хитлеризма на властъ въ Германия ревизионистическата идея спечели много голѣма опора и създаде една много голѣма тревога на Западъ и за Малкото съглашение.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Въ лицето на Хитлера!

В. Василевъ (мак): Не само Хитлеръ. И Мусолини така мисли, и Унгария така мисли, и 40 милиона хора въ Европа така мислятъ, и много други така мислятъ.

Министър-председател Н. Мушановъ: Г-да! Въ кой парламентъ се дебатира така по външната политика?

Г. Т. Дананловъ (д. ст): Не бива така!

Министър-председател Н. Мушановъ: Въ кой парламентъ? Нима хората въ чужбина нѣматъ умъ да знаятъ що е външна политика?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Защо разправяте на мене?

Министър-председател Н. Мушановъ: Какъ да се наложимъ? Да ви отнемемъ думата, ще кажете, че сме узурпатори; да ви молимъ за благоразумие, никой не разбира. Какво искате да правимъ?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Трѣбва да се създаде единъ правилникъ, за да се знае кой какво трѣбва да каже.

Н. Пждаревъ (д. ст. Ц): Когато сѣ утвърждавани изборитѣ, е направена грѣшка. Момчета не се пускатъ тукъ.

Министър-председател Н. Мушановъ: Да ги знаемъ кои сѣ дамгосанитѣ, че да ги изпѣдимъ.

Нѣкой отъ мнозинството: Другъ пѣтъ малкитѣ нѣма да пуцаме тукъ!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Да се изтрепатъ — вашата рецепта!

В. Василевъ (мак): Г. г. народни представители! Азъ искамъ да завърша. Нека всички съ съзнанието, съ убеждението, че нищо не е вѣчно, че точно въ нашето време — може би поради това, че се извършиха безподобни несправедливости, може би поради това, че всички сѣ станали много нервни — събитията се развиватъ много

трескаво и промѣната, която всички желяемъ, може да дойде твърде скоро, нека всички предъ тази перспектива да не се дѣлимъ на фронтове, а да обединимъ силитѣ си въ една идея, въ една мисль, въ едно желание. Пазейки съ всички срѣдства и сили независимостта на България, нека не забравяме нито за моментъ ни едно кѣсче отъ българскитѣ земи и да помнимъ, че е скѣпа на българския народъ, на България, не само Тракия съ плодороднитѣ ѝ полета, но и Македония съ своето минало и съ своето настояще, и Добруджа, и Западнитѣ покрайнини.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: А най-необходимъ е мирътъ за България и животътъ на България.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Най-напредъ е необходимо България. Тамъ да сме начисто.

В. Василевъ (мак): По този въпросъ, г. Димитровъ, не Вие трѣбва да ни напомняте, че преди всичко трѣбва България да бѣде запазена.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Ние, ние. Защото, ако сме готови да жертвуваме за онова цѣла България, то е свършено друго.

А. Капитановъ (з): Ако мислите за България, ще спрете в. „Падне“.

В. Василевъ (мак): (Къмъ д-ръ Г. М. Димитровъ) Не Вие трѣбва да ми напомняте, че България преди всичко трѣбва да съществува.

Н. Пѣдаревъ (д. ст. Ц): Той възражава на г. министъръ-председателя.

В. Василевъ (мак): Г-да! Миръ — казва г. министъръ-председателътъ — ни е необходимъ преди всичко. Напълно съмъ съгласенъ! Мирътъ е онова благо, което осигурява най-широкитѣ възможности за всестранното развитие на човѣка и на човѣшкитѣ общества; само въ миръ може да се благоденствува. Но единъ миръ, който ви превръща въ робъ, единъ миръ, който ви превръща въ безправенъ гражданинъ, безъ право да говорите своя роденъ езикъ, безъ право да пѣте родната си пѣсенъ; единъ миръ, който ви налага обезчестяването на жената и сестрата въ присѣствието на мъжа и братъ; единъ миръ, който позори вашето човѣшко достоинство и вашето гражданско самолюбие, който застрашава вашето национално съществуване — таквъ миръ, кажете ми кой може да го желяе, кой може да се стреми къмъ него?

Г. г. народни представители! Отъ миръ имаме най-много нужда ние. Къмъ мира ние се стремимъ повече отъ всички други; както бедунитѣ въ пустинята копнѣе за вода, повече отъ всичко друго, както пѣтникътъ въ пѣсцитѣ на Сахара търси сѣнката, така и ние възжелѣемъ мира. копнѣемъ за миръ, жадуваме за миръ. Гладни сме за миръ. жадни сме за миръ — но казахъ, за единъ миръ, който ще ни осигури правото на свободно съществуване, единъ миръ, който ще ни даде възможностъ да се развиваме като народъ, като българи, като човѣци, като граждани.

Г. г. народни представители! Въ момента, когато Обществото на народитѣ се занимава съ покровителство на животнитѣ, то не намѣри време да се занимае съ покровителство на човѣцитѣ. И помнете добре: Македония и другитѣ поробени български покрайнини сѣ частици земя отъ територията на Европа. Има ли европейска цивилизация, има ли европейска култура, има ли европейски и човѣшки моралъ? Кѣде сѣ, питаме ние, Македония, Тракия, Добруджа, Западнитѣ покрайнини? Тѣ не сѣ въ Китай, въ Африка, за да се извиняватъ, че не ги виждатъ, че не ги чуватъ, че не могатъ да ги разбератъ — тѣ сѣ предъ очитѣ имъ.

Азъ ида на моето заключение, г. г. народни представители! Какъ ще се осигури траенъ миръ на Балканитѣ? Говоря като представителъ на македонската парламентарна група — нека си го признае. Съ даването права на малцинствата ли — така, както гърцитѣ ги дадоха съ тѣхния абенцедаръ, така, както сѣрбитѣ ги даватъ съ тѣхнитѣ обещания?

Г. г. народни представители! Истински траенъ миръ на Балканитѣ ще има тогава, когато се реализира онова, за което говорятъ и се борятъ всички македонци: самостоятелна Македония, която нѣма да раздѣля балканскитѣ страни, както сега ги раздѣля, която нѣма да тежи на отношенията на тѣзи страни, а ще стане мостъ между тѣхъ, въ силата на това обстоятелство, че въ нея живѣятъ на-

родности отъ съседнитѣ страни — съ изключение на сѣрбитѣ. Тогава, бѣдете сигурни, нѣма да има причини за раздори.

Когато се явявамъ носителъ на тази мисль, азъ искамъ да бѣда добре разбранъ. Дали мисля така, защото съмъ лошъ българинъ, защото съмъ по-лошъ българинъ отъ васъ или отъ българитѣ отъ Сливенъ, отъ Габрово, отъ София, отъ Пловдивъ? Не. Претендирамъ поне да съмъ толкова добъръ българинъ, колкото сте и вие, колкото сѣ и всички други българи. Обаче една жестока, сурова политическа действителностъ на Балканитѣ, за която свидетелствува цѣлата наша близка история, ни подсказва, че този е пѣтятъ, който може да ни осигури най-добре и мира на Балканитѣ, и преуспѣването на българщината въ Македония. Разрешението на тол въпросъ отъ само себе си ще разреши и въпроса за Тракия, въпроса за Добруджа и въпроса за Западнитѣ покрайнини.

Но, зная, че ми се възрази: това е искане, което ще срещне твърде много трудности, то е нереализуемо. Това да не плаши никого. Ние казваме кѣде е разрешението на въпроса, ние сочимъ кой е пѣтятъ за спасението, ние сочимъ кѣде е гаранцията за трайния миръ, за пълното успокояване, за равенството и братство между балканскитѣ страни. Ако при всичко това не се желяе да се разбере нашата мисль, ако въпрѣки туй понѣкога сме криво разбрани, ние само съжаляваме за това; ще дойде, обаче, време да бѣдемъ разбрани.

Г. г. народни представители! Казахъ и по-рано: това е нашиятъ идеалъ, къмъ него ние се стремимъ, като добри българи преди всичко и като политици, които искатъ да държатъ смѣтка за вчерашнитѣ дни, за днешната действителностъ, за перспективитѣ на утрешния день. Но, ако на това ми се направи възражението: „Недейте предявява тол максимализъмъ, искайте нѣщо по-малко“, азъ отговарямъ: добре, дайте по-малкото, и, когато се откажемъ да го приемемъ, съдете ни! Но никой не ще ни накара да се разубедимъ въ това, че пълна гаранция за преуспѣването на българщината въ Македония ще имаме само тогава, когато реализираме напълно нашата цѣль и нашата задача. Ние желяемъ да бѣдемъ добре разбрани отъ всички и сигурно ще бѣдемъ разбрани.

Поставяйки така разрешението на българската национална проблема въ разнитѣ страни, нека всички се отдадемъ на задружна работа съ срѣдствата и съ възможноститѣ, съ които разполагаме, за да осъществимъ онова, което е право на цѣлокупния български народъ, и на свобода, и въ робство. Ние искаме да върваме, че българскиятъ народъ, който остави по тѣзи именни земи, както и по другитѣ, въ Добруджа и Тракия, ония, които умрѣха за националния идеалъ, за благото на поробенитѣ българи, тол български народъ, който, когато се връща по села и градове, срѣща въ ношитѣ по далечнитѣ и затѣнени български селища и колиби сѣнкитѣ на почти забравенитѣ отъ мнозина българи, паднали изъ Македония, Тракия, Добруджа и Западнитѣ покрайнини; тол български народъ, който прояви чудеса отъ храбростъ презъ тритѣ войни, за да извоюва своето човѣшко и национално право — този народъ не ще се поддаде, въпрѣки всички агитации, на пагубнитѣ внушения и пропаганди на онѣзи, които искатъ да ни видятъ роби и тукъ, както отатѣтъ.

Ние имаме вѣра въ здравия разумъ, въ здравето национално чувство на българския народъ отъ села и градове и върваме, че е близъкъ деньтъ, когато за голѣма мъжа на чуждитѣ орѣдия, за голѣма мъжа на нашитѣ съседни, които искатъ да ни видятъ разкъсани, разяждани отъ вътрешни борби, този народъ ще обедини всичкитѣ си сили; този народъ ще се обедини около собственитѣ си възжелѣния и стремежитѣ на поробенитѣ българи отъ всички поробени български краища и ще постигне онова, на което, въпрѣки всичко, има неотемливо право.

Една гаранция повече за това е подрастващото поколѣние, което, макаръ изоставено отъ мнозина, както тукъ се каза, по инстинктъ налучква пѣтя за вѣрна служба на отечеството и служба на добре разбранитѣ национални идеали. Българската младежъ отъ всички краища на страната дава доказателства вече за това, че е на правия пѣтъ, че е на пѣтя, който ще гарантира най-добре и независимостта на България, и свободата на поробенитѣ български покрайнини. Нека съ тази вѣра въ нея, нека съ тѣзи надежди въ здравето чувство, въ здравия разсѣдъкъ на българския народъ, нека и съ пожелание за повече мъдростъ, за повече енергия, за повече сили, въодушевление, постоянство, куражъ на правителствата на България, да работимъ всички и да очакваме онѣзи дни, когато България съ право ще застане като равна между всички равни държави, като

свободна между всички свободни държави, окръжена не отъ вълнитъ на страдащитъ милиони братя, окръжена не отъ съзвитъ на изживанитъ хиляди българи въ робство, а окръжена отъ всички страни отъ свободното развитие на българската национална култура за собственото благо на българския народъ, за благото, преуспѣването и благодеянието на всички балкански народи, за благо и мира въ цѣла Европа. Това е, което ни въодушевява насъ, за това се боримъ по пѣтя, който ни сочи нашето отечество, и по пѣтя, който ни сочи добре разбранитъ народни идеали — за България и за всички поробени български покрайнини. (Ржкоплѣскания отъ македонцитъ и отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Петровъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Томителнитъ разисквания по отговора на тронното слово, които продължаватъ вече цѣла седмица, вървамъ да сѣ насадили у всички убеждението за необходимостта отъ една промѣна въ процедурата по тия разисквания. Струва ми се, че начинътъ, по който тѣ ставатъ, лишава отъ сериозността имъ самитъ дебати. Не всички въпроси на управлението трѣбва да бждатъ положени на една оценка при тоя случай на дебатирание. Имаме бюджета, когато може да се изкаже едно мнение върху финансовата политика на правителството, и не само върху финансовата политика, но и върху стопанската му политика. При разглеждане бюджетитъ на отдѣлни министерства народнитъ представители биха имали възможностъ да изкажатъ възгледа си и по всички други отрасли на държавното управление. Затова би трѣбвало при дебатитъ по отговора на тронното слово да се засегнатъ въпроси отъ чисто политико-обществено естество, да се обсъждатъ тѣ, да се начертаятъ линиитъ и да се изкажатъ мнения по нашата обща политика. Така ние бихме избѣгнали тия дълги дебати, което ни докарва въ жалкото положение, да слушамъ 15 души една речъ. Нѣма съмнение, че има едно вътрешно чувство у тоя, който желае да разглежда съ внимание въпроситъ на нашата политика, което убива охотата му при такава едно положение. Но това е нашата действителностъ, и, за съжаление, ние съ нея ще трѣбва да се помиряваме, докато настѣпн една промѣна въ това отношение.

Р. Василевъ (д. сг): Вие сте щастливи, че Ви слуша цѣлиятъ Министерски съветъ.

Петровъ (нац. л. П): Отъ този уводъ вие разбирате, че азъ ще се откажа да следвамъ примѣра на онѣзи отъ преждеговорившитъ, които направиха една дълга екскурзия изъ областта на политическата икономия и на финансовата наука, за да третиратъ въпроситъ въ тѣхната отдалеченостъ, безъ да ги свържатъ съ нашата действителностъ, която чака едно по-конкретно мнение за нуждитъ, които я вълнуватъ. Азъ ще избѣгна тия въпроси, защото смѣтамъ, че има други, които, наредъ съ голѣмата стопанска криза, която души нашата страна, едновременно душатъ нашата общественостъ и ще спра вниманието ви на първо мѣсто върху моралната криза, която съществува въ нашето общество и върху нейнитъ отражения въ нашия политически и духовенъ животъ.

Г-да! Може би ви направи впечатление това, което азъ отбелязахъ въ началото за заседанията на Народното събрание. Ние не можехме да намѣримъ кворумъ днесъ, за да се открие заседанието. Трѣбваше органитъ на Народното събрание да търсятъ депутатитъ изъ тремоветъ и да ги изчакватъ, за да се намѣри законната възможностъ за откриване заседанието. Вие виждате, че самото народно представителство нѣкакси, като чели дегутира отъ своята работа и отъ своитъ длжности. Азъ зная, може да ми се възрази, че въ мелницата ще се мели онова, което мелничарътъ ще пустне. Зная, че може да ми се възрази отъ нѣкои по-добросъвестни народни представители, че интензивността на дейността на Камарата ще зависи отъ тая на правителството. Но азъ зная и другата страна на въпроса: и самата Камара, ако тя би била по-претенциозна къмъ своитъ длжности, би могла да потикне правителството къмъ повече активностъ, къмъ по-интензивна дейностъ.

Нѣма защо да се чудимъ, г. г. народни представители, че вѣнка повикътъ срещу Парламента се засилва, че вѣнка не само съставътъ на Народното събрание е подложенъ на една жестока критика, ами въобще институцията на Парламента. Нѣма защо да се сърдимъ и на резолюцията на конгреса на запаснитъ офицери, която констатира недѣлжитъ на нашето управление въ различнитъ му проявления и дори въ Парламента. Ние сами способству-

ваме въ това отношение. И тукъ азъ виждамъ едно отражение на това морално разложение, което души нашата общественостъ.

Ще се спра още на единъ случай, още на единъ примѣръ, за да илюстрирамъ тая мисль, и ще пристѣпя по-нататкъ къмъ разглеждането ѝ. Вамъ може би направи впечатление съобщението на вестницитъ, че кандидатитъ за държавенъ изпитъ, юристи, студенти завършили нашия Университетъ, изкарали си стажа, завчера сѣ си послужили при изпита съ едно срѣдство, твърде оскѣдително.

Р. Василевъ (д. сг): Сетне сѣ опроверга.

Нѣкой отъ мнозинството: Напротивъ, потвърди се.

Г. Петровъ (нац. л. П): Ако се е опровергало, това е щастие, но другиятъ господинъ твърди, че известно проявление въ това отношение имало. Азъ ще приема и двѣтъ твърдения, защото самъ не зная кое е вѣрно. Но, ако е вѣрно, фактътъ е твърде знаменателенъ: казватъ, че при определяне темата за държавния изпитъ, нѣкой подслушвалъ презъ ключалката, научилъ темата, другъ я развилъ и кандидатитъ използвали това поедъ изпитната комисия.

Г. г. народни представители! Стигатъ тия два факта, за да констатирамъ, че въ нашата общественостъ има друга една криза, много по-силна — една морална криза, която разяжда по-жестоко устоитъ на нашата държава. Тая криза се проявява въ разпокъсването на нашитъ културни организации. Вземете Юнашкия съюзъ — той е въ борба. Вземете — виждамъ тукъ г. Данаиловъ — нашитъ икономисти; тѣ сѣ въ нѣколко организации.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Да, ама тѣ не представляватъ разпокъсаностъ въ тая смисль, за която говорите.

Г. Петровъ (нац. л. П): Обаче не сѣ се обединили въ една организация. — Имаме други културни организации, не съ политически задачи, които сѣщо така сѣ разпокъсани. Вземете борбитъ въ формално съществуващи единни организации, съ културни цели и, най-сетне, идете по-нататкъ къмъ политическитъ организации.

П. Дичевъ (д): И либералитъ сѣ разпокъсани.

Г. Петровъ (нац. л. П): Нѣма нужда да ми напомняте. Азъ самъ ще дойда до тамъ. Съжалявамъ, че трѣбва да Ви направя една бележка — не можете да предугадите една елементарна мисль. Ще дойдемъ, следователно, и до партийното разложение. Този, който ме апострофира за разпокъсаностъ на либералнитъ фракции или партии, той, мислите, има моралното право за това? Че и въ самата Демократическа партия положението не е така абсолютно добро, както той би желалъ да го представи.

З. Димитровъ (д): Заповѣдайте да видете, когато групата има заседание.

Г. Петровъ (нац. л. П): Моля Ви се, освободете се отъ всичката хипокризия. Когато разисквате тия въпроси, бждете откровени, за да признаете недѣлжитъ на нашата общественостъ, та съ общи усилия да търсимъ мѣрkitъ за лѣкуването имъ. Недейте иска да кажете, че въ нашата партия било зле, а въ вашата добре. Погледнете всички организации на политическитъ сили у насъ и ми кажете, къде има спокойствие, къде има единство, къде има едно общо действие.

К. п. Цвѣтковъ (д): Че Вие не се подчинихте на Вашата парламентарна група.

Министъръ-председателъ Н. Мушаневъ: Защо не мълчите, защо не търпите, г-да?

В. Коевски (нац. л. П): (Къмъ К. п. Цвѣтковъ) Ти не разбирашъ, какво приказва. Апострофирашъ съвсемъ неумѣстно. Не знаешъ какъ да апострофирашъ; нѣмашъ чувство за апострофиране. Недей ме кара да те обиждамъ, защото те уважавамъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Напраздно го уважавахъ. Тоя въпросъ е вѣнъ отъ партизанския обсегъ, а господинътъ иска да даде доказательства за моята теза, че ние сме само дребни партизани, задачитъ на които се заключаватъ въ това — да удовлетворяваме това или онова искане, безъ да мислимъ за интереситъ на народа и на държавата, защото въ качеството си на народни представители не сме се

проникнали от високата длъжност, която ни е поставил оня, който ни е пратил тук, та можем да правим такава апострофи.

Говоря, г-да, за партийното разложение, което също така е едно отражение на тая морална криза външното общество. Казах, всичките политически организации, наред с нашата, сж разложени. Вземете Земледелския съюз — най-голямата организация у нас. По-нататък да отида: вземете Работническата партия, дето ежедневните стимули, каквито съществуват за нас, външната политическа дейност, не сж налице; дето последователит сж вълнуват от един общочовешки идеал — и там бацалът на разложението е вмъкнат, и там той върши своето опустошително дело.

Г-да! Освен на причини от расов характер, на които нкой искат да отдадат това разложение външния живот и по-специално вън политическите организации, аз имам да отбележа, че то се дължи и на едно особено състояние на ншата, обяснение на което ще дам.

Това състояние на ншата дава повод на мнозина да стават агенти на системи за безпартийно управление или за диктатура. Констатирайки неджит на партийното управление, без да си ги уясняват, без да намбят причинит, които ги създават, т мислят, че изходът от това положение се крие само вън смната на системата на партийното управление у нас. Това е едно заблуждение. Позициит на оня, които искат безпартийно управление вън страната, ни сж известни твое добре. Това че сж само членовет на Съюза на запаснит офицери — може би на последно време т сж коригирах достатъчно много, за да не могат да бждат таксувани като привърженици на безпартийното управление, което други поддържат вън нашето общество. Аз, обаче, ще говоря общо. Има хора, които мислят, че цлото нещастие вън страната сж дължи на партийното, на партизанското управление, и казват: ако вие искате да имате едно честно чиновничество, което ще отпраща държавнит работи, без да се отдава на влияния, ако вие искате експедитивност вън управлението на държавата, ако вие искате да подобрите днешното положение, вие ще трбвате да създадете едно безпартийно управление. Много симпатично схващане, защото н държавното управление господата, които сж привърженици на наднарийното управление. Т смятат, че животът върви из свои пътища, които не може да бждат повлияни от акцията на личността или от въздействието на една политическа групировка, и ч задачит на управлението се свеждат само до това — да регистрират фактит на живота и чрез срдствата на управлението да ги общат вън една законна форма. Т мислят, че когато нкой поиска услугата на държавното управление, достатъчно е чиновникът да бжде добросъвестен да направи велика тая услуга, за да тргнат работит напред. Много просто схващане на функциит на държавата! А очевидно е, че държавата има твое големи твое значителни функции. Времето възложи грижи, които изведоха държавата из плоскостта на една институция, която имаше само административно-полицийски функции; очевидно е, че животът слага ежедневно пред ръководителит на политиката задачи, осъществяването на които е вън тсна връзка с материалнит интереси на обществото, и че едно просто изпълнение на функциит на държавата, така както т сж очертават вън живота на пръв поглед, не може да отговори на нейното назначение.

Аз съм наклонен да видя вън идеята за безпартийно управление едно отражение на идеята за диктатура. Защото срдствата и на едната, и на другата идея, осъществена вън живота, ще бждат потърсени само от един извор, както казват тхнит представители.

За диктатурата се казах много думи; аз нма да се спирам подробно тук на нея. Тя е отричане на общия принцип, който историческото развитие на обществото пзведе като едно практическо изражение на възможностит за управление на това общество до днешния момент. Ние не намбихме друг начин, чрез който да може да се помирят интересит на членовет на това общество, вън защита интересит на обществото. Ние намбихме тзи начин на управление, който може да има известни недзи, който, обаче, сж съществува с всичките поправки, наложени от развитието на самото общество и който ще може да му осигури социалния мир.

Г-да! Не чрез безпартийно управление, не и чрез диктатура ще се промни състоянието на ншата вън нашата страна. Напротив, чрез едно смислено партийно управление ние можем да дойдем до добри резултати. За провеждането на известни обществени интереси, за провеждането на една система за уреждането на самото об-

щество нма други организации, които да могат да се нагърбят с тази грижа, освен политическите партии, като обществени организации. Т имат свои обществени задачи, т не служат на личнит интереси на тогоя или на оногоя, а сж едно отражение на тежненията на социалнит групировки вън обществото, сж отражение на една система на управление, която удовлетворява интересит на преобладаващит групировки вън това общество. Ето, тоза е сжщността на политическите организации и, следователно, без тх, като инструмент на управлението, това последното не може да мине. Въпросът е да се реформират партиит, да се осмисли тхното съществуване, да се направят наистина органи на обществени интереси, да не сж котерии, такива, каквито сж повечето от нашит партии. И не само това. Самит тия политически организации да разберат, да се приспособят към нуждит на времето, към нуждит на живота, които следвоенната епоха открива. Задачата на либералната държава, струва ми се, е приключена. Оная функция, административно-полицийската, за която напомних, която изпълваше цлата сжщност на държавното управление преди войнит, е приключена с резултатит от войнит. Имаме друга ера, вън която държавата не само трбва да бжде зритель на икономическите отношения вън обществото, но и да се вмсва и регулира тия отношения. Впрочем, вън това направление ние вървим. Ние вървим с плахи стъпки още. Когато разискваме въпроса за облекчение на длжнит, мнозина още казват: „Как държавата може да се мси вън частнит отношения?“ Когато ние искаме да регулираме работническия труд и дори да отидем да регулираме работническата надница, мнозина още питат: „Нима е възможно държавата да интервенира вън частноправнит отношения?“ Да, и не само е възможно, но е и необходимо; не само е възможно, но това е мисията на съвременната държава. И не сж плахи стъпки държавата трбва да върви из тоя път, а съзнателно да отправя своята служба вън защита, вън регулиране на тзи интереси, вън изпълнение на тзи функции.

Но такива, каквито сж днес нашит политически партии, т, по мое разбиране, не могат да отговорят на тая задача на държавата. Много схоластика има вън нашия партиен живот и много малко проникновение има вън нуждит на живота. Докато вън нашит политически организации не влзат представители на производителнит съсловия, докато нма носители на интересит на оня, които създават стопанскит блага, догоя и нуждата от това вмшателство на държавата, за което говорих по-рано, нма да бжде добре усъщана от политическите организации. Не е достатъчно вече каточели представителството, което ние, адвокатит, по едно благопачно стечение на обстоятелствата, имаме на политическите организации. Днес ще трбва да се осмисли тхният вътрешен живот, ще трбва вън тх да влзат представители на оня стопански съсловия, интересит на които трбва да получат защита чрез държавата. Има нкакво отражение на тая идея, на тая стремеж вън нашата общественост. Завчера бхме свидетели на предприетата акция на Занаятчийския съюз, една протестна акция вън защита на професионални интереси. След това дойде акцията на Търговския съюз. Но и тук още каточели нма това съзнание, че политиката е вън тсна връзка с материалнит интереси и че чрез политиката, която урежда отношенията на хората и създава режимит на управлението, тия интереси, така или иначе, ще бждат заsegнати, така или иначе, ще бждат застъпени или защитени. И докато тзи съсловия не се организират вън политическите партии, докато не влзат вън тх — поддържам това вън противовес на онзи, които искат да ги измъкнат, колкото и малко да участват — т нма да имат правилна и добра защита на своит интереси. Тзи тенденция чрез партиит, разбира се, ще се прояви и вън Народното събрание, и ние ще имаме тук, чрез политическите организации, представители и на тзи производелни съсловия. Тогава и дейността на нашия Парламент би се осмислила много повече, отколкото е вън сегашния момент.

А. Капитановъ (з): Вие за съсловен парламент ли сте, г. Петровъ?

Г. Петровъ (нац. л. П): Аз се изказах.

А. Капитановъ (з): Партиит трбва ли да бждат съсловни?

Г. Петровъ (нац. л. П): Аз не съм за съсловнит партии, разбира се; ако бх за тх, щх да бжда или вън вашата организация, или вън нкая друга съсловна организация.

Разочарованието, което е обхванало известни сръбци в нашия обществен живот, се дължи, безспорно, на резултатите от управлението, не само на това правителство, но въобще на правителствата на нашата държава. Като чели и самите правителства, по силата на фактите, които изложиха, не са достатъчно пригодени да станат изразители и носители на тези интереси на обществото. Доминира още предвоенното схващане за функциите на държавното управление, отражение на което виждаме в нашия бюджет. Азъ имамъ случай да говоря по-рано за тая черта на нашия бюджет, да бъде шаблонен, въ продължение на 20 години да има една и съща форма, едно и също съдържание, почти едни и същи параграфи.

И, трѣбва да си признаемъ, разочарованието иде и отъ преобладаващия партиен интересъ въ самото управление. Нѣма защо да скриваме нѣщата. Ние го чувствуваме. Често пѣти много полезни инициативи се осуетяватъ поради съпротивление на партията или поради партиен интересъ, който е вѣлзълъ въ противоречие съ тѣхъ. Следователно, трѣбва да направимъ всичко, чрезъ реформирането на партията, да премѣнимъ възможността, щото стимултъ на дейността на държавата да бъде преди всичко този партиен интересъ. Да погледнемъ по-отгоре на нѣщата, да не мислимъ, че държавата съществува само за нашите партии, че тя е обектъ на тѣхната експлоатация, ако ми позволите така вулгарно да се изразя.

И всичко това, г-да, се отразява върху българската политическа мисълъ. Вие виждате колко е безпомощна и дезориентирана тя. Вие виждате какъ по въпроси жизнени за нашата общественостъ, за нашата страна, общественото мнение се лута отъ една крайностъ въ друга. Ще ви спомня шума, който се вдигна около сключването на пакта между Турция и Гърция, и отражението, което се получи въ нашия животъ. Единъ общественъ деятелъ съ голѣми претенции, бившъ министъръ, г. Петъръ Тодоровъ, съ единъ езикъ твърде възбуденъ, съ дадени, почерпени отъ печалната история на България, които едва ли иматъ приложимостъ въ този моментъ, се опита да говори за външната ни политика съ единъ езикъ, който издава лекомислие и пълна дезориентация. Знамъ, възлагаха се, може би, известни надежди — и правителството допринесе доста, за да се създадатъ тѣзи надежди — за известни споразумения на Изтокъ. Имаше известни очаквания въ нашето общество. И когато дойде така наречениятъ източнен пактъ, а следъ него и пактъ между Турция и Гърция, единъ пактъ, който биде оцененъ отъ нашата общественостъ, струва ми се, справедливо, насоченъ не — за да бъде коректенъ въ израза — спрямо нашите интереси, но недържанъ смѣтка за тѣхъ, тогава настѣпи едно пълно смущение, и въ театръ „Роялъ“ побързаха да свикатъ събрание и да кажатъ: „Ние сме аянтагофили, ние трѣбва да постигнемъ споразумение на всѣка цена съ Югославия“. Той, бившъ министъръ, забрави, че преди да бъде какъвто и да е филмъ, антагофилъ, италифилъ, или не знаемъ какъвъ филмъ, трѣбва да бъде българинъ и да оценява тия въпроси отъ гледището на българските интереси. Защо нѣма държостта, смѣлостта, г. Петъръ Тодоровъ, единъ месецъ по-рано да излѣзе и да изнесе тази речъ? Какъ той, който бѣше съветникъ на държавния глава въ продължение на две години, не можа да прояви въ онова време известно влияние надъ него? Той свързва днесъ въпросите отъ нашата външна политика съ дейността на държавния глава — ние чухме приказки, които въ устата на единъ обикновенъ общественникъ не могатъ да иматъ мѣсто, камоли въ тази на единъ бившъ министъръ — и упрѣква държавния глава за това, че положилъ грижи за успѣхите на нашата външна политика, че се намѣсилъ въ външната политика, че изпълнилъ, ще кажа азъ, длъжностите си по конституцията. Ако става въпросъ въ нашата държава, г-да — нека ми бъде позволено да кажа това — за дейността на нашия държавенъ глава, по моятъ разбиращия, той би могълъ по-скоро да бъде критикуванъ за това, че недостатъчно се е вмѣшавалъ въ работите на управлението, както повелява конституцията, отколкото че се е вмѣшавалъ. Азъ бихъ желалъ да го вида по-активенъ въ това отношение, изпълняващъ своите длъжности, защото институтътъ на държавния глава не е синекура, не е създаденъ, за да бъде само емблема на нашето национално единство, да символизира историческата роль на царския институтъ. Царятъ има длъжности по нашата конституция, които му повеляватъ да се вмѣшва въ държавните работи. Нѣма кой да го сѣди, но азъ не бихъ желалъ историята да отреди за него въ своите страници едно незавидно мѣсто. Това не бихъ желалъ; отъ това ние не бихме спечелили. И виждате — нека да се върна на моята мисълъ — издѣлжъ настѣпи едно смущение въ нашата общественостъ за насоката на нашата

външна политика, за нейните задачи. И дори такива хрисими въ тази областъ деятели, които са съумявали да прикриватъ своите тенденции по единъ начинъ достатъчно обрисуватъ отъ последните разкрития, виждате издѣлжъ излѣзоха да поддържатъ и тѣ тѣзи тези. И г. Петко Стайновъ, и г. Михаилъ Маджаровъ веднага се окуражиха и, върѣйки тенденцията на „националната демокрация“ и писанията въ нейния вестникъ, заговориха за едно разбиращие, забравяйки българските интереси. Не искаме да ги упрѣкна въ неразбиране на тѣзи интереси, но искаме да отбележа и тѣхното увлѣчение, което е резултатъ на тази обща суматоха, създадена вследствие на настѣпните факти въ областта на нашата външна политика. А това характеризира безпомощността на българската политическа мисълъ, това характеризира пълната дезориентация на нашата обществена мисълъ по голѣмите национални проблеми. Виждате колко сме бедни, виждате какъ лекомислено се отнасяме къмъ тѣзи голѣми проблеми, виждате какъ лесно мислимъ да се справимъ съ тѣхъ и се клатушваме отъ единъ бѣлгъ на другъ, за да станемъ, поради неосведоменостъ върху политиката или поради липсата на една обективна оценка, единъ денъ жертва на нашите увлѣчения къмъ тази или онази страна.

Та нима това съществува само въ областта на външната политика? Ето, вчера слушахъ съ внимание г. Цанкова. Неговото национално-социално движение като чели е поставило за целъ на своето съществуване създаването на една силна държавна властъ. Следъ като направи екскурзия изъ политическата икономия, изъ фактите отъ стопанската областъ, изъ развитието на въпросите отъ стопански характеръ, той каза: „Днесъ се създаватъ голѣми социални движения, за да могатъ да наложатъ на държавата функции“ — за които и азъ говорихъ — „които биха донесли известни благоприятни резултати въ отношенията между социалните групи въ живота“. Ако само това е задачата на социалните движения, то е също така едно симплистическо схващане на ролята имъ. Азъ не мисля, че това е задачата, напр., на движението на Муслини, нито такава е задачата, толкова проста, на движението на националсоциализма. Това, за което г. Цанковъ говори като подбуждающъ мотивъ за създаването на едно голѣмо социално национално движение, не е нищо друго освенъ една обикновена задача на държавното управление, една задача, сложена отъ развитието на живота. И може би това прави впечатление у насъ, защото действително досега интервенцията на държавата не е достатъчно проявена, защото грижите въ управлението наистина не са били много силни, много голѣми. Но, г-да, това е обикновена функция на държавата, това са нейните задачи, именно, да следи тенденциите въ живота, да ги долавя и да се притича на помощъ, чрезъ принудителната властъ, която има, за регулиране на отношенията, които се създаватъ отъ общественото развитие.

(Председателското мѣсто заема председателътъ).

Но тази пълна анархия, този хаосъ въ обществената ни мисълъ се отразява и върху всички отрасли на нашия държавенъ и общественъ животъ. Вие виждате, че вътрешното положение не е спокойно. Борбите продължаватъ, ще кажа азъ, съ по-голѣмо ожесточение. Зараждатъ се нови борби, които търсятъ основание или подхрана въ различията, които съществуватъ дори въ областта на външната политика. Вътрешното положение не е спокойно. Азъ казвамъ, то е смутено. Не мога да отрека, че въ една областъ, въ областта на македонските разпри, не сме при същата обстановка, въ която бѣхме миналата година. За щастие, намѣсата на министра на вътрешните работи, и въобще на управлението, прекрати македонските братоубийства. Това е, безспорно, резултатъ на управлението, който азъ съмъ длъженъ да призная. И като говоря върху него, вземамъ свободата да отправя единъ апелъ и да изкажа една надежда — че тѣзи кървави разпри, които пакостѣха еднакво и на дѣлото на Македония, и на това на България, нѣма да се повтарятъ въ бъдеще.

В. Василевъ (мак): Доколкото сѣрбите нѣма да намѣрятъ оръжия въ македонските сръбци.

Г. Петровъ (нац. л. П): Азъ не говоря за това. То е ваше гледище. Разбирате какъ азъ схващамъ въпроса — за да не бъдемъ зрители на нова смѣтка на едно възбуждение, което, г-да, излиза изъ орбитата на вашите македонски сръбци, за да засегне цѣлата наша общественостъ, за запаването на която г. Василевъ преди малко ни говори, като представителъ на македонската група.

Но въ друго отношение азъ отбелязвамъ признаци, които характеризуватъ едно опасно състояние на нѣщата.

Междупартийните борби се развиват твърде лошо у нас. Това състояние на нбщата започна от миналата година. Скандалит, които станаха в Браца между г. Цанков и привържениците на Земледелския съюз; скандалит, които станаха в Кюстендил между съжити две групи, в които, за нещастие, имахе и друга една намбса; скандалит, които станаха завчера в Лом, и тия, които ги предшествуваха в Павликени и Провадия, това сж признаци на бури в вътрешния политически живот. Никой не трбва да си прави илюзии, че тая зима ще мине под знака на пълно омиротворение, за което нбкои обичат да говорят, и никой да не си прави илюзии, че онова състояние на нбщата, което можеме да констатираме преди две години, скоро след поемане управлението на страната от Народния блок, като състояние на омиротворение на страната, днес е същото. Не. Азъ виждам, че ние ще отидем в вътрешни смутове, че ние ще отидем в вътрешни борби в един момент, когато вътрешното единство на държавата, на нашия народ е най-необходимо. Ние отиваме към едни борби, към едно разпалване на страстите, в един момент, когато спокойствието трбва да бъде осигурено, за да можем да насочим погледит си към друга област, където опасността не сж по-малка — в областта на външнополитическите въпроси.

Г-да! Нашата държава ббше обект на внимание от представители на близки и далечни народи. Ние ббхме посетени от именития представител на радикал-социалистическата партия, която държи управлението на голмата французка република днес в ръцет си — г. Ерио. Сигурно е, че г. Ерио не дойде в България, за да произнесе своята лекция за Бетховена, защото е оценил, че потрббата на нашит музикални србди от опрбсване на тбхнит знания, или пък от добиване на новит такива по музикалното дбло, е твърде голма. Не. Нито той е пътувал за удоволствие. Г. Ерио посети България, защото трбваше да прави политика. Облчен или не с официална мисия, г. Ерио е активен политически деятел в Франция. Макар и необлчен с официална мисия и незаемащ дори отговорно мбсто, мнението на г. Ерио по политическите въпроси е винаги слушано. Ние не можем да не бждем поласкани от това внимание, което се каза на нашия малък народ, но ние не трбва да се забравяме от тбзи почести. Ние не можем да не бждем поласкани от честта, която се направи и на нашия държавен глава при посещенията му в столицит на великит държави, почит, която, както каза той, се оказа, в негово лице, на българския народ.

Ние не можем да минем без внимание и без надеждната преценка и посещенията, които направиха на нашия държавен глава държавнит глави на съседнит държави Югославия и Ромъния. При тия посещения, частни, както ги обясняват — приемам това обяснение — все пак не е ставал въпрос само за прелестит на Блед, или за хубостит на черноморския брбг, все въпроси из областта на политиката сж разисквани. Кое е това съображение, което предизвика вниманието към България? Дали обществената съббст в чужбина е толкова развълнувана за нещастията, причинени на нашата страна чрез мирнит договори; дали сж се трогнали от печалната историческа съдба на българското племе; дали воплит на нашит поробени братя сж възбунтували към справедливост сърдцата на ония, които извършиха тия политически актове? Г-да! Нбмаме право да очакваме, може би, това, защото всбки оценява въпросит от свое гледище и от гледище на своит интереси. И азъ бих рекъл: да бждем взаимни в това отношение — и ние от това гледище да ги оценяваме. Когато ще има да се произнасяме върху насокит на нашата политика, ние не можем да правим смбтката, която нбкои правят тук, че за българската нация, за българския народ се открива една възможност за експанзия на Запад или на Изток — за Изток ставаше въпрос по-специално — които трбвало да привлече вниманието и усилията на нашата политика, вследствие на това, в друга посока. Може би в дадени моменти миражът на едно щастие, толкова мимолетно за българския народ, да се яви; той, обаче, не може да ни заслбпява. Разрешението на тия проблеми нбма да стане с оглед на обстановка в даден момент — тоя, който ние непосредствено преживяваме; то ще стане с едно дълбоко преценяване на всички условия и на възможностит за постижение на известни резултати и в бждеще.

Пакъ ида на моята мисъл: кое предизвика тоя интерес към България? Да чакаме да дойде едно измбнение на положението в наша полза, азъ не съм такъв оптимист. Защото много пъти се казва: „Измбнението на

договорит, колкото се касае до териториалнит въпроси, може да стане чрез србдствата на принудата — на войната“. Смбтам, че ако България е потърсена, потърсена е защото има да се уреждат интереси на другит, на тия, които я търсят. Мене ми се струва, че събитията от външно-политическо естество, които се движат, както картинит в калейдоскопа, с една удивляваща бързина, карат всбки да търси една презастраховка, карат всбки да търси една гаранция за своит акции. И ако България е потърсена, вброятно — това е моя преценка — ще трбва да има известни положения, при разрешението на които нейното бездействие в една или друга смисъл, или нейната помощ трбва да бъде осигурена. Нека да не бждем наивни и да вбрваме, че разрешението на нашит национални задачи, което получи такъв удар в Нбйи, може да дойде вследствие нбкакви манифестации от театър „Роял“, или от това Народно събрание дори, за вбрност за желание, за пълно разбирателство с тая или оная от нашит съседи. Трбва да разберем, че развитието на тбзи въпроси трбва да бъде изчакано, и че разрешението им трбва да търсим в благоприятнит моменти, които историята ще ни сервира. Ние нбма да отидем сами да се предлагаме, както мнозина от представителит на нашето обществено мнение препорбчат. Ние сами не можем да сложим съдбата си в ръцет на нашит съседи, с вбра в тбхнит добродетели, защото историята не ни е дала доказателства за тбх. Ние не можем да бждем наивници. Който иска да намбри сътрудничеството на България за дблото на мира или в други нбкои политически акции, той трбва най-напред да разчисти терена, да разчисти прбкнит, които съществуват за добрит отношения между България и нейнит съседи. Не ние, а други сж длжни в това отношение да се уяснят; други е необходимо да вземат инициативата и да дадат доказателства за добра воля при разрешението на спорнит въпроси между нас и тбх. Защото ние сме, как да кажа, оцетени. Ние сме, които има да търсим — що ще го крием? Ние сме, които не можем да се откажем от онова, което е наше национално въжделение, което е наш идеал. Та кой би могъл да има дързостта да поиска от правителство и от когото и да било да се откаже от задачит на своята външна политика? Защо? За да осигури спокойствието в външната политика на другит? Не, г-да, не мисля че може да се намбри нбкой, който може да одобри една такава политика или да съветва една такава политика. Знаейки резултатит на всички опити, които сж направени тук, азъ съм длжен да заявя, че одобрявам напълно политиката на министра на външнит работи и на правителството в тая област.

България ще следва пътя на лбкуване на своит рани. България ще се организира вътрешно, стопански и финансово, ще се опита да преодолбе материалната криза, а така също и моралната, за която азъ говорих. България ще постигне единството в своит граници; България ще укрепи своя дух, за да бъде готова за ози момент, когато историята на нова смбтка ще открие своит страници за нейнит успбхи, за да може да ги отбележи. И който търси приятелството на България, той знае каква е неговата цена. Нека ние сами да не се подценяваме в това отношение. Ония, които нбкога хвърляха най-остри стрели срещу България и нейния народ, дойдоха да признаят, че наистина българският трбн все е играл нбкаква роля за здравата им стъпка, когато искаха чрез нея да достигнат своит идеали. Азъ вбрвам, че тоя трбн пакъ ще играе известна роля, като знам какви сж качествата на нашия народ, който впрбк всички превратности на своята съдба, държи още на своит идеали и въжделява в душата си онова, което е въпрос на неговата съббст и на неговата национална чест. (Ржкоплбскания)

Но ако перспективит за нас сж такива и ако ние ще трбва да изчакваме с търпение, с такт развитието на нбщата, азъ питам: сж скръстени ли ръце ще изчакваме ние това време?

Завчера пресата ни даде телеграма от Москва, сж която се опровергаваше новината за това, че 6 японски аероплани били свалени от рускит военни части и че 2 японски парахода били торпидирани от русит в съветскит води. Така обикновено се говори в смутно време, когато се търсят србдства или начини да се създават позиции, за да се търси вината у другит. Французит сж много обезпокоени от промбнит, които на стбпиха в германската външна политика. Тб обвиняват направо Германия в едно постоянно вборжение. Ние сме свидетели на смут — нбма нужда да изброявам други факти — не само в Европа, а в свбта. Защото

не забравяйте, че г. Литвиновъ е въ Вашингтонъ и говори съ г. Рузвелтъ за възстановяване на дипломатическите сношения между Америка и Русия.

Ц. Бръшлянкъ (д. сг. Ц): Свършенъ фактъ.

Министър-председател Н. Мушановъ: Днесъ има телеграма, че е свършенъ фактъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Не съмъ челъ тази телеграма, днесъ получена — значи и това е свършенъ фактъ. Не забравяйте и борбитъ, които ставатъ около новата държава Манджурия и въ Китай. Ние сме въ една атмосфера на международни смущения. Какво правимъ ние за себе си въ това време? Като нѣма отговорниятъ министъръ, ама другъ министъръ, отговорниятъ шефъ на кабинета, когото ще запитамъ: помислихме ли ние нѣщо за нашата армия? Не искамъ да ми отговорите, искамъ само да вземете актъ отъ този въпросъ. Ние не можемъ да се оставимъ на благоволенieto на другитъ народи. Може народътъ ни да е обединѣлъ — азъ разбирамъ всичко това; може да се намираме въ една тежка криза; може да се опираме на Обществото на народитъ, значението на което още не е сведено до нула, въпрѣки напушането му отъ Германия и Япония, които утре могатъ да се върнатъ пакъ въ него; може да се опираме и на пакта Келлогъ и на пакта на четиритъ, който добива днесъ едно друго значение — смѣтамъ го малко нахърненъ съ излизането на Германия отъ Обществото на народитъ; може да се облѣгаме и всѣкъде другде — но нѣма какво да се прави: най-напредъ ще се облегнемъ на собственитъ си сили, колкото и малки да бъдатъ тѣ, защото за насъ нѣма кой да мисли повече, отколкото самитъ ние.

Не желая да се помисли, че съмъ привърженикъ на разрешението на въпроситъ, които се поставятъ за нашата външна политика, чрезъ силата на оръжието. Не съмъ наивникъ да не зная какво би значило това за насъ и какви възможности съществуватъ за това. Но ако една конфлаграция избухне утре; ако, въпрѣки всичката наша добра воля, въпрѣки всичкото наше миролюбие и къмъ западната ни съседка, и къмъ източнитъ ни съседи, въпрѣки нашето желание, въпрѣки пацифизма, който г. Кръстю Пастуховъ проповѣдва тукъ, и който може да бѣде възприетъ, и въпрѣки отвращението на тая генерация, която се кръсти въ кървавитъ страдания на войнитъ — ако, въпрѣки всичко това, ние бѣдемъ увлѣчени въ една война, ако тя би избухнала, тогава какво ще правимъ ние? Дали ние сме приготвени?

Г-да! Ние трѣбва да откъснемъ и отъ оскъдня си залькъ срѣдства, за да се въоръжимъ по начина, по който това може да стане. А то може да стане. Нѣма нужда да се простирамъ по този въпросъ.

Министър-председател Н. Мушановъ: Ще стане пакъ въ границитъ на договора.

Г. Петровъ (нац. л. П): Да, въ границитъ на договора, т. министър-председателю — потвърждавамъ Вашия апо-строфъ. Казвамъ, както можемъ. Трѣбва да намѣримъ възможностъ да попълнимъ въоръжението си, доколкото това е възможно, за да бѣдемъ въ състояние да защитаваме най-напредъ нашитъ граници, нашата независимостъ. Елохата на разоръжението и, може би, мѣстото на нѣкого го задължава да бѣде жертва на официалната прокрия.

В. Василевъ (мак): Въ комисията се приказва по тѣзи въпроси.

Г. Петровъ (нац. л. П): Този въпросъ не е за комисии. Вие искате да оставимъ агитациитъ да разложатъ нашия националенъ духъ и тогава да дойде редъ да възстановимъ това, което липсва? Азъ искамъ публично да бѣдатъ разисквани тѣзи въпроси, доколкото може това, както и въпроситъ за насокитъ на нашата външна политика и за съдбата на нашето племе, такава, каквата тя се чертае днесъ. Не можемъ да закриемъ очитъ си предъ въпроси, които утре могатъ да струватъ твърде скъпо на нашата земя!

Р. Василевъ (д. сг.): Има въпроси, по които се работи, а не се приказва много.

Г. Петровъ (нац. л. П): Ако нѣмаше тия пререкания, ако не бѣхъ предизвиканъ, може би нѣмаше така да приказвамъ.

Т. Торбовъ (д): Никой не Ви предизвиква, всички Ви слушатъ съ внимание.

В. Коевски (нац. л. П): Какво внимание? 10—12 души само стоятъ още тукъ!

Г. Петровъ (нац. л. П): По-нататкъ, г. г. народни представители, за осъществяването на тия задачи и за да постигнемъ резултати въ областта на стопанската и финансова политика, ние ще трѣбва да потърсимъ, казахъ го, нашето вътрешно единство. Азъ уважавамъ усилията, които правителството полага въ това направление, но не мога да се сълася съ констатациитъ, че то е направило твърде много за уравнивяване на бюджета. Бюджетътъ не е уравнивенъ. За първото шестмесечие бюджетътъ е въ единъ дефицитъ отъ 409.356.339 л. Въ по-нататъшното упражнение на този бюджетъ, по тенденциитъ, които всѣки пътъ характеризиратъ това упражнение, ние можемъ да предположимъ, че дефицитътъ не само ще бѣде удвоенъ, но той ще стигне въроятно миналогодишния. Значи, тѣзи икономии, за които говори нашиятъ уважаемъ министъръ на финанситъ г. Стефановъ, и тази голѣма ножица, която г. Молловъ никога не приложи, ще трѣбва да бъдатъ засилени и приложени, защото въ сравнение съ миналата година съкращението въ разходитъ възлиза едва на около 190 милиона лева.

Още по-нататкъ ще трѣбва да отидете. Вие знаете, че постѣпленията намаляватъ. Вие сте съ 360 милиона лева по-долу отъ предвиденитъ приходи за първото шестмесечие. Тенденциитъ сѣ опасни. Тамъ, където вие очаквахте най-много постѣпления — отъ косвенитъ данѣни и отъ такситъ и беритъ — азъ констатирамъ за първото шестмесечие следното намаление: отъ косвенитъ данѣни 132 милиона лева и отъ такситъ и беритъ 120 милиона лева. Виждате, че тѣзи голѣми пера, които предвидихте, както и резултатитъ, които очаквахте отъ вашия законъ за засилване на държавнитъ приходи, нѣма да се реализиратъ.

Ще трѣбва пакъ да стѣгате, ще трѣбва пакъ да уси-лите икономитъ. И не само да усилите икономитъ — гамъ е грѣшката на финансовата политика, която се следва вече две и половина години. Грѣшката е въ това, че нашиятъ бюджетъ, нашата финансова политика въобще не е отражение — какъ да кажа — на една разбрана народостопанска политика, нашиятъ бюджетъ не е свързанъ съ възможноститъ на народното стопанство. Той е единъ актъ фискаленъ, той е единъ актъ, който търси срѣдства, за да покрие разходитъ, изискванията за живота на държавата. А основниятъ принципъ, основното начало трѣбва да бѣде това: бюджетътъ да бѣде построенъ върху възможноститъ на народното стопанство.

И нима не се убедихте, г-да, че е невъзможно да реализираме единъ бюджетъ така, както се предвижда той, ако не измѣнимъ изъ основа нашата данѣчна система? Всичкитъ предвиждания се опровергаватъ отъ фактитъ. Каквито и увеличения да направите въ данѣнитъ, каквито и реформи да направите въ техниката за събирането на данѣнитъ, вие резултатъ не получавате; вие имате обратенъ резултатъ — вие имате намаление на постѣпленията. Очевидно е, че принципитъ на данѣчното облагане трѣбва да бѣдатъ промѣнени. Стига отъ тѣзи обекти, които сѣ съвършено изтощени, да се мѣчатъ да изсмукватъ ресурси за държавното съкровище! Ще трѣбва да промѣнимъ цѣлата система. Не облагайте отдѣлнитъ обекти, не облагайте предметитъ, ами търсете прихода. Ще трѣбва да измѣнимъ системата на облагането — да отидемъ къмъ облагането на дохода, вмѣсто на предметитъ, които даватъ приходи; ще трѣбва да премахнемъ поземелния данѣкъ, който не дава никакви резултати и който само обременява данѣчната администрация; ще трѣбва да премахнемъ беглика, да реформираме нашата данѣчна система и да се откажемъ отъ всички отживѣлици на времето, които резултати не даватъ.

Азъ знамъ, че вие можете да се боите и да възразите, че отъ нѣкъде твърде зорко бдятъ върху нашата данѣчна политика. Но азъ съмъ убеденъ, че когато тая данѣчна политика бѣде промѣнена и даде по-благоприятни резултати, тия възразения ще паднатъ. Дайте единъ планъ, който може да бѣде осъщественъ и който действително ще ревизира цѣлата данѣчна политика. Защото стопанската депресия се увеличава и ние не можемъ да очакваме подобрене въ постѣпленията. Азъ не съмъ съгласенъ съ онова твърдение, което г. Костурковъ изнесе въ една негова речъ въ Панагюрище, ако се не лъжа — че имало подобрене въ стопанското положение. То, напротивъ, се влошава. Ние трѣбва да държимъ смѣтка за този фактъ.

Министъръ С. Костурковъ: За свѣтовното стопанство констатирамъ, че има 10% подобрене.

Г. Петров (нац. л. П): Свѣтовното не ме храни — азъ говоря за българското стопанство.

Министъръ С. Костурковъ: Икономисти констатирайтъ, че има съ 10% подобрене на международната търговия. Това е мнението на вещи хора. Азъ не говоря за България.

Г. Петров (нац. л. П): Азъ за България говоря. — Следователно, ние трѣбва да виждаме какво става, за да можемъ да съобразимъ финансовото състояние на държавата, за да можемъ да подобримъ държавното финансово стопанство. А въ областта на народното стопанство ние имаме едно мъртвило, което е резултатъ не само на чисто обективни причини, но и на причини отъ управлението. Ние имаме една валутна политика, която скова нашето стопанство. Не ща да се спирамъ на този въпросъ, искамъ само да аргументирамъ тезата си. Ние имаме и въ областта на обществената икономика също една инертност, която струва твърде много не само на държавното съкровище, не само на частнитѣ интереси, ами и на състоянието на духоветѣ въ нашата страна. И до днесъ въпросътъ за задълженията остана неразрешенъ и съмъ убеденъ, че нѣма да бѣде разрешенъ скоро.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: А-а-а!

З. Димитровъ (д): Тукъ май грѣшихъ.

В. Коевски (нац. л. П): Дано сме сгрѣшили!

Г. Петров (нац. л. П): Дай, Боже, да грѣша. Дано фактитѣ и събитията не ви опровергаватъ. Азъ държа въ всѣки случай на тази мисль.

Въпросътъ за задълженията не е изолиранъ. Той не е въпросъ на аритметически пресмѣтания — дали ще намалимъ задълженията 50% или колко. Този въпросъ е въ тѣсна връзка съ самото състояние на народното стопанство. Който иска да разреши въпроса за задълженията, предварително трѣбва да способствува за раздвижването на народното стопанство, за увеличаване ценитѣ на продуктитѣ на земеделския трудъ и да свърже разрешението на този въпросъ съ тѣзи две основни положения. Докато не се раздвижи стопанството и докато не се повишатъ ценитѣ на земеделскитѣ произведения, вие ако щете направите и 60% намаление, ако искате дайте удовлетворение на всѣки резолюции, които летятъ отъ тукъ, отъ тамъ, вие въпроса за задълженията нѣма да го разрешите, защото нѣма да има съ какво да се плати. Азъ мисля, че по-остъръ е днесъ въпросътъ за поминъка, отколкото въпроса за задълженията; той е на по-преденъ планъ отъ въпроса за задълженията. По-скоро става въпросъ за това, дали нашитѣ домакинства, при производственитѣ разноси, които иматъ и при низкитѣ цени на тѣхнитѣ произведения, могатъ да покриятъ своитѣ насѣщни нужди, отколкото да се мисли за това, да се платятъ задълженията. Не настѣпи ли това раздвижане, капиталитѣ отъ народното стопанство, които сѣ въ мъртвило, не бждатъ ли раздвижени, нищо нѣма да разрешите. И когато става въпросъ за законопроекта за задълженията, който има да се готви, азъ трѣбва да заявя, че съмъ съгласенъ, какво основниятъ принципъ трѣбва да бѣде разсрочката и низката лихва, т. е. превръщането задълженията въ дългосрочни. Но, г-да, това разрешение на въпроса преди две години можеше да задоволява, не и въ този моментъ. Днесъ, струва ми се, то е малко закъснѣло. Ще трѣбва за известни случаи да се пристѣпи и къмъ процентното намаление. И струва ми се пѣкъ, че за да може да се приспособятъ длъжницитѣ къмъ новото положение, трѣбва да се даде единъ малък мораториумъ. Само по този начинъ ние бихме разрешили въпроса. И тукъ спороветѣ се водятъ — нека да кажа мнението на нашата парламентарна група по този въпросъ — около това, какъ ще стане раздвижването на стопанството, повишаването ценитѣ на житата. Системата е монополътъ, въпрѣки всичкитѣ възражения, които се правятъ, въпрѣки липсата на срѣдства, която изтъкватъ. Тѣзи срѣдства могатъ да се взематъ, разбира се, не само отъ кооперациитѣ, защото тѣ ще ги потърсятъ отъ Централната кооперативна банка и отъ Земеделската банка, но и чрезъ привличане на търговския капиталъ, който е по-активенъ, по-интензивенъ въ работата. Трѣбва да се разреши този въпросъ, защото дойдоме до парадоксалното положение, което тукъ изтъкна единъ отъ преждеговорившитѣ: житото да бѣде евтино, а хлѣбътъ да бѣде скѣпъ; цената на житото да спада, а цената на хлѣба, поради облозитѣ, да се повишава. Това е действително парадоксъ: при 70 ст. кгр. жито, което се

употрѣблява въ консомацията, да имаме 5 л. кгр. хлѣбъ, колкото струва той днесъ, при една минимална такса въ полза на държавата.

Въпроситѣ отъ обществената икономика сѣ по-важни днесъ, нѣма съмнение. Касае се въпросътъ за подпомагане на безпомощнитѣ — не само на безработнитѣ, както нѣкои казватъ. Нашитѣ домакинства сѣ въ стопанска безработица, поради невъзможността да компенсиратъ своя трудъ. Това е една проблема, която трѣбва да бѣде изнесена предъ нашата общественостъ съ всичката сериозност, защото се касае до здравината на нацията. Ние сме свидетели — нѣма сега да изнасямъ тѣзи факти въ тѣхнитѣ подробности — какъ селски домакинства не могатъ да удовлетворяватъ не културни нужди, а физиологически нужди. Ето, г-да, върху тия въпроси нашата общественостъ трѣбва да мисли.

Смѣтате ли вие, следъ защитата на г. Панайотъ Денева, който като-че-ли педираше предъ Върховния касационенъ съдъ срещу нѣкаква касационна жалба, подадена отъ опозицията и отговаряше по пунктове, смѣтате ли вие, че платформата на Народния блокъ е била изпълнена и че неговата мисия е завършена — заключение, което се налага отъ онова, което поддържаше г. Панайотъ Деневъ?

Т. Торбовъ (д): Има още време да се завърши. Не е още завършено.

Г. Петров (нац. л. П): Платформата на Народния блокъ не е това, което бѣше излъзало напечатано върху една книга, която се разлѣпяше по кръчмитѣ и по улицитѣ на градоветѣ. Платформата на Народния блокъ не сѣ пунктветѣ, които сѣ изброени въ нея, за да дойде сега г. Панайотъ Деневъ да ни каже: „Този пунктъ е изпълненъ, този пунктъ е изпълненъ, онзи изпълненъ“ и т. н. Платформата на Народния блокъ е изражение на една политика на социаленъ прогресъ. Платформата на Народния блокъ, въ противозастъпъ на платформата на Демократическия съговоръ, е една политика въ защита интереситѣ на срѣднитѣ класи. Платформата на Народния блокъ е въплотениятъ викъ на българския народъ за реформи въ нашия животъ. Това не е, както казваше г. Молловъ въ своята речъ, една лъжа предъ българскитѣ избиратели. Г. Молловъ може да не е почувствувалъ страданията на българското общество, за да окачестви изражението на тия страдания въ нашата платформа като една подмамка за момента. Това е викъ за хлѣбъ и за поминъкъ. Къмъ тая платформа, г-да, ще трѣбва да се повърнете. Вие се отклонихте отъ нея. Въ известни отношения вие станехте посетители на социалната реакция, вие представлявате интереси, чужди на онѣзи, които ни доведоха на тия банки. Ако искате да спасите страната, да ѝ спестите спокойствието, ако искате да не дадете възможност на партийнитѣ страсти да се разюздатъ на нова смѣтка, ако искате да затвърдите нашата общественостъ, назадъ къмъ платформата на Народния блокъ! Ето пътятъ ви. Това е пътятъ, който народътъ ви сочи въ борбитѣ, които той води на 21 юний 1931 г. Тази придобивка на 21 юний 1931 г. е ценна. Тя сочи другъ начинъ за управление на нашата страна, тя сочи други тенденции на нашата социална и национална политика. Къмъ тѣхъ трѣбва да се върнете. Г. Мушановъ премного държи смѣтка за интереситѣ на спестовността, за това и за онова. Той забравя, че тоя левъ, за който той бди въ връзка съ спестовността — не говоря за стойността му като национална монета, а за лева, който образува влоговетѣ — че днешната покупателна стойност на този левъ е три пѣти по-голямъ, отколкото бѣше въ 1929 г. Той не държи смѣтка, че увеличението на покупателната стойност на лева не е нищо друго, освенъ злоупотреба — да не кажа кражба — използване понижението ценитѣ на труда на нашето селско домакинство, основата на нашето народно стопанство. Г. Мушановъ! По въпроситѣ, които засѣгатъ интереситѣ на широкитѣ народни маси, по въпроситѣ, които днесъ вълнуватъ обществото, азъ бихъ Ви препорѣчалъ една да бѣде Вашата ръководна мисль, единъ да бѣде стимултъ на Вашата деятельность: защита интереситѣ на срѣдната класа. Върху срѣдната класа, която създава благоденствието на другитѣ икономически по-високи категории, която създава възможностъ за по-висока работническа надница, върху тая срѣдна класа се крепи днешната държава, тя е здравата носителка на нашия националенъ духъ, тя стои на среща на поплъзновенията на разрушителнитѣ идеи и на домогванията на чужденцитѣ. Имайте предъ видъ, че ако вие отстъпите отъ тѣзи интереси, борбата ще пламне неминуемо. Тая борба ще се води на нова смѣтка за обществеността програмата на Народния блокъ. И ако вие се

отклоните отъ тоя пътъ, г-да, за насъ нѣма друго мѣсто — въ тази борба ние ще бждемъ на нова смѣтка на страната на народа. (Ржкоплѣскания отъ националибералитѣ — крило Георги Петровъ)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ние не сме на страната на вѣтъра.

В. Коевски (нац. л. П): Споредъ Васъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г-да! Бждете спокойни. Ще се обяснимъ много добре по тия въпроси.

В. Коевски (нац. л. П): Кога?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Много по-скоро, отколкото мислите, г. инженере.

В. Коевски (нац. л. П): Благодаря.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Нали знаете, че каквото съмъ казалъ, всичко е станало.

В. Коевски (нац. л. П): Нищо не става. Две години и половина все чакаме.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Да се прекратятъ дебатитѣ.

Председателъ: Г. г. народни представители! Понеже не можемъ да гласуваме дневенъ редъ, тъй като нѣма кворумъ, споредъ установената практика презъ редъ години вотираниятъ за днесъ дневенъ редъ остава такъвъ и за идното заседание. Г. министъръ-председателъ, обаче, предлага, щото идното заседание да стане не въ вторникъ, а въ срѣда.

В. Коевски (нац. л. П): То е решено.

Председателъ: Азъ не знаехъ. Значи въпросътъ, кога да бжде идното заседание, е решенъ. А тълкуването, което дадохъ на правилника, остава сѣмъ за дневния редъ.

Списъкътъ на записанитѣ оратори е изчерпанъ. Изказа се и представителитѣ на групитѣ. Дебатитѣ сѣ прекратени. Въ идното заседание ще иматъ думата г. г. министритѣ.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 22 ч. 48 м.)

Председателъ: А. МАЛИНОВЪ

Подпредседателъ: Н. ШОПОВЪ

Секретаръ: А. КАНТАРДЖИЕВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ